

3—7 april.

Debatter m. m.

Tisdagen den 6 april.

Sid.

Minnesord över Kronprinsessan Märtha av Norge	6
Interpellation av herr Grym ang. utryckningstiden för vissa värn- pliktiga m. m.	8

Onsdagen den 7 april.

Svar på fråga av herr Jansson, Axel, ang. arbetarskyddet inom sprängämnesindustrien m. m.	9
Anslag under sjätte huvudtiteln:	
Vattenförsörjning och avlopp	11
Undersökningar rörande vägtrafikolyckor m. m.	14
Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.	16
Utbyggnad av kårhuset vid Chalmers tekniska högskola	54
Beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för privat- ställda	60
Resultatutjämnning mellan olika beskattningsår	62
Ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.	66
Stiftsnämnds beslutförhet m. m.	76
Genomgående zontariffberäkning mellan järnvägar och busslinjer m. m.	78
Interpellation av herr Johansson, Anders, ang. lagringsförhållandena för viss brödspannmål	80

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 7 april.	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	11
— nr 60, ang. anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.	16
— nr 61, ang. anslag å kapitalbudgeten: ecklesiastikdepartementet	54
— nr 62, ang. anslag till utbildningskurser för sysselsättnings- och arbetsterapeuter	59
— nr 63, ang. befrielse från skyldighet att gälda visst skadestånd m. m.	59
— nr 64, ang. överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.	59
— nr 65, ang. omreglering av vissa äldre pensioner från statens pensionsanstalt	59
— nr 66, ang. ändrad löneklassplacering för vissa befattningshavare vid statens järnvägar	60
— memorial nr 67, ang. överlämnande till lagutskott av vissa motioner	60
Bevillningsutskottets betänkande nr 34, ang. beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i enskild tjänst m. m.	60
— nr 35, ang. resultatutjämning mellan olika beskattningsår	62
— nr 36, ang. vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.	66
— nr 37, ang. ändrad lydelse av 60 § kommunalskattelagen m. m.	76
— nr 38, ang. ändrad lydelse av den vid förordningen om varuskatt fogade varuförteckningen	76
Bankoutskottets utlåtande nr 14, ang. ändring i pensionsgrunderna för de äldre riksdagsvaktmästarna	76
Första lagutskottets utlåtande nr 15, ang. viss översyn av lagen om trafikförsäkring å motorfordon	76
— nr 16, ang. lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt	76
Tredje lagutskottets utlåtande nr 17, ang. ändrad lydelse av 35 § lagen om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna	76
— nr 18, ang. viss ändring av den ecklesiastika boställsordningen m. m.	76
— nr 19, ang. åtgärder för förbättring av fastighetsbestånd, som skadats genom vägbyggnad	77
— nr 21, ang. inrättande av ett jaktråd	77
Jordbruksutskottets utlåtande nr 10, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom m. m.	78
— memorial nr 11, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom	78
— utlåtande nr 12, ang. inrättandet av en veterinärklinik i Hälsingborg	78
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, ang. införande av genomgående zontariffberäkning mellan järnvägar och busslinjer m. m.	78
— nr 14, ang. redovisning av statens spritinkomster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter	79

Lördagen den 3 april.

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 154, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 10 juli 1947 (nr 629) angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 155, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utlänningslag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes sammansatta konstitutions- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 156, till Konungen i anledning av väckta motioner om åtgärder för effektivisering av justitieombudsmannaämbetet, särskilt dess kontroll över förvaltningen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 183, med förslag till fiskeristadga m. m.; samt

nr 190, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 och 6 §§ rättgångsbalken m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 191, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 194, med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling; och

nr 195, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 508, av herr *Göran*son m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall m. m.;

nr 509, av herr *Göran*son m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall m. m.;

nr 510, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 511, av herr *Huss* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av viss sinnessjukvårdspersonal;

nr 512, av herr *Falk*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens polisskola för budgetåret 1954/55 m. m.; och

nr 513, av herr *Anderberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens polisskola för budgetåret 1954/55 m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 514, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 515, av herr *Svärå*, i samma ämne.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 516, av fru *Gärde Widemar* m. fl.,
nr 517, av herrar *Björnberg* och *Ve-
lander*, samt

nr 518, av herrar *Björnberg* och *Ve-
lander*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition med förslag till lag om ändrad ly-
delse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr
314) angående rätt för Konungen att i
vissa fall meddela särskilda bestämmel-
ser om bankaktiebolags kassareserv, så
ock om fortsatt giltighet av samma lag,
m. m.

Anmäldes att till kammaren överläm-
nats följande kungl. propositioner, vil-
ka var för sig föredrogos och lades på
bordet:

nr 159, med förslag till lag om nyk-
terhetsvård m. m.;

nr 184, med förslag till förordning om
ändring i förordningen den 19 novem-
ber 1914 (nr 383) angående stämpelav-
giften, m. m.;

nr 187, med förslag till förordning om
skatt på fonderade vinstmedel (fond-
skatt);

nr 188, med förslag till förordning
angående temporärt undantag från be-
stämmelserna i 16 § förordningen den
26 februari 1954 (nr 73) angående till-
verkning av brännvin, m. m.;

nr 189, med förslag till debitering och
uppbörd av sjukförsäkringsavgifter,
m. m.;

nr 192, angående vissa ändringar i
statens allmänna avlöningsreglemente
m. m.;

nr 193, med förslag till ändrad ly-
delse av § 49 mom. 2 regeringsformen
samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45,
§ 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdags-
ordningen;

nr 196, med förslag till förordning om
skyldighet för arbetsgivare att lämna
uppgift rörande arbetsanställning;

nr 197, med förslag till lag om till-
lämpning å Stockholms stad av vissa be-
stämmelser i kommunallagen den 18 de-
cember 1953 (nr 753) och lagen den 18

december 1953 (nr 754) om införande av
kommunallagen;

nr 198, med förslag till lag om änd-
rad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen;

nr 199, med förslag till lag angående
ändring i lagen den 21 december 1945
(nr 872) om verkställighet av frihets-
straff m. m.;

nr 200, med förslag till lag om änd-
ring i rättegångsbalken m. m.;

nr 201, med förslag till lag om be-
svärstid vid talan mot förvaltande myn-
dighets beslut m. m.;

nr 202, angående svensk medverkan
i ett skandinaviskt undervisningssjuk-
hus i Korea;

nr 203, med förslag till lag om person-
undersökning i brottmål, m. m.;

nr 205, med förslag till lag angående
ändrad lydelse av 2 § 8:o), 14:o) och
17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3)
om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 206, med förslag till lag angående
ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj
1916 (nr 156) om vissa inskränkningar
i rätten att förvärva fast egendom eller
gruva eller aktier i vissa bolag.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memo-
rial:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande egentliga statsutgif-
ter för budgetåret 1954/55 under sjätte
huvudtiteln, avseende anslagen inom
kommunikationsdepartementets verksam-
hetsområde, jämte i ämnet väckta mo-
tioner;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag till ytter-
ligare aktieteckning i Norrbottens järn-
verk aktiebolag m. m. jämte i ämnet
väckta motioner;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar angående anslag å kapital-
budgeten för budgetåret 1954/55, i vad
avser ecklesiastikdepartementets verk-
samtetsområde, jämte i ämnet väckta
motioner;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för budget-

året 1954/55 till utbildningskurser för sysselsättnings- och arbetsterapeuter;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att gälda visst skadestånd m. m.;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.;

nr 65, i anledning av väckta motioner angående omreglering av vissa äldre pensioner från statens pensionsanstalt;

nr 66, i anledning av väckta motioner angående ändrad löneklassplacering för vissa befattningshavare vid statens järnvägar; samt

nr 67, angående överlämnande till lagutskott av vissa till statsutskottet hänvisade motioner, som äga samband med frågan om fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i enskild tjänst, m. m.;

nr 35, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag till sådan ändring av skattelagstiftningen att bättre möjligheter till resultatutjämning vinnas;

nr 36, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen, m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 § samt anvisningarna till 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen;

bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i pensionsgrunderna för de äldre riksdagsvaktmästarna;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående viss översyn av lagen om trafikförsäkring å motorfordon; samt

nr 16, i anledning av väckta motioner

angående utredning om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmännings-skogar i Norrland och Dalarna;

nr 18, i anledning av väckta motioner om viss ändring av den ecklesiastika boställsordningen m. m.;

nr 19, i anledning av väckt motion angående åtgärder för förbättring av fastighetsbestånd, som skadas genom vägbyggnad; samt

nr 21, i anledning av väckt motion om inrättande av ett jaktråd;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 11, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom; samt

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet av en veterinärklinik i Hälsingborg jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 13, över motioner om införande av genomgående zontariffberäkning mellan å ena sidan statens järnvägar och å andra sidan postverkets och statens järnvägars busslinjer m. m.; samt

nr 14, över motion om redovisning av statens spritinkomster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 519, av herrar *Velander* och *Svärd*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m.;

nr 520, av herrar *Velander* och *Svärd*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 521, av herr *Bengtson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m.; samt

nr 522, av herr *Bengtson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-

gående anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.07.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 6 april.

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Sedan vi sist råkades här, har en stor sorg drabbat vårt norska broderfolk, i det att Norges svenskfödda kronprinsessa efter en långvarig och svår sjukdom avlidit. Genom de nära band, som förenade denna älskliga och uppburna furstinna med vårt land, har vi vant oss att betrakta henne som en av våra egna, och hennes bortgång har därför även här framkallat bestörtning och sorg. Å första kammarens vägnar får jag betyga kammarens varma deltagande i den sorg, som nu drabbat hennes närmaste — make, barn, moder och syskon — liksom Norges konung och hela det norska folket.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Justerades protokollen för den 30 och den 31 nästlidne mars samt den 3 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående polispersonalens avlöningsförmåner m. m.; och

nr 153, i anledning av väckt motion om ersättning åt K. A. Hillblom för olycksfall i arbete.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till lag om nykterhetsvård m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 184, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 187, med förslag till förordning om skatt på fonderade vinstmedel (fondskatt); och

nr 188, med förslag till förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 189, med förslag till debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick det med 2) betecknade förordningsförslaget, till behandling av lagutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 192, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 193, med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riks-dagsordningen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 196, med förslag till förordning om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 197, med förslag till lag om tillämpning å Stockholms stad av vissa bestämmelser i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och lagen den 18 december 1953 (nr 754) om införande av kommunallagen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 198, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen;
nr 199, med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.;

nr 200, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.; och

nr 201, med förslag till lag om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 202, angående svensk medverkan i ett skandinaviskt undervisningssjukhus i Korea.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 203, med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.;

nr 205, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 206, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Velander* och *Svärd* väckta motionen, nr 519, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet den av herrar *Velander* och *Svärd* väckta motionen, nr 520, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Bengtson* m. fl. väckta motionen, nr 521, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet den av herr *Bengtson* m. fl. väckta motionen, nr 522, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 6 och 60—66 samt memorial nr 67, bevillningsutskot-

Interpellation ang. utryckningstiden för vissa värnpliktiga m. m.

tets betänkanden nr 34—38, bankoutskottets utlåtande nr 14, första lagutskottets utlåtanden nr 15 och 16, tredje lagutskottets utlåtanden nr 17—19 och 21, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 10—12 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 13 och 14.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 204, beträffande vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.; och

nr 207, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse, m. m.

Anmäldes och bordlades av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälningar, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställningar

dels med förslag till ändringar i reglementet för riksgäldskontoret;

dels ock angående pension till extra tjänstemannen i riksgäldskontoret N. O. E. Wigren och avskedsersättning till f. d. extra tjänstemannen i riksdagens ekonomibyrå G. W. R. Thorell.

Interpellation ang. utryckningstiden för vissa värnpliktiga m. m.

Herr **GRYM** (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Om en värnpliktig före inryckningen till militärtjänstgöring innehar fast anställning hos en arbetsgivare, får han ju enligt lag inte avskedas på grund av sin militärtjänstgöring. Många värnpliktiga är emellertid inte i denna gynnsamma situation. Detta är särskilt fallet med skogs- och anläggningsarbetarna samt olika grupper andra säsongarbetare, vilka helt enkelt inte

har någon fast arbetsplats från ett år till ett annat. Enligt nu gällande ordning rycker de värnpliktiga ut från sin första tjänstgöring från förband tillhörande armén på en ur arbetsmarknadssynpunkt oläglig tidpunkt. Vintersäsongen exempelvis i skogarna nalkas då sitt slut, och de värnpliktiga kan inte placeras där. Å andra sidan dröjer det 2, 3 månader innan de värnpliktiga efter utryckningen kan beredas sysselsättning inom vad man kan kalla sommarsäsongen. Förhållandena är inte enahanda inom hela landet, men för de värnpliktiga i norra delen av landet vore det en fördel, om tjänstgöringen kunde ordnas så, att utryckningen från första tjänstgöringen skedde ungefär vid den tidpunkt, då vårsäsongen på arbetsmarknaden börjar absorbera arbetskraft. Även ur arbetsmarknadssynpunkt torde en sådan förskjutning vara förmånlig.

Med hänsyn till vad jag sålunda anför an håller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet, att det finns möjlighet att förskjuta de värnpliktigas första tjänstgöring så, att säsongarbetarna i övre Norrland får rycka ut från denna tjänstgöring under ur arbetsmarknadssynpunkt gynnsammare tid än nu?

2. Om inte in- och utryckningstiderna för dessa grupper kan ändras, är det då möjligt att genom andra åtgärder underlätta deras inlemmande i arbetslivet efter första tjänstgöringen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.09.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 7 april.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. arbetarskyddet inom sprängämnes-
industrien m. m.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Jansson, Axel*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framställt följande fråga: »Har herr statsrådet för avsikt att låta arbetsutredningen undersöka, huruvida arbetstagarna inom vissa avdelningar i krut- och sprängämnesindustrierna bör upptagas bland de grupper av arbetstagarer, som på grund av särskilt påfrestande arbete bör komma i åtnjutande av skydd genom en eventuell lagstiftning om förkortad arbetstid?»

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Axel Jansson har frågat, om jag har för avsikt att låta arbetsutredningen undersöka, huruvida arbetstagarna inom vissa avdelningar i krut- och sprängämnesindustrierna bör upptagas bland de grupper av arbetstagarer, som på grund av särskilt påfrestande arbete bör komma i åtnjutande av skydd genom en eventuell lagstiftning om förkortad arbetstid.

Arbetsutredningen håller f. n. på att avsluta sitt arbete. Enligt vad jag erfarit torde de av frågeställaren nämnda arbetstagargrupperna icke beröras av utredningens förslag. Att nu, när utredningens arbete håller på att avslutas, utfärda nya direktiv för utredningen torde icke vara lämpligt.

Utredningens betänkande kommer emellertid att remissbehandlas i vanlig ordning. Det blir alltså i samband härmed möjligt att före Kungl. Maj:ts prövning aktualisera frågan om en eventuell komplettering av utredningens förslag.

Den här aktualiserade frågan torde även få ses i ett större sammanhang. Som jag tidigare uttalat kommer nämligen inom den närmaste tiden frågan om en generell arbetstidsförkortning att bli föremål för utredning av en särskild kommitté.

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att till herr socialministern få framföra ett tack för det svar som jag har fått på min enkla fråga och framför allt för att det har kommit så snart. Jag kan inte säga att svaret till alla delar är tillfredsställande, men jag förstår mycket väl att denna fråga har ställts något sent för att arbetsutredningen skulle få möjlighet att behandla densamma. När jag framställde min fråga trodde jag emellertid, att det skulle vara möjligt för herr statsrådet att överlämna ärendet till arbetsutredningen.

Anledningen till att jag har ställt denna enkla fråga är närmast den, att arbetarparten vid årets avtalsförhandlingar aktualiserat kravet på arbetstidsförkortning för framför allt vissa grupper av arbetare vid krut- och sprängämnesfabrikerna. Man åberopade därvid det stora antal olycksfall som inträffat vid dessa fabriker under de senaste 14 åren. Arbetarnas krav ledde emellertid inte till något resultat. Arbetsgivarsidan ställde sig avvisande till en arbetstidsförkortning även när det gällde de grupper som var mest utsatta för olycksfall i arbetet.

Under de senaste 14 åren har inte mindre än 34 arbetare, därav fyra kvinnor, fått sätta livet till vid olyckor inom dessa industrier.

Den 17/12 1940 dödades 11 manliga arbetare vid den stora explosionsolyckan vid AB Bofors Nobelkrut.

Den 29/4 1941 brändes tre manliga arbetare till döds i knåden i NC-krutbruket.

Ang. arbetarskyddet inom sprängämnesindustrin m. m.

Den 18/12 1941 brändes två manliga arbetare till döds i knåden i Ngl.-krutbruket.

Den 26/3 1942 brändes en manlig arbetare till döds, då en krutlastad tralla fattade eld.

Den 8/7 1942 dödades en manlig, minderårig arbetare i ballistiska laboratoriet.

Den 13/9 1944 dödades två arbetare, varav en kvinna, vid arbete med aptering av spårlyjus.

Den 12/2 1947 sprängdes två manliga arbetare bokstavligen i luften vid pole-ring i NC-krutbruket.

Den 28/7 1949 dödades två manliga arbetare vid destillering av nitrotoluol.

Den 30/7 1952 brändes en kvinnlig arbetare till döds vid arbete med tömning av anfyrringssats i brisansavdelningen.

Den 2/8 1953 dödades fyra manliga arbetare under reparationsarbete i pentylfabriken.

Den 5/2 1954 brändes en manlig arbetare till döds vid pressning av lysbomber.

Alla dessa olyckor har inträffat vid AB Bofors Nobelkrut.

Den 25/1 1954 inträffade den stora olyckan vid Nitroglycerin AB i Gyttrorp, där fyra arbetare, varav två kvinnor, dödades.

Det är klart att arbetare som är sysselsatta vid en industri med så stor risk för svåra olyckor utsättes för en stark psykisk press. Det gäller här icke olyckor i vanlig mening. Vid alla dessa olyckstillfällen har skördats en eller flera arbetares liv. Det gäller alltså här livet och är icke fråga om vanliga olycksfall, som resulterar endast i att de arbetare, som är utsatta för dessa olyckor, blir mer eller mindre skadade. Det är alldeles givet att detta medför en stark psykisk press på de arbetare, vilka framför allt är sysselsatta i de delar av industrien, där olycksfallsrisken är stor.

Såvitt man nu kan konstatera finns det ingen möjlighet att undvika dessa olyckor. Icke i något fall, så långt jag känner till, har det kunnat konstateras, att olyckorna har berott på underlåtenhet från arbetarnas sida att följa givna

instruktioner i fråga om att vara aktsamma i sitt arbete. Man kan ej heller — det har vitsordats från vederbörande fackförbunds sida — ge företaget eller företagsledningen någon skuld till de olyckor, som här inträffat. Det säges att från deras sida har vidtagits alla tänkbara åtgärder för att söka undvika och framför allt begränsa olyckornas omfattning.

Att dessa arbetargrupper icke har kommit att omfattas av arbetstidsutredningens undersökningar beträffande arbetstidsförkortning kan ju bero på olika orsaker, som jag nu inte skall gå in på, men såvitt jag kan bedöma så är väl den enda möjligheten att i någon mån lätta det psykiska trycket för dessa arbetare att förkorta arbetstiden, alltså den tid som arbetarna är utsatta för dessa olycksrisker. Ty när man icke i något avseende, så långt man nu kan bedöma, har möjlighet att förhindra olyckorna och arbetarna sålunda på grund av olika omständigheter alltid får arbeta under trycket av att någonting kan hända, är det alldeles givet, att ju längre den tid är, under vilken vederbörande är sysselsatt i sitt arbete, desto hårdare blir påfrestningen. Jag vill därför, samtidigt som jag ännu en gång uttalar mitt tack till socialministern för det svar som jag har fått på min fråga, hemställa att han, när arbetstidsutredningens förslag till förkortad arbetstid för vissa grupper skickas ut på remiss, även aktualiserar frågan om arbetstidens längd vid vissa avdelningar inom de industrier som jag här åsyftar. Det behövs ju inga omfattande undersökningar eller utredningar för att klarlägga vilka grupper det här gäller. Den olycksfallsstatistik som jag här har visat på talar ju därvidlag sitt tydliga språk. Det är ju inte här fråga om enstaka fall, utan för exempelvis Nobelkrut i Bofors har det så gott som regelbundet inträffat sprängningsolyckor, vilka varje gång krävt en eller flera arbetares liv.

Herr talman! Jag hoppas att vad jag här sagt i någon mån skall leda fram till ett positivt resultat i den fråga, som jag här tagit upp.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 204, beträffande vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 207, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna de av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälningarna, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställningar:

1) med förslag till ändringar i reglementet för riksgäldskontoret; samt

2) angående pension till extra tjänstemannen i riksgäldskontoret N. O. E. Wigren och avskedsersättning till f. d. extra tjänstemannen i riksdagens ekonomibyrå G. W. R. Thorell.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Anslag till vattenförsörjning och avlopp.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Anslag till vattenförsörjning och avlopp.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herr *Fritjof Thun* väckt motion (I:157), vari hemställdes, att riksdagen måtte för budgetåret 1954/55 till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp anvisa ett anslag av 45 miljoner kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström* m. fl. (I:293) och den andra inom andra kammaren av herr *Gavelin* m. fl. (II:379), i vilka likaledes hemställdes, att riksdagen måtte till förenämnda ändamål för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 45 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anfört;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:157 samt I:293 och II:379, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Herr THUN, FRITIOF, (s):

Herr talman! Jag har i en motion under denna punkt tagit mig friheten föreslå en väsentlig ökning av det belopp som i propositionen begäres för vattenförsörjning och avlopp. Det är ju påtagligt och framgår också av statsutskottets skrivning att frågan är ganska allvarlig, och jag tror att det blir nödvändigt för riksdagen att ägna den större uppmärksamhet än hittills.

Jag har i motionen erinrat om att landsbygden just på detta område blir handikappad. Vatten och avlopp är nödvändiga förutsättningar för modern bebyggelse, och anslaget för vatten och avlopp står inte på något sätt i rimlig proportion till de belopp statsmakterna anvisar för bidrag och lån till byggnadsändamål. Medan byggnadsanslagen sakta men säkert närmar sig miljarden, finner man att anslaget för vatten och av-

Anslag till vattenförsörjning och avlopp.

lopp hittills inte varit större än 20 miljoner. Statsrådet föreslår en höjning till 25 miljoner, och man kan naturligtvis peka på att en ganska kraftig och oavbruten stegring skett under de senare åren. Men beloppet förslår som sagt inte långt, om man räknar med att det skall täcka de behov som framgår av anslagen för byggnadsändamål.

Här i kammaren har vid flera tillfällen erinrats om vikten av att något göres för att rena våra sjöar. Såväl våra insjöar som våra badvikar i Saltsjön är som bekant starkt förorenade, och läkarna framhåller liksom andra sakkunniga, att epidemierna under senare år i mycket stor utsträckning torde bero på förorening av dessa vatten. Man anser det nödvändigt att rena avloppsvattnet, och vi vet att en sådan rening kostar mycket stora pengar.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens majoritet har i sina petita tillstyrkt ett anslag av 30 miljoner, alltså 5 miljoner mer än Kungl. Maj:t begär. Chefen för vatten- och avloppsbyrån har reserverat sig för ett anslag av 45 miljoner, och man får väl räkna med att han har ganska väl reda på hur saken ligger till. Jag vill särskilt peka på detta, då man nu säger att personalstyrkan är för liten för att kunna avverka det stora antalet väntande ansökningar och att det därför inte skulle vara någon mening med att höja anslaget ytterligare. När vatten- och avloppsbyråns chef reserverat sig, måste man väl ändå därav sluta, att det finns möjligheter att avverka den väntande kön.

Väntetiden är som bekant lång — man har räknat med två år, och den kommer väl nu att i genomsnitt närma sig tre år. Vad detta innebär framför allt för landsbygden förstår var och en. Det är inte nog med att de sökande måste begära lån ute i marknaden för den så att säga fasta delen, som i detta fall givetvis måste upplånas. En viss del kan tas ut skattevägen, men det blir mindre belopp; största delen av pengarna måste anskaffas genom amorteringslån på 20 eller 25 år. Men dessutom tvingas man att på öppna marknaden, i konkurrens

med alla andra lånesökande, upptaga korta lån på det belopp som man väntar att så småningom få ut i form av statsbidrag. Dessa korta lån löper med ganska höga räntor, och kostnaderna blir självfallet mycket stora särskilt för de små kommunerna. Jag vet i det fallet vad jag talar om, eftersom min egen kommun befinner sig i just det predikamentet. Det kostar mycket dryga pengar att över huvud taget kunna klara den detaljen.

Jag tror att alla är ense om att personalen på denna avdelning av väg- och vattenbyggnadsverket måste utökas, om utvecklingen på detta område skall kunna få den fart som är nödvändig med tanke på takten inom byggnadsverksamheten. Jag vill särskilt peka på de i detta sammanhang mycket viktiga distriktsingenjörbefattningarna. Jag tror att man år 1945 hade tänkt sig, att det skulle bli en sådan distriktsingenjör i varje län. Det har emellertid ändrats, och vi kan konstatera att för närvarande inte mer än sexton sådana befattningar har tillsatts. Enligt upplysningar som jag har inhämtat är inte ens alla dessa befattningar tillsatta, då det inte finns huggade spekulanter, om jag så får säga. Detta tycks i sin tur vittna om att folk inte känner sig lockade av den lönesättning, som för närvarande tillämpas beträffande dessa mycket viktiga befattningar, till vilka det krävs mycket kunniga ingenjörer. Det har åtminstone sagts mig, att det är mycket besvärligt att få dessa befattningar besatta.

Jag känner mig nog något besviken över att inte någon reservation avgivits inom utskottet med anledning av de av mig m. fl. väckta motionerna. Jag hade åtminstone väntat, att man skulle gå på det anslagsbelopp, 30 miljoner kronor, som föreslagits av majoriteten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vilket skulle innebära en höjning av anslaget med 5 miljoner kronor. Det hade ju ändå betydtt något.

Jag tror emellertid att det är riktigt, att man ger sitt erkännande till utskottet för den starka skrivning, som gjorts i ärendet. Det är för mig mycket till-

fredsställande att konstatera detta, och jag skulle tro att man med denna starka skrivning från utskottets sida inom departementet kommer att få lov att ta denna fråga under närmare övervägande till ett kommande år. Utskottet har ju, liksom jag gjort i min motion, framhållit att anslagen till å ena sidan byggnadsverksamheten och å andra sidan vatten och avlopp icke står i riktigt förhållande till varandra. Utskottet gör vederbörande departementschef uppmärksam på detta förhållande, och jag hoppas och tror att frågan med hänsyn härtill skall tagas upp till en allvarlig prövning. Därmed skulle ändå motionerna ha nått ett visst syfte.

Då det inte finns någon reservant i utskottet på denna punkt, anser jag mig inte kunna yrka bifall till min motion, utan jag slutar med att uttala den förhoppningen, att utskottets starka skrivning skall resultera i en ändring till ett kommande år beträffande denna mycket viktiga fråga.

Häri instämde herr *Nyström*.

Herr **ANDERSSON, ELON**, (fp):

Herr talman! Jag förmodar att det inte är nödvändigt att för kammaren understryka den utomordentliga betydelse för de svenska bygdernas sanering ur hälsovårdssynpunkt, som det anslag har, vilket riksdagen nu behandlar. Herr Thun har utvecklade de synpunkter, som det finns anledning lägga på frågan för närvarande, nämligen det stora behov av vattenförsörjning och avlopp, som finns överallt i bygderna, och det i jämförelse därmed knappa anslag som Kungl. Maj:t har ansett sig kunna begära och utskottet tillstyrka. Jag har inte någonting att tillägga till det mer än att jag vill uttala ett beklagande av att den höjning av anslaget, som Kungl. Maj:t visserligen har föreslagit, inte har kunnat bli större.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att i detta sammanhang uttala ett beklagande av en annan sak, som egentligen hör hemma under en punkt vilken redan har behandlats, då jag för-

Anslag till vattenförsörjning och avlopp.

summade att begära ordet. Jag syftar på den omständigheten, att varken Kungl. Maj:t eller utskottet har ansett sig kunna medverka till den ringa förstärkning av distriktsingenjörsorganisationen för vatten- och avloppsfrågor som begärts från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida. Jag tror att jag kan försäkra kammaren, att en av de största svårigheterna när det gäller inte att forcera utan att normalisera en utveckling av vatten- och avloppsväsendet ute på landsbygden i de olika länen är den knappa tillgången på distriktsingenjörer. Ofta arbetar en distriktsingenjör inom flera län, och jag vågar försäkra, att hans arbetstid är så upptagen och hans möjligheter att stå till tjänst i alla de fall, där man från kommunernas och givetvis även från länsstyrelsernas sida ställer anspråk på honom, är så begränsade, att utvecklingen stoppas upp på ett mycket besvärligt sätt.

Det skulle därför vara tacknämligt, om Kungl. Maj:t till ett kommande år, när det nu inte funnits möjligheter att göra det i år, ville allvarligt beakta de framställningar som göres om en förstärkning av distriktsingenjörsorganisationen. Jag tror att detta, om man vill främja en snabbare lösning av landsbygdens vatten- och avloppsfrågor, är lika viktigt som att höja nu ifrågakvarande anslag med ytterligare 20 miljoner kronor.

Herr **HESSELBOM** (s):

Herr talman! Jag kan utan reservation instämma i de föregående talarnas synpunkter, då de framhållit att det är ett stort och angeläget problem att ordna vårt lands vatten- och avloppsförhållanden på ett tillfredsställande sätt. Jag tror däremot inte att det i dagens läge så mycket är en fråga om anslagets storlek utan om organisatoriska åtgärder, speciellt när man här diskuterar eftersläpningen i bidragsgivningen. Det faktum att det vid det sistförflutna budgetårets utgång förelåg en behållning på drygt 20 miljoner kronor visar ju, att man inte löser frågan genom att höja anslaget, utan det erfordras andra åtgärder för att man skall få en lösning till stånd.

Anslag till undersökningar rörande vägtrafikolyckor m. m.

Med tanke på att en särskild kungl. utredning, 1946 års vatten- och avlopps-sakkunniga, har till uppgift att penetrera detta problem och framlägga förslag i saken, har utskottet inte ansett det vara påkallat att gå utöver Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslagstilldelningen, som ju ändå innebär en höjning med 5 miljoner kronor i förhållande till närmast föregående budgetår. Utskottet har också understrukit angelägenheten av att man får till stånd en samordning i fråga om den statliga bostadspolitiken och statens finansiella medverkan vid utförande av vatten- och avloppsanläggningar.

Det skulle naturligtvis, herr talman, vara mycket att säga om de synpunkter som de båda föregående talarna framfört angående erforderliga personalförstärkningar, men då riksdagen redan har tagit ställning till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i fråga om personalorganisationen, finns det ingen anledning att nu föra någon diskussion på den punkten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag under föreliggande punkt.

Herr DOMÖ (h):

Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att i stort sett instämma med herr Elon Andersson, men jag vill tillägga några ord.

Det är i och för sig mycket bra med ökade anslag, och det är ovillkorligen nödvändigt, att medel beviljas i hastigare takt än hittills. Men svårigheterna på detta område, som är vitsordade från olika håll, ligger enligt min mening allra främst i den av utskottet något berörda bristande samordningen mellan den statliga bostadspolitiken och statlig medverkan i fråga om vatten- och avloppsanläggningar samt för lösande av föroreningsproblemen. Å ena sidan uppställer man såsom villkor för långivning, att bostäderna skall vara utrustade så och så, men å andra sidan uppskjuter man undan för undan igångsättande av åtgärder, som sammanhänger med föroreningsproblemen och vilkas lösande

mer eller mindre är en förutsättning för att bostäderna skall kunna utrustas på sådant sätt att lån kan beviljas.

Det är en trängande nödvändighet att man i hastigare takt än nu arbetar vidare på problemen att bringa ordning och reda i förhållandena på detta område.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 18—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Anslag till undersökningar rörande vägtrafikolyckor m. m.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 291 och II: 408, till Undersökningar rörande vägtrafikolyckor m. m. för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 161 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I de likalydande motionerna I: 291 av herr *Landqvist* och II: 408 av herrar *Cassel* och *Munktell* hade hemställts, att riksdagen måtte till förevarande ändamål anvisa ett anslag av 175 000 kronor. Den av motionärerna föreslagna höjningen avsåg att möjliggöra en utökning av den i statens trafiksäkerhetsråds regi bedrivna forskningsverksamheten.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Inte heller under denna punkt föreligger någon reservation trots det motionsvis framförda yrkandet. Jag vill dock säga några ord i anledning av den av mig väcka motionen om tillmötesgående av den framställning, som statens trafiksäkerhetsråd har gjort om en höjning av nu utgående anslag med den »stora» summan av 14 000 kronor för forskningsändamål.

Jag ber att få erinra om att trafiksäkerhetsrådet vid planerandet av sin undersöknings- eller forskningsverksamhet under ett budgetår endast har att lita till det för samma budgetår tillgängliga an-

Anslag till undersökningar rörande vägtrafikolyckor m. m.

slaget för forskningsändamål. Vad som inte konsumeras under budgetåret återgår till statskassan och är alltså inte tillgängligt ett kommande budgetår. Med det mycket blygsamma anslag, som beviljats under alla år sådana anslag över huvud taget har utgått för detta ändamål, är det naturligt, att verksamheten på detta viktiga område bedrivs endast i mycket ringa omfattning. Om beloppet dessutom i år begränsas till vad Kungl. Maj:t har föreslagit — 70 000 kronor — blir det — enligt vad som framgår av den framställning som säkerhetsrådet har ingivit till Kungl. Maj:t — icke några som helst medel över för att utveckla forskningsverksamheten. Inga nya undersökningar kan igångsättas. Att de samlade resultaten av forskningsverksamheten under sådana förhållanden måste komma att bli av utomordentligt ringa värde, är väl alldeles självklart, liksom också att det försittes en mycket dyrbar tid.

Att kraftåtgärder av olika slag måste till, om vi över huvud taget skall kunna komma till rätta med vägtrafikolyckorna, är väl i dag alla ense om. Åtskilliga sådana åtgärder kan helt naturligt vidtas utan några som helst särskilda undersökningar eller förberedelser, alltså utan någon större omgång; jag tänker t. ex. på ökningen av övervakningsapparaten, rönjningar vid kurvor och vägkors för att åstadkomma bättre sikt o. s. v. Men lika uppenbart är att andra åtgärder kräver särskilda förberedelser genom undersökningar och olika utredningar, ofta av mera vetenskaplig karaktär.

Nog förefaller det väl, herr talman, ganska svärförståeligt, att riksdagen efter alla de uppgifter som offentliggjorts om trafikolyckornas omfattning vägrar att bevilja t. o. m. en så blygsam anslagsökning som här begärts för att i någon mån komma till rätta med de otillfredsställande förhållanden, som vi för närvarande har att brottas med. Jag erinrar om att samma riksdag som nu uppenbarligen är beredd att avvisa förslaget om denna anslagsökning redan har fått del av den Mossbergska utredningens huvudlinjer och där kunnat se vilka omfattan-

de åtgärder som ifrågasattes. Vi har också för närvarande liggande på riksdagens bord en kungl. proposition innebärande en utomordentligt kraftig utökning av övervakningsapparaten.

Nog förefaller det mig, som om det hade varit mer än naturligt, om man här hade velat tillmötesgå trafiksäkerhetsrådets blygsamma begäran att få ytterligare 14 000 kronor för att åtminstone i någon mån kunna fortsätta forskningsarbetet, som på detta område måste anses vara av synnerligen stor betydelse. Att sila mygg och svälja kameler är ingenting ovanligt i denna församling, men jag tycker nog i varje fall att man borde visa litet mer måtta än man uppenbarligen nu kommer att göra, om man inte vill gå med på att höja ett så pass viktigt anslag som det nu ifrågavarande. Jag vet väl, att det kan sägas, att vi får komma igen ett annat år, när det Mossbergska betänkandet är färdigbehandlat inom departementet, men då vi vet vad ett år kan betyda i form av ökade olyckor av både det ena och det andra slaget, tycker jag att det hade varit utomordentligt angeläget, att riksdagen här tillmötesgätt de föreliggande önskemålen.

Jag ber, herr talman, trots att det inte föreligger någon reservation, att få yrka bifall till motionen.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Det är en mycket blygsam anslagshöjning, som motionärerna har begärt. Om man kunde bara i någon mån hindra olyckor genom en så liten anslagsökning, vore det uppenbarligen ingen i denna församling som skulle motsätta sig höjningen. Utskottet har också yttrat sig mycket välvilligt i detta ärende och understryker vikten av den vetenskapliga forskningen på detta område.

Utskottet har emellertid inte kunnat komma ifrån, att det just nu pågår en särskild utredning, som säkerligen inte kommer att förbise den rent vetenskapliga sidan av saken. Utskottet har därför i detta läge ansett det väsentliga inte vara en eventuell anslagshöjning med

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

14 000 kronor till forskningsverksamheten utan en planläggning av arbetet, som verkligen leder till åsyftat resultat. När utskottet avstyrkt motionerna har således anledningen inte varit, att utskottet inte vill befrämja den vetenskapliga forskningen på detta område och motverka trafikolyckorna, utan anledningen har endast varit, att utskottet velat avvakta hur forskningsarbetet för framtiden skall planeras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 27—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 51, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 15 januari 1954, föreslagit riksdagen att dels till Aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 000 kronor, dels medgiva, att Norrbottens järnverk aktiebolag finge, efter beslut av Kungl. Maj:t, disponera en rörlig kredit

i riksgäldskontoret av högst 75 000 000 kronor, dels ock till Avskrivning å statens aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag under huvudtiteln Avskrivning av oregrerade kapitalmedelsförluster för nämnda budgetår anvisa ett anslag av 30 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall* och fru *Gärde Widemar* (I: 403) och den andra inom andra kammaren av herr *Boija* m. fl. (II: 516), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta dels att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 51, dels att hos Kungl. Maj:t begära tillkallandet av sakkunniga för utredning av Norrbottens järnverk aktiebolags nuvarande status och dess framtida räntabilitetsutsikter med därpå grundade förslag till en mer genomgripande rekonstruktion av företaget, innefattande en prövning av olika alternativ, bl. a. frågan om företagets eventuella överförande i enskild ägo under fullgoda garantier för järnverkets fortsatta drift, dels ock att medgiva, att Norrbottens järnverk aktiebolag finge, i avvaktan på verkställandet av ifrågavarande utredning, efter beslut av Kungl. Maj:t disponera en kredit i riksgäldskontoret på 95 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Svärd* och *Ewerlöf* (I: 406) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson* och *Birke* (II: 521), i vilka hemställdes, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 måtte a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förutsättningslös utredning av läget i Norrbottens järnverk aktiebolag och av de förhållanden, som med verket ägde samband, att styrelsen för Norrbottens järnverk aktiebolag måtte anmodas närmare angiva de icke affärsmässiga omständigheter, som kunde vara av betydelse vid en bedömning av företagets resultat och framtid, samt att de förslag, var till nämnda undersökningar samt önskemålet att differentiera och stärka näringslivet i Norrbottens län kunde för-

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

anleda, snarast måtte föreläggas riksdagen; b) till Avskrivning å statens aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag under huvudtiteln Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 30 000 000 kronor; c) till bidrag till Norrbottens järnverk aktiebolag för räntebetalningar och avskrivningar å driftbudgeten under tionde huvudtiteln för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor; d) i övrigt avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 51;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Dickson* väckt motion (II: 8), vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en snabb utredning beträffande Norrbottens järnverks tillstånd och förutsättningar, med öppet redovisande av eventuella hittills dolda omständigheter, samt att riksdagen innan denna utredning föreläge icke måtte fatta något beslut i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ökad investering i företaget.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag under fonden för statens aktier för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att Norrbottens järnverk aktiebolag finge, efter beslut av Kungl. Maj:t, disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av högst 75 000 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 406 och II: 521 samt med avslag å motionerna I: 403 och II: 516 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Avskrivning å statens aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag under huvudtiteln Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 30 000 000 kronor;

V. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 406 och II: 521, i vad de avsåge anvisning under tionde huvudtiteln till bidrag till Norrbottens järnverk aktiebolag för räntebetalningar och avskrivningar.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Lundgren*, *Skoglund* i Dovertorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 406 och II: 521 och i anledning av motionerna I: 403 och II: 516 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om förutsättningslös utredning av läget i Norrbottens järnverk aktiebolag och av de förhållanden, som med verket ägde samband, dels att styrelsen för Norrbottens järnverk aktiebolag måtte anmodas närmare angiva de icke affärsmässiga omständigheter, som kunde vara av betydelse vid en bedömning av företagets resultat och framtid, dels ock att de förslag, vartill dessa undersökningar samt önskemålet att differentiera och stärka näringslivet i Norrbottens län kunde föranleda, snarast måtte föreläggas riksdagen;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 406 och II: 521 samt II: 8 och med avslag å motionerna I: 403 och

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

II: 516, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om medgivande för Norrbottens järnverk aktiebolag att disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av högst 75 000 000 kronor;

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 406 och II: 521, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Norrbottens järnverk aktiebolag för räntebetalningar och avskrivningar under tionde huvudtiteln för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor;

2) av herrar *Ohlon, Boman, Aastrup, Malmborg* i Skövde och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av Norrbottens järnverk aktiebolags nuvarande status och dess framtida räntabilitetsutsikter och att på grundval av resultatet därav förelägga förslag till rekonstruktion av företaget;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 516 samt med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att Norrbottens järnverk aktiebolag finge, efter beslut av Kungl. Maj:t, disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av högst 95 000 000 kronor.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande är fogade två reservationer, den ena av representanter för det parti jag tillhör och det andra av folkpartiets re-

presentanter. Skillnaden mellan dessa reservationer är dock relativt obetydlig; i båda fallen är det fråga om yrkande på utredning. Skillnaden består endast däri, att man ser litet olika på de aktuella besvaren och vill klara de aktuella svårigheterna på något olika sätt.

Innan jag, herr talman, går närmare in på den föreliggande propositionen vill jag erinra om bakgrunden till detta problem.

Norrbottens järnverk bildades efter beslut av 1939 års urtima riksdag. Den första utbyggnaden av järnverket skulle omfatta, utom sinterverk och vissa hjälpanläggningar m. m., tre elektriska tackjärnsugnar med en kapacitet av 90 000 ton per år och ett elektrostålverk. För denna utbyggnad tillsköt staten i form av aktiekapital 22 miljoner kronor. Dessutom anvisades, likaledes i form av aktiekapital, ett belopp av 4,5 miljoner kronor till ett thomasstålverk. Denna anläggning kom dock icke till stånd under det första utbyggnadsskedet, vilket avslutades år 1946. Efter framställning av enskilda motionärer beslöt 1945 års riksdag att hos Kungl. Maj:t begära en utredning rörande tillkomsten av en utvidgad metallurgisk industri i Norrbotten. Denna utredning utfördes av styrelsen för Norrbottens järnverk, och efter förslag av styrelsen förelades planerna 1946 och 1947 års riksdagar. Dessa riksdagar fastställde en utbyggnadsplan för järnverket. Enligt denna plan skulle järnverket utvidgas med en valsverksanläggning, bestående av ett götvalsverk, ett grovvalsverk samt ett fin- och trådvalsverk. Denna anläggning skulle ha en produktionskapacitet av 300 000 ton handelsjärn per år. Den faktiska produktionen väntades emellertid bli omkring 225 000—250 000 ton per år. Kostnaderna för denna utbyggnad beräknades till sammanlagt 155 miljoner kronor. Av detta belopp hade man kvar 4,5 miljoner kronor, som var anslagna till uppförandet av thomasverket. Det fordrades alltså endast 150,5 miljoner kronor. Detta belopp anvisades i form av aktiekapital med 55,5 miljoner kronor. Återstoden fick bolaget anskaffa genom lån för vil-

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

ka staten ställde borgen. Ytterligare har staten iklätt sig garantier för förlagslån på 6 miljoner kronor.

År 1950 anmälde bolagsstyrelsen att det erfordrades ytterligare 145 miljoner kronor till utbyggnaden. Med anledning härav avlät Kungl. Maj:t en proposition till riksdagen. Riksdagen ändrade i någon mån på det förslag som Kungl. Maj:t framlagt och begränsade kapitaltillskottet i form av aktiekapital till 60 miljoner kronor, under det att lånegaranti ställdes för 85 miljoner kronor.

Riksdagen har alltså i form av aktieteckning anvisat 142 miljoner kronor, varav 12 miljoner avskrivits år 1946, och i form av lån 186 miljoner kronor eller tillhoppa 328 miljoner kronor.

Utbyggnaden är nu avslutad. Kostnaderna för den har uppgått till 318 miljoner kronor mot beräknade 300 miljoner. Detta kostnadsöverskridande kan så vitt jag förstår inte anses anmärkningsvärt stort. Det har ju under byggnadstiden onekligen inträtt en hel del prisstegringar, och man kan därför inte rikta någon grav anmärkning mot styrelsen för att kostnaderna för järnverket blivit större än de beräknade. Kostnadsökningen är ju också förhållandevis liten, om man jämför den med hela utbyggnadskostnaden. Såsom kommerskollegium framhåller i sitt yttrande, är utbyggnadskostnaden 1 300 kronor per ton produktionskapacitet, och det anser kommerskollegium vara ett ganska normalt belopp. Enligt utredningar inom Europakommissionen för några år sedan uppgår kostnaderna för en komplett järnverksanläggning till mellan 1 000 och 1 500 kronor per ton produktionskapacitet.

Järnverket har nu ånyo ekonomiska svårigheter. Styrelsen begär, att de förhållandevis stora lån som järnverket har måst upptaga skall överföras till aktiekapital, varigenom bolagets räntebörda skulle lättas. Styrelsen begär en utökning av aktiekapitalet med 200 miljoner kronor, varigenom lån till motsvarande belopp skulle kunna inlösas. Därjämte begär styrelsen en nedsättning av aktiekapitalet med 30 miljoner kronor. Däri-

genom skulle aktiekapitalet komma att uppgå till 300 miljoner kronor, vilket motsvarar värdet av de fasta anläggningarna.

Behovet av rörelsekapital beräknas av styrelsen till 110 miljoner kronor, och detta belopp skulle täckas genom upplåning. Departementschefen har dock nedsatt detta belopp till 75 miljoner kronor. Enligt styrelsens uppfattning kan bolaget inom överskådlig tid förränta 85 miljoner kronor, som man skulle ha i rörelsekapital. Däremot kan man inom överskådlig tid icke förränta de fasta anläggningarna.

Man måste säga, att det är egendomligt att verket under de mycket goda tider som järnindustrien haft icke kunnat förränta anläggningarna på ett bättre sätt. Järnindustrien är ju utomordentligt konjunkturkänslig. Om man under de goda tiderna inte har kunnat täcka skälig ränta och verkställa normala avskrivningar, är naturligtvis utsikterna härför mycket mindre när konjunkturerna blir sämre.

Jag vill påpeka ytterligare en sak, nämligen att styrelsen i sin kostnads-kalkyl räknar med mycket låga avskrivningar — mindre än vad som är tillåtet enligt skattelagstiftningen. Detta gör, att vi inte kan räkna med att verket kommer att kunna moderniseras på ett rationellt sätt.

Järnverket i Norrbotten kom till därför att det föreligger ett mycket stort behov av ett differentierat näringsliv i övre Norrland. Näringslivet i övre Norrland bygger framför allt på skog och malm och är därför i hög grad konjunkturkänsligt. När det gällde att hjälpa Norrbotten, hade det kanske ur många synpunkter varit önskvärt, att man skaffat denna landsdel en industri, som icke byggde på de för landsdelen traditionella råvarorna.

Det är alldeles uppenbart, att verket inte kan läggas ned. Det måste ju tills vidare hållas i gång, och reservanterna är också på det klara med att man måste ge järnverket möjligheter att fortsätta sin verksamhet. Men vad reservanterna vänt sig mot är, att riksdagen upprepade gånger har ställts inför fullbordade fak-

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

ta. Den har av styrelsen och Kungl. Maj:t fått meddelande om att så och så många miljoner erfordras, om inte bolaget skall behöva lägga ner verksamheten, och i en sådan situation har riksdagen inte haft något annat att göra än att ställa medel till förfogande.

När man nu skall göra en finansiell rekonstruktion av bolaget, måste denna emellertid leda till en bestående sanering. Det är därför som reservanterna begär en utredning rörande bolagets ställning och framtida verksamhet. Att denna utredning icke skall utföras av personer som är lierade med konkurrerande företag är ju alldeles uppenbart.

Man har åtskilliga gånger anmärkt, att Norrbottens järnverk skulle ha dolda subventioner. Det är kanske knappast riktigt att i detta sammanhang tala om sådana. Beträffande malmpriset har staten genom överenskommelse med LKAB tillförsäkrat vilken företagare som helst i övre Norrland malm till förhållandevis lågt pris. Staten har gjort detta för att uppmuntra tillkomsten av en järnindustri i Norrbotten. Det är alltså inte ett pris som gäller endast för Norrbottens järnverk, utan detta lägre malmpris skulle ha kommit vilken företagare som helst till del, som har varit intresserad att starta ett företag i övre Norrland. Beträffande kraftpriset, som man också påstår innebära en subvention, är det så att stora avnämare får billigare kraft, och enligt uppgift från vattenfallsstyrelsen har Norrbottens järnverk icke erhållit lägre kraftpris än som skulle ha kommit vilken stor företagare som helst till del i liknande situation. Det är ju uppenbart, att kraftpriset i Norrbotten måste vara lägre än kraftpriset i södra Sverige, då man när det gäller att beräkna kraftpriset i Norrbotten inte har de mycket dryga överföringskostnader, med vilka man måste belasta konsumenterna i södra Sverige.

Frågan är, herr talman, om man inte hade kunnat använda de pengar som man lagt ned på järnverket på ett sätt som bättre gynnat näringslivet i övre Norrland. Det är kanske mera en teoretisk fråga, då vi står inför ett fullbordat

faktum och vi inte kan göra någon ändring på denna punkt, men jag vill erinra om statens årliga kostnader för järnverket torde uppgå till 8 000 å 10 000 kronor per anställd, och när man ser dessa siffror, blir man mycket betänksam och frågar sig, om det är väl använda pengar.

Ur Norrbottens synpunkt — ur vilken jag av naturliga skäl måste se problemet — är det viktigt att få en bärkraftig industri och inte ett företag som måste leva på statens nåd. Det är därför icke minst ur Norrbottens egen synpunkt av vikt, att den utredning som förutsättes i de båda reservationerna kommer till stånd.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herrar Skoglund i Doverstorp, Birke och Lundgren.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Jag tänker inte i detta sammanhang gå tillbaka i det förflutna. Man kan visserligen göra en hel del intressanta och ur principiell synpunkt betydelsefulla reflexioner rörande vad som förevarit, om staten som företagare o. s. v., men när det gäller Norrbottens järnverk är detta i stort sett överspelat. Jag nöjer mig med att konstatera, att järnverket nu står färdigt och att några tusen människor finner sin utkomst där. Dess produktion ingår vidare som en icke oväsentlig faktor i den svenska järnförsörjningen. De motiv som föranledde riksdagen att godkänna förslaget om den stora utbyggnaden av Norrbottens järnverk torde fortfarande föreliggande. Det gäller såväl de beredskapsmässiga skälen som önskan att bereda ökad sysselsättning åt befolkningen i denna del av landet. Jag kommer inte heller att ta upp frågan, varför anläggningskostnaderna blivit så avsevärda. Den saken behandlades redan av 1951 och 1952 års riksdagar. Jag tror, att det i stället är angelägnare att blicka framåt för att finna ut, hur den nödvändiga rekonstruktionen skall kunna ske på ett lämpligt sätt.

Jag skall då be att först få erinra om

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

att i 1946 års proposition avseende utbyggnaden av Norrbottens järnverk sköts frågan om den definitiva finansieringen av denna stora anläggning på framtiden. Dåvarande handelsministern framhöll, att tiden skulle vara inne för en konsolidering av de kortfristiga krediterna, när anläggningen stod färdig. Nu är utbyggnaden enligt de beslut som fattades av 1946 och 1947 års riksdagar praktiskt taget avslutad. Det återstår endast några smärre kompletteringsarbeten.

Tiden skulle alltså vara inne för att överblicka de verkliga anläggningskostnaderna, bedöma verkets produktionsförmåga, avsättningsmöjligheterna och räntabiliteten samt avgöra hur den finansiella rekonstruktionen skall ske. Styrelsen har också framlagt sina beräkningar rörande bolagets totala kapitalbehov och en räntabilitetskalkyl för de närmaste åren.

Om man ser på den av styrelsen uppgjorda balansräkningen per den 12/9 1953, finner man att bolagets finansiella status är, att det finns ett aktiekapital och en reservfond på sammanlagt 134 550 000 kronor. Vidare har bolaget kortfristiga skulder på cirka 68 miljoner och långfristiga på cirka 209 miljoner. Allt detta ger något över 411 miljoner kronor. På kreditsidan står anläggnings-tillgångar på cirka 300 miljoner, varulager på 80 miljoner, kassa och bank på 326 000, varufordringar på 4 750 000 samt balanserade förluster på cirka 27 miljoner kronor. Ställningen är alltså ur likviditetssynpunkt mycket ogynnsam. Det fattas helt enkelt pengar att driva bolaget.

Styrelsen föreslår nu, att staten ökar sitt aktieinnehav med 200 miljoner kronor, av vilket belopp 180 600 000 kronor användes för att lösa statsgaranterade lån. Resterande 19,4 miljoner kronor skulle täcka en uppkommen merkostnad för järnverkets utbyggnad på cirka 18 miljoner kronor och 2 miljoner kronor för stämpelkostnader i samband med ökningen av aktiekapitalet.

Kvar står då av de statsgaranterade lånen ett förlagslån på 6 miljoner kro-

nor, som tidigare ansetts utgöra rörelsemedel. Beloppet har självfallet med tanke på bolagets stora varulager o. s. v. varit för litet, men intill dess utbyggnaden närmat sig sitt slutskede har man tagit av de för anläggningskostnaderna disponibla pengarna för att täcka behovet av rörelsekapital. Det går inte längre. Styrelsen föreslår nu, att man skall få en ny statsgaranterad kredit i riksbanken på 110 miljoner kronor, som man skall använda till att i första hand inlösa tillfälliga lån på andra håll för 80 miljoner kronor.

Styrelsens förslag innebär alltså ett kapitaltillskott från statens sida utöver tidigare engagemang i form av aktiekapital och statsgaranterade lån på 123,4 miljoner kronor. För att få bort den balanserade förlusten på 27 miljoner kronor samt beräknad ytterligare förlust för den senare delen av 1954 föreslår styrelsen att aktiekapitalet nedskrivs med 30 miljoner kronor.

Departementschefen har förordat dessa förslag men reducerar den begärda nya rörliga krediten till 75 miljoner kronor. Den kredit bolaget därutöver behöver skulle få täckas i den allmänna marknaden.

I den räntabilitetskalkyl, som styrelsen lagt fram för åren 1954, 1955 och 1956, förutsattes att, på grund av igångkörningssvårigheter, normala självkostnader för produktionen inte kommer att uppnås förrän år 1956. Man räknar för det året med en bruttovinst på 17 miljoner kronor före avskrivningar och räntor på nedlagt kapital. Avskrivningsbehovet skulle lågt beräknat vara 14 miljoner kronor, och överskottet skulle alltså bli 3 miljoner kronor, som efter 3,5 procent förräntar 85 miljoner kronor, vilket är lika med bolagets beräknade genomsnittliga behov av rörelsemedel. Styrelsen kommer därför till det resultatet, att någon förräntning av det kapital som nedlagts i bolagets anläggningar inte kan påräknas.

Att under dessa förhållanden en rekonstruktion och sanering är nödvändig torde vara ostridigt. Bolagets brist på pengar under de senaste åren har varit

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

en black om foten som tydligen försvårat bolagsledningens arbete att driva bolaget på ett rationellt sätt. Å andra sidan är statens engagemang i form av lånegarantier och aktiekapital av en sådan storleksordning, att formen för denna sanering och den takt i vilken rekonstruktionen skall bedrivas måste noggrant övervägas.

Bolagets styrelse torde dessutom, sedan man nu fastslagit att större delen av det investerade kapitalet inte kan förräntas, vara tvingad att ta hänsyn till aktiebolagens bestämmelser, närmast § 100, 1 mom. andra stycket, där det uttalas att om till följd av orsak, som ej kan antagas vara övergående, anläggningstillgångs verkliga värde finnes vara avsevärt lägre än det värde, som man vid normal avskrivning räknar med, skall *särskild* avskrivning ske, i den mån ej en ökning av den årliga avskrivningen må anses till fyllest jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Denna föreskrift, som är ny i 1944 års aktiebolagslag, gäller självfallet *alla* aktiebolag oavsett vem som äger aktierna — alltså även statsägda bolag.

Styrelsens förslag att i detta sammanhang sänka nuvarande avskrivningsprocenter för maskiner från tio till sex procent och byggnader från tre till två och en halv procent står därför knappast i samklang med aktiebolagslagens bestämmelser och inger också starka befäkligheter.

Kungl. Maj:ts förslag innebär endast en partiell rekonstruktion, som snart måste följas av en ny. Fullmäktige i riksgäldskontoret säger också att förslaget genomförande innebär endast ett uppskjutande på kort sikt av ytterligare nödvändiga saneringsåtgärder och fortsätter: »En verklig sanering förutsätter en nedskrivning av tillgångarna till belopp som bolaget kan förränta. Enligt förslaget skulle anläggningstillgångarna, vilka tillkommit under ett högt prisläge och under ogynnsamma förhållanden i övrigt, bibehållas vid sina höga bokförda värden. Samtidigt blir det mot det bokförda värdet av anläggningstillgångarna svarande föreslagna aktiekapitalet orimligt högt.»

Det material, som stått till buds, och de upplysningar, som inhämtats under hand, har inte kunnat bilda underlag för en säker bedömning av denna fråga vid utskottsbehandlingen inom första avdelningen. Det torde för övrigt ligga i sakens natur att en så genomgripande operation som den nu föreslagna fordrar en mera ingående prövning och noggrannare utredning än den en utskottsavdelning på så kort tid har möjlighet att presteras.

I den av herrar Ohlon och Ståhl m. fl. anförda reservationen förslås därför att hela detta problemkomplex göres till föremål för en förutsättningslös utredning. Självfallet bör den ekonomiska och tekniska expertis, som anlitas, inte vara engagerad i företaget, som konkurrerar med Norrbottens järnverk. När resultatet av denna utredning föreligger, får man säkrare grund att stå på för en rekonstruktion av bolaget i syfte att skapa så goda förutsättningar som möjligt för dess fortsatta utveckling.

Reservanterna föreslår, att den föreslagna aktieteckningen i avvaktan på denna utredning inhiberas. Däremot bör, intill dess resultatet av utredningen hunnit behandlas av riksdagen, järnverket få en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 95 miljoner kronor, medan lånen på 180 miljoner kronor får stå kvar tills vidare. Reservanternas 95 miljoner kronor motsvaras av Kungl. Maj:ts 75 miljoner kronor med tillägg av de 20 miljoner, som svarar mot senast uppkommen merkostnad för järnverkets utbyggnad m. m. Mot Kungl. Maj:ts förslag om omedelbar avskrivning av 30 miljoner kronor i form av nedsättning av aktiekapitalet har reservanterna ingenting att invända.

Kungl. Maj:ts förslag om ny aktieteckning på 200 miljoner kronor betyder att riksdagen binder sig för en lösning, innan man närmare undersökt, om denna väg eller andra vägar, som eventuellt står till buds, bör väljas. Fördelen för riksdagen att få bedöma frågan med ett väsentligt fylligare utredningsmaterial och flera rekonstruktionsalternativ till hands är så stor att jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2).

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Ärade kammarledamöter! Jag skall be att med några korta ord få skissera upp bakgrunden till den föreliggande propositionen. Det är egentligen tre orsaker, som ligger till grund för att företaget nu behöver pengar.

För det första har företaget vid tidigare riksdagsbehandlingsföreläggningar fått endast 6 miljoner kronor anslagna till rörelsekapital; nu, när järnverket är färdigt, är behovet tio gånger större. Avsikten var att vi skulle täcka detta behov på den fria marknaden genom banklån, men på grund av kreditrestriktioner, som vi ju alla känner till, har detta mött mycket stora svårigheter. Meningen är nu att vi skall få den frågan definitivt löst.

För det andra vill jag framhålla, att anläggningen som bekant blivit 18 miljoner kronor dyrare än beräknat. Det är beklagligt, men med tanke på de stora belopp som det här är fråga om kan detta dock inte anses alltför kraftigt, varvid hänsyn även måste tagas till de starkt stegrade anläggningskostnaderna.

Den sista och väsentligaste orsaken är att företaget har ett så litet aktiekapital. Det är ju en vedertagen norm inom enskilt näringsliv att aktiekapitalet i varje fall skall vara så stort, att det motsvarar de fasta anläggningarnas värde. I Norrbottens järnverk uppgår aktiekapitalet till föga mer än 1/3 härav, vilket har inneburit en svår belastning, särskilt i början, innan företaget kommit i gång, då vi har fått betala ränta på hela kapitalet. Det talas ofta om — och med rätta — att Norrbottens järnverk skall jämföras med enskild industri och att det skall arbeta under samma förhållanden, men just i jämförelse med enskild industri har företaget haft stor olägenhet med detta ringa aktiekapital.

När jag är inne på jämförelser med enskilda företag vill jag betona, att nästan alla enskilda företag, i synnerhet så komplicerade som järnverk, kräver lång tid för att komma i gång. Det har inte startats så många nya järnverk i Sverige under senare tid — järnhanteringen är ju en urgammal hantering — men det har dock tillkommit några. Jag kan ta som

exempel Oxelösunds järnverk, som startades i början av detta århundrade. Det byggdes ut med ett aktiekapital på 8,2 miljoner kronor. Av detta kapital fick 90 procent avskrivras. Sedan har företaget konsoliderats och arbetar för närvarande under gynnsamma betingelser. Jag tycker man bör betänka sådana saker, innan man drar alltför skarpa slutsatser om Norrbottens järnverks förutsättningar och framtid.

Jag kan anföra ett annat och kanske mera drastiskt exempel. År 1920 var jag anställd som ingenjör vid Domnarvets järnverk, således vårt i dag främsta järnverk. Vid det tillfället gick järnverket mycket dåligt. Från synnerligen auktoritativt håll fälldes då det omdömet, att det stora handelsjärnverket i Sverige, Erik Johan Ljungbergs stolta skapelse, var en ödesdiger felinvestering som, om icke sociala synpunkter talat emot det, borde läggas ned. Detta järnverk är i dag Sveriges för att icke säga Europas mest konkurrenskraftiga järnverk.

Jag vill inte härmed dra några slutsatser beträffande Norrbottens järnverk, men jag vill betona att man skall vara försiktig när man ställer prognoser, vare sig i negativ eller positiv riktning.

I min exposé skall jag även gå in på frågan om subventionerna som varit så mycket omdiskuterade. Det gläder mig att en föregående talare, herr Lundgren, lämnat en enligt min uppfattning i stort sett riktig redogörelse för dem. Jag skall dock gå något mera in i detalj.

Först vill jag med tillfredsställelse konstatera, att talet om att Norrbottens järnverk åtnjuter subventioner i form av låga järnvägsfrakter och billig elkraft har upphört. På det mest auktoritativa sätt — genom yttranden från respektive generaldirektörer — har i utskottet styrkts att några sådana subventioner icke föreligger. Härmed torde man kunna konstatera, att talet om dessa subventioner förlorat all grund, vilket också herr Lundgren bekräftade.

Jag kommer härefter in på frågan om malmen, som ju är mera omdiskuterad. Järnverket bygger sin malmförsörjning, såsom även herr Lundgren betonade, på

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

tre avtal. Två är av gammalt datum och tillkom mellan staten och LKAB i samband med att LKAB:s export av järnmalm diskuterades och avtalades. Dessa två avtal avsåg att stimulera en inhemsk produktion i Norrland med riktnings på att förädla den norrbottniska malmen. Dessa avtal har gång på gång varit erbjudna enskild svensk industri. Jag har själv varit närvarande vid konferenser mellan bruksdisponenter, där denna fråga diskuterats och där vederbörande kom till den uppfattningen, att dessa avtal icke var tillräckligt lockande för att stimulera till en järnhantering i Norrbotten på enskild grund.

Nu framhålles i alla fall dessa avtal som en subvention som gynnar Norrbottens järnverk i jämförelse med enskilda företag. Att de tillförsäkrar företaget billig malm skall jag icke förneka, men vad skall inte ett järnverk i Norrbotten kunna räkna med om inte fördelaktiga malmpriser?

Jag kommer nu in på det mest väsentliga avtalet, nämligen det tredje, på vilket järnverket bygger den största delen av sin konsumtion. Detta avtal har träffats genom fria, affärsmässiga förhandlingar mellan järnverket och LKAB. Det bygger på självkostnaden plus tio procent jämte vissa ersättningsskyldigheter av järnverket, om icke den kontrakterade kvantiteten tages ut. Det är ett tioårigt avtal.

Man har räknat ut med hur många miljoner järnverket subventioneras årligen på grund av detta avtal, men, mina herrar, vad man då bygger beräkningen på är de senaste årens fullkomligt exceptionella marknad. Så höga malmpriser som 1952 har vi aldrig haft i Sverige. Redan nu är malmpriserna på nedåtgående. Man bör vänta med sin bedömning av »subventioner» på detta område, tills man fått en längre tids erfarenheter att bygga på. För övrigt måste jag säga, att många företagare i denna kammare, och även i den andra, i dagens läge med stor tacksamhet skulle acceptera ett avtal som säkerställde en del av avsättningen med en vinst av tio procent. Det är förvisso månet enskilt företag som f. n. icke kan räkna med detta.

För att fortsätta jämförelsen med enskilda järnverk kan jag påminna om att nästan alla enskilda järnverk har egna järngruvor. Hur gruvavdelningarna debiterar de egna järnverken vet vi inte — det ville de inte upplysa oss om. Många järnverk säljer en del av sin malm. Särkerligen debiterar de inte exportpriserna, i varje fall inte i dagens läge, men de har i alla fall den stora fördelen att den malm de säljer till det höga priset kommer företaget i dess helhet till godo.

Järnverket skulle naturligtvis kunna ha en egen gruva i Norrbotten. Det finns flera statliga gruvor, exempelvis Merntainen och Svappavaara, stora förnämliga gruvfält med god malm, som passar Norrbottens järnverk. Därest Norrbottens järnverk drev dem i egen regi, skulle det få en ställning jämbördig med de enskilda järnverkens. Men av flera skäl — som också järnverkets styrelse accepterat — har det inte ansetts lämpligt att järnverket på detta område expanderar och investerar, utan det naturliga har varit avtalet med LKAB. Jag medger gärna att det är en billig malm, som verket får. Mot detta får mellertid vägas olägenheterna i övrigt av dyra järnvägstransporter, stängd hamn under fem månader, hårt klimat m. m.

Vi fick också starta med en i hög grad ovan arbetskraft och får nu själva lära upp arbetarna vid järnverket kring en kärna av yrkeskunniga bergslagsarbetare, som inte uppgår till mer än 5 procent. Över 90 procent av arbetarna är från Norrbotten och Västerbotten, och det tar sin tid att lära upp denna stam.

Jag skall härefter säga några ord om den uppkomna förlusten, 30 miljoner kronor på två år. Jag förstår att den kan verka avskräckande. Men om vi litet närmare undersöker den och gör en analys, skall vi finna att den inte är så avskräckande.

Jag har redan sagt att det varit startår. Vi kom i gång först förra året under en fallande konjunktur, och vi har byggt upp vårt lager från, såsom jag förut sade, 6 miljoner till 60 à 70 miljoner. Vi har inte haft några möjligheter att konsolidera oss och skriva ned lagret. När lagret nu är fullt, har prisfallet satt

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

in. Priserna har fallit med i genomsnitt 20 procent, vilka nu måst avskrivnas. Detta innebär 14 miljoner kronor. Nära hälften av den uppkomna förlusten kan sålunda hänföras till denna avskrivning å lagret.

Sedan har jag, ärade kammarledamöter, inledningsvis berört de stora olagenheterna av att få arbeta med så stor skuld och så litet aktiekapital. Om vi skulle göra det teoretiska experimentet att anta ett beslut, som jag hoppas riksdagen kommer att fatta i dag, hade fattats för två år sedan, hade vi haft en häremot svarande mindre räntebörda. Det skulle ha inneburit att förlusten minskat med 16 miljoner kronor. Det är sålunda icke några förödande driftförluster, som det här är fråga om. Jag har här kunnat redovisa, hur 14 miljoner kronor har uppstått på grund av avskrivning på lager och 16 miljoner kronor på grund av en räntebörda, som nog alla är ense om varit onaturligt hög för ett sådant här företag under startåren.

Jag vill nu inte fälla några omdömen om framtiden — kanske gör jag det mot slutet i mitt anförande — men jag tycker att det är fel att i dagens läge med ledning av de korta erfarenheter, som vi har, måla en alltför svart tavla.

Som hastigast vill jag beröra motionerna. Däri framföres krav på en utredning. Det är klart att järnverkets styrelse icke vill motsätta sig kravet på utredning, därest garantier finns för att den blir objektiv och icke skadar järnverkets intressen. Men jag vill framför allt framhålla tidsmomentets betydelse. Styrelsen har framhållit för regeringen, att vi räknar med att efter tre år, d. v. s. efter 1956, skall igångkörningssvårigheterna vara övervunna och järnverket vara i full drift. En avskrivning förr eller senare på tillgångarna anser jag i likhet med föregående talare nog såsom ofrånkomlig, ehuru jag i dagens läge icke vill precisera hur stor den skall vara. Men förutsättningarna för en utredning är givetvis bättre om två å tre år än i dag.

Jag vill till sist, herr talman, med några ord bemöta den kritik, som rikstatts mot styrelsen för att den varit allt-

för sangvinisk — vi har för övrigt även kritiserats för att vi varit för pessimistiska. Man har sagt: »Här räknade styrelsen i höstas» — det var i november månad — »med dagspriserna för järn och stål. Är det inte lättsinnigt, när vi befinner oss i en fallande konjunktur?»

Ja, herr talman och mina herrar, vad skulle styrelsen räkna med för priser? Skulle vi räkna med 10, 20, 30 eller 50 procent av de priser, som gällde i november 1953? Vi utgick från dagsläget. Sedan dess har såväl på kontinenten som i Sverige priserna på järn och stål fallit i två, för att inte säga tre etapper. Erfarenhetsmässigt följer också råvaran med i ett dylikt prisfall. Jag kan meddela mina ärade kammarkamrater, att den marginal, som i november fanns mellan Norrbottens järnverks tillverkningspris och försäljningspris, trots det prisfall, som ägt rum sedan dess, icke minskat. Den är snarare större i dag än vad den var i november och detta tack vare prisfallet på råvaran och framför allt tack vare att järnverket nu har kommit bättre i gång.

Herr talman! Jag skall sluta mitt anförande med en deklARATION. Jag gör denna deklARATION icke såsom enskild riksdagsman och inte heller som ordförande i styrelsen för Norrbottens järnverk. Även om jag inte har ett direkt uppdrag av styrelsen, kan jag ändå säga att min deklARATION är uttryck för en enhällig uppfattning inom styrelsen. Denna deklARATION är att vi har gjort en kalkyl, där vi räknar med att efter en treårsperiod kunna förränta ett kapital av 85 miljoner kronor, d. v. s. det ungefärliga driftkapitalet. Jag understryker att detta bara är en kalkyl och att vi inte gjort någon prognos för framtiden. Det är likväl styrelsens bestämda förhoppning och uppfattning att en väsentlig del av aktiekapitalet i en framtid, om vars längd det är svårt att uttala sig — det beror ju bl. a. på konjunkturen — skall kunna förräntas. Att hela aktiekapitalet förr eller senare måste avskrivnas är en uppfattning som styrelsen absolut icke hyser. Detta är styrelsens arbetshypotes, och styrelsen har tilltro till den hypotesen.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Herr BERGH (h):

Herr talman! Jag vill börja med att ägna en kritisk kommentar åt en synpunkt som anläggs inte bara i ett par remissyttranden över framställningen från styrelsen för Norrbottens järnverk utan också i propositionen och utskottets utlåtande.

Det säges att i motiveringen för tillkomsten av Norrbottens järnverk ingick också vad man kallar för sociala skäl. Dessa sociala skäl påstås vara av sådan beskaffenhet att de skulle utgöra en belastning för järnverkets verksamhet i den mån som denna, såsom naturligt är, skall bedömas efter affärsmässiga grunder. När man söker ta reda på vad dessa sociala skäl skulle vara finner man, att de anges vara arbetsmarknadspolitiska och befolkningspolitiska motiv. Och så fullföljer man denna tankegång på det sättet, att man menar att när det gäller att bedöma NJA:s räntabilitet bör man så att säga räkna ifrån vad som i fråga om bristande avkastning kan hänföras till de sociala synpunkterna. Det skulle betyda att man inte kan göra anspråk på att en del av verksamheten skall förräntas på sedvanligt sätt, medan en annan del av verksamheten skulle bedömas efter affärsmässiga principer.

Hela detta betraktelsesätt är mycket onyanserat. Det förutsätter egentligen att en ekonomisk företagsamhet av det slag som det här är fråga om i Norrbotten skulle behöva extra favörer och att räntabilitetsfrågan skulle behöva bedömas på annat sätt där än annorstädes i landet. Ett sådant betraktelsesätt förbiser, såvitt jag förstår, mycket avgörande fakta i fråga om Norrbottens näringsliv.

Man har för det första förbisett en fundamental åtskillnad mellan Norrbotten och varje annan landsända i riket när det gäller äganderättsförhållandena. Den åtskillnaden har jag vid ett tidigare tillfälle formulerat så, att Norrbotten är en socialiserad landsända, icke i den moderna meningen att staten i stigande omfattning tar hand om företagens avkastning, utan i den gamla meningen att staten äger produktionsmedlen. Staten äger i Norrbottens län ungefär hälften

av arealen, mer än hälften av skogen, hälften av de gruvfyndigheter som bearbetas, praktiskt taget alla malmtillgångar som icke börjat brytas och ungefär 95 % av vattenkraften. Detta är ett fundamentalt faktum som man inte kommer ifrån. Det innebär att enskild företagsamhet av större betydelse så gott som utan undantag är sämre ställd i Norrbotten än i varje annat län i riket, så till vida nämligen att den saknar den trygghet i fråga om tillgång till råvara och elektrisk energi som är nödvändig för större och långfristiga investeringar. Ett belysande exempel på vad detta kan betyda har vi i den stora sågverksdöden i Norrbotten på 1920-talet. De företag, som gick under, var sådana som i huvudsak saknade egna skogar och därför måste konkurrera på kronoskogsauktionerna med komplementköpande företag söderifrån och bl. a. av det skälet inte kunde konsolidera sina egna företag. Det praktiskt taget enda företag i sågverksbranschen som redde sig hade egna skogstillgångar. Vulgärpropagandan har ju en annan förklaring till sågverksdöden, men det förhåller sig som jag här sagt.

Dessa äganderättsförhållanden i Norrbotten medför att om en industriell verksamhet av någon större omfattning skall kunna komma till stånd där uppe, så är det staten som måste sätta den i gång, för så vitt staten inte vill bereda den enskilda företagsamheten samma trygghet där som den har i andra delar av landet. Detta förhållande tvingar fram ett statskapitalistiskt resonemang i vad gäller Norrbotten, inte därför att man i och för sig betraktar ett sådant som önskvärt, utan därför att det är en nödvärden följd av äganderättsförhållandena. Mot det resonemanget kan ju någon invända, att det väl ändå borde gå för ett enskilt större företag att åstadkomma ett hyggligt avtal med staten. För oss som bevittnat, hur grundtankarna i 1907 års malmavtal har missbrukats och hur man genom tilläggsavtal via SJ varje år berövar Norrbotten ett mycket stort antal skattekrönor, ligger det i detta sammanhang nära till hands att tänka på det

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

gamla ordet, att man inte skall förlita sig på furstar.

När i en folkpartimotion i detta ämne föres fram den tanken, att man vid en begärd utredning om verkets framtid också skall överväga, om inte företaget bör föras över i enskild ägo, är det resonemanget, av skäl som jag nyss antytt, föga realistiskt.

Då man i propositionen liksom i utskottsutlåtandet anfört sociala skäl som argument för tanken, att Norrbottens järnverk som affärsföretag inte skall bedömas som andra järnverk, fattas enligt min mening ett väsentligt drag i bilden. Det som fattas är detta: beror inte dessa arbetsmarknads- och befolkningspolitiska skäl på att staten icke har fullgjort de äganderättsförpliktelser, som man begär att andra skall fullgöra?

Härtill kommer ännu en omständighet, som också är en av orsakerna till de arbetsmarknadspolitiska skäl, som nu säges vara en belastning för Norrbottens järnverk. Statens ekonomiska verksamhet i Norrbotten favoriseras i skattehänseende på ett sådant sätt, att skatetrycket för andra blir hårdare än en likformig beskattning skulle ha givit till resultat. Följden blir att kapitalbildningen försvåras. Jag har redan antytt ett exempel, nämligen fraktavtalet mellan SJ och LKAB, som har den innebörden, att frakttaxan är progressiv i förhållande till både kvantiteter och malmpriser. Genom detta avtal vältras varje år åtskilliga miljoner skatteutgifter över på befolkningen i länet att betala, och vad man måste betrakta såsom en onormal trafikvinst föres i stället över till statsverket och undgår beskattning i Norrbotten. Vilka värden det här rör sig om kan man få en föreställning om när man får veta, att SJ, såsom naturligt är, inte bara får täckning för en hel del fasta kostnader, utan att också det sista tilläggsavtalet medförde en förräntning på malmbanan med cirka 11 procent. Vad det rör sig om i pengar kan man få en uppfattning om, när jag nämner att malmbanan, som över huvud taget gör att statsbanenätet går ihop, häromåret, när järnvägens netto var 42 miljoner

kronor, svarade för 36 av dessa 42 miljoner kronor. Jag nämner som ett annat exempel det sätt, varpå vattenfallsstyrelsens verksamhet beskattas. Enligt gällande bestämmelser skall anläggningskostnaderna förräntas efter ett visst procenttal, men vattenfallsstyrelsens vinster, som tillföres statsverket, betraktas inte som amorteringar, som minskar det kapital som skall förräntas. Resultatet blir, att en icke obetydlig del av vattenfallsstyrelsens avkastning undgår att bli kommunalt beskattad. Men trots att redan 1929 års riksdag ansåg detta förfarande vara felaktigt, har ännu icke någon rättelse skett.

När man, såsom skett i propositionen och i utskottsutlåtandet, talar om sociala skäl i den meningen, att här skulle behövas en extra injektion utan anspråk på förräntning, har man underlåtit att redovisa hur ett sådant läge kunnat uppkomma. Företagsamheten i Norrbotten har inte bara att övervinna de svårigheter, som de stora avstånden och de klimatiska svårigheterna medför. Hade staten fyllt de förpliktelser, som följer av äganderättsförhållandena, och avhållit sig från att i skattehänseende favorisera sin egen ekonomiska företagsamhet, hade näringslivet där uppe kunnat arbeta under gynnsammare förhållanden.

Jag vill, herr talman, göra gällande, att bilden av NJA:s förräntningssvårigheter är onyanserad också i ett annat avseende.

Järnverket i Luleå har kommit till på ett annat sätt än flertalet andra järnverk i landet. De andra verken har byggts upp undan för undan, och de äldre anläggningarna har fått hjälpa till att finansiera både nyanläggnings- och inkörningskostnader. Men NJA har, om jag bortser från den första lilla anläggningen, uppförts i en enda etapp och under en tid med starkt uppskruvade byggnadskostnader. Inkörningssvårigheterna drabbar inte bara en del av verket utan praktiskt taget hela verket, och man har haft, såsom vi hörde nyss, att sätta verksamheten i gång med till stor del ovan arbetskraft. Jag betraktar dessa omständigheter som ganska väsent-

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

liga, väsentligare orsaker till att en del av anläggningskapitalet inte kommer att kunna förräntas än de motiv, som åberopas i propositionen och utskottsutlåtandet.

Nu efteråt kan man fråga sig, om det egentligen var så klokt att göra järnverket i Luleå så stort i så hastig takt. Det hade kanske varit bättre att följa exemplen från andra verks uppbyggnad.

Jag tillhörde dem som år 1945 i denna kammare motionerade om en utredning av möjligheterna att i Norrbotten upprätta en mera omfattande metallurgisk industri än den som 1939 års riksdag beslutat. Motionen avsåg emellertid att utredningen skulle bli förutsättningslös; det gällde att utreda huruvida, på vad sätt och i vilken takt en sådan utbyggnad borde ske. Utredningen anförtroddes åt järnverkets dåvarande styrelse, och i sinom tid framlades för 1946 års riksdag en proposition, kontrasignerad av dåvarande handelsministern Myrdal. Men denna proposition framlades så sent, att statsutskottet bara hade några dagar på sig för att skaffa in de kompletterande uppgifter som kunde vara behövliga. Utskottets behandling av propositionen kunde därför inte bli så grundlig som den hade bort bli. Jag tror för min del att det varit värdefullt, om även någon sakkunskap utanför järnverkets dåvarande styrelse fått komma till tals. I rådande läge låg det nära till hands att lita på styrelsen, även om man inte kände sig alldeles säker. Jag tillät mig att vid det tillfället framföra dels tvivel på att kostnadsberäkningarna skulle stå sig, dels att andelen främmande kapital var väl stor för att verkets räntabilitet skulle kunna bli god.

Men så kom en skräll år 1950, då det visade sig inte bara att kostnadsramen till följd av den allmänna fördyringen helt naturligt inte kunnat hållas, utan också att styrelsens kalkyler varit mycket bristfälliga. Man hade glömt bort väsentliga kostnader, man hade byggt ett gjuteri utan att pengar anvisats för ändamålet, men underlåtit att bygga ett thomasverk för vilket medel anvisats. De som var med den gången påminner sig

förmodligen de anmärkningsvärt hårda tonfallen i propositionen och de ännu hårdare tonfallen i statsutskottets enhälliga utlåtande. Här vill jag emellertid som norrbottning säga en sak, som jag anser rätt väsentlig: Om verkets konstruktion kanske inte blivit den allra bästa — något som jag inte kan bedöma — och om det måhända inte varit så klokt att bygga detta stora verk på en gång eller om den dåvarande styrelsen inte gjort tillförlitliga kostnadsberäkningar, är väl detta omständigheter som rättvisligen icke bör belasta Norrbottens befolkning eller dess talesmän i riksdagen.

Jag tror nämligen inte att någon i detta hus har större anledning än just vi norrbottningar att önska, att Norrbottens järnverk får en affärsmässig basis och en affärsmässig drift. Skulle inte järnverket komma att bära sig, riskerar vi tre ting. För det första måste verksstyrelsen gå på gång komma tillbaka med framställningar om statligt stöd, med allt vad detta innebär av obehag. För det andra måste i sådant fall svårigheterna bli ännu större än hittills att förmå staten att fylla sina äganderättsförpliktelser där uppe. För det tredje skulle kontinuerliga förluster på järnverkets drift i längden innebära Luleå stads ruin.

Staden har nämligen på grund av järnverkets förläggning dit måst ikläda sig mycket stora ekonomiska engagemang, inte bara sådana som blivit nödvändiga genom stadens tillväxt, i form av nya gator, ledningar, skolbyggen för många miljoner, andra allmänna lokaler o. s. v., utan också mycket riskfyllda engagemang i fråga om en bostadsproduktion, som i varje fall efter min tro icke helt kommer att kunna förräntas, vare sig järnverket bär sig eller inte. Om engagemangen i bostadsproduktionen kan måhända sägas, att staden borde varit försiktigare, men de sammanlagda riskerna är i alla händelser mycket stora.

Av det nu sagda torde framgå att jag helt och fullt sällar mig till dem som önskar en ordentlig sanering av järnverkets affärer. Tyvärr kan jag inte finna

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

att vad som föreslås i propositionen innebär en sådan sanering. Jag har därvid fäst mig framför allt vid två faktorer. Den ena är att styrelsen själv anser att företaget möjligen från och med 1956 kan förränta 85 miljoner; eftersom de rörliga skulderna uppgår till minst detta belopp, betyder kalkylen — den sades nyss inte vara en prognos utan en kalkyl — att knappast någon del av aktiekapitalet kan förräntas åtminstone på lång tid. Staten skall hålla dessa pengar, och följaktligen kommer räntan på dessa pengar att belasta statens räntekonto.

Den andra faktorn jag lagt märke till är att man vid denna kalkyl räknat med nuvarande avsättningspriser, eller snarare avsättningspriser vid tidpunkten för järnverksstyrelsens framställning, och att man alltså inte beaktat den hårdnande konkurrensen utifrån. Här till kan också läggas kommerskollegiets reflexion, att avsättningen till rationalisering och förnyelse är i knappaste laget. Vad som föreslås i propositionen och i utskottsutlåtandet är alltså efter mitt sätt att se endast en hjälp för stunden, och dessutom en ganska klen hjälp.

Mot denna bakgrund ter sig för mig järnverksstyrelsens rekonstruktionsförslag förvånande. Om styrelsen anser, att verket fr. o. m. 1956 skall förränta bara 85 miljoner kronor, skulle väl styrelsen ha fullföljt den tanken och för sin del föreslagit en mot denna kalkyl svarande rekonstruktion. Det skulle ha betytt, att styrelsen föreslagit inte bara en höjning av aktiekapitalet över kapitalbudgeten, utan också en avskrivning av en väsentlig del av aktiekapitalet över driftbudgeten, så att förräntningskapitalet något så när svarat mot styrelsens egen räntabilitetskalkyl. Genom det förslag, som framlagts, har styrelsen för Norrbottens järnverk tyvärr bragt sig i det läget, att den delar ansvaret för denna, såsom jag anser, otillfredsställande sanering av järnverkets affärer. Järnverkets styrelse är icke en politisk instans utan styrelse för ett affärsföretag och borde enligt mitt sätt att se ha överlämnat till de politiska instansernas bedömande, hur långt de statsfinansiella resurserna räk-

ker för att sanera järnverkets affärer, och icke själv ha framlagt ett förslag av den innebörd som skett.

Ansvar för vad som nu sker eller underlåtes blir inte mindre vid tanken på att så många människors välfärd har knutits till Norrbottens järnverk, människor, som flyttat dit från tidigare boplatser och räknat med att få sin bärgning vid järnverket. Ansvar blir heller inte mindre vid tanken på vilka stora värden som redan är investerade, inte bara i järnverkets anläggningar, utan också i bostäder och andra byggnader av olika slag.

Av de skäl jag nyss antytt tillhör jag dem, som har svårt att begripa, varför man i både propositionen och utskottsutlåtandet ställer sig avvisande till tanken att redan nu låta också annan sakkunskap än den, som finnes representerad inom styrelsen, titta på detta verk. Detta innebär inte någon som helst underskattning av de personella resurser, som styrelsen gömmer inom sig. Jag har av den så att säga fackmässiga diskussionen om Norrbottens järnverk fått det intrycket, att man numera inte bara accepterar detta järnverk såsom ett verk bland andra, utan att man också har ett positivt intresse för hur rekonstruktionsfrågan skall lösas. För övrigt är det väl inte otänkbart, att det här inte bara är fråga om en finansiell rekonstruktion, utan att det här också skulle vara värdefullt med en drifteknisk undersökning över huvud taget. Såvitt jag förstår, skulle det för alla av oss som är intresserade för detta verks framtid innebära ett ökat mått av trygghet för verkets framtid, att en sådan allsidig expertundersökning komme till stånd. Jag har svårt att förstå, att inte styrelsen själv också borde känna detta som ett stöd i dess uppgift. Det behövde ju inte betyda, att affärshemligheter blottas.

Utskottsmajoriteten har tyvärr motsatt sig tanken på en sådan utredning nu. Jag beklagar att så är fallet. Jag skulle gärna vilja biträda yrkandet om en sådan utredning, givetvis dock med utslutande av den i folkpartimotionen framförda tanken att en omläggning av

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

verkets drift skulle innebära ett överförande av verket i enskild ägo. Skälen därför har jag redan redovisat. Jag vill här tillägga, att jag finner skälen för en sådan expertutredning så tungt vägande, att jag inte vill ta på mitt ansvar att icke biträda yrkandet härom.

Vad beträffar den i propositionen föreslagna ökningen av aktiekapitalet, förslaget till nedskrivning och förslaget till kreditgaranti hyser jag den meningen, att förslaget om ökning av aktiekapitalet över kapitalbudgeten bort kompletteras med förslag om en betydligt större nedskrivning av aktiekapitalet över driftbudgeten än vad som är förordat.

Att den föreslagna ökningen av aktiekapitalet redan nu borde ha kompletterats med åtgärder av mera genomgripande beskaffenhet är ganska lätt att inse, ifall man tänker sig hur verkets driftekonomiska förhållanden kommer att ställa sig efter ett bifall till propositionen. Där föreslås ju, att 180 miljoner kronor i skulder och 20 miljoner av beräknade merkostnader skall tillföras bolaget över kapitalbudgeten i form av aktiekapital. Det betyder inte mera för verkets driftekonomi än att verkets egna räntekostnader skulle minska med cirka 7 miljoner kronor. Detta är i realiteten det enda som denna ekonomiska transaktion skulle innebära i minskning av verkets årliga belastning, och då har intäkterna beräknats högre än vad de är med dagens priser.

Styrelsen räknar ju med att först år 1956 skall något överskott till kapitalförräntning kunna uppstå, och då har man som sagt räknat med dessa högre försäljningspriser. Det måste innebära, att man ännu minst ett par, tre år framåt får lov att räkna med förluster. Beaktar man vidare, vad kommerskollegium anfört därom, att de 14 miljoner kronor, som man räknat med för avskrivningar och rationaliseringskostnader, är ett för lågt belopp, måste man komma till den slutsatsen, att den avlastning med 7 miljoner kronor som transaktionen innebär är en långt ifrån tillräcklig hjälp.

Det är enligt min uppfattning mera re-

alistiskt att, såsom föreslås i högerreservationen, i stället för dessa 7 miljoner ge verket ett tillskott på 30 miljoner nästa budgetår. I den reservationen föreslås nämligen inte bara såsom i propositionen, att aktiekapitalet skall nedskrivas med 30 miljoner, utan det föreslås också att därutöver 30 miljoner skall ställas till verkets förfogande för betalning av räntor och täckande av driftförluster. Det är alltså sammanlagt 60 miljoner som föreslås uppförda på driftbudgeten för nästa budgetår. Det innebär, att om jag frånräknar de 7 miljoner, som propositionen skulle medföra i minskade räntekostnader för verket, 23 miljoner mera ställs till verkets förfogande för nästa budgetår än enligt propositionen.

Om jag alltså slutligen, herr talman, sammanfattningsvis skulle formulera min mening om de framlagda saneringsförslagen, skulle jag vilja säga, att jag inte finner något av dem fullt tillfredsställande och att jag finner det förslag, som är framlagt i propositionen och av utskottsmajoriteten, mycket otillfredsställande. Dels avstår man där från en omedelbar utredning om vad verket verkligen behöver för att slippa besvära riksdagen vidare — det är måhända det viktigaste — och dels kommer den avlastning, man föreslår för nästa budgetår, sannolikt att bli för liten. Vad som kan bli nödvändigt för framtiden i form av nedskrivning av aktiekapitalet och i form av driftekonomiska åtgärder för att verket hädanefter skall kunna bära sig och tåla en jämförelse med andra verk, bör enligt min mening utredas omedelbart. Och under avbidan på att utredningen skall ske bör verket få ett bättre driftbidrag än som föreslagits i propositionen. I bägge dessa avseenden — alltså både med hänsyn till tryggheten i framtiden och i fråga om ett bättre driftbidrag för budgetåret 1954/55 — är enligt min bestämda mening högerreservationen otvivelaktigt att föredra framför utskottsutlåtandet.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Tiden lider och vi med den. Av den orsaken skall jag fatta mig

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

väsentligt mycket kortare än jag hade tänkt göra, särskilt sedan jag hört det försvarstal för sitt verk, som ordföranden i dess styrelse, herr De Geer, höll. Jag kan emellertid inte underlåta att ställa vad som här föreslås i någon belysning av vad som förekommer på andra områden av ekonomisk verksamhet.

Om Kungl. Maj:ts proposition om ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk bifalles — och det är väl meningen att så skall ske — har riksdagen engagerat de svenska skattebetalarna med 423 miljoner kronor i detta företag. Det sysselsätter 2 000 personer. Den svenska småindustrien innefattar 129 500 företag och sysselsätter 470 000 människor. Det sammanlagda belopp i krediter, som samtliga svenska småföretag har i de svenska bankerna, uppgår till 850 miljoner kronor, alltså något mer än det dubbla av vad som här föreslås skall engageras i ett enda företag.

Det kan också vara anledning att göra vissa stilundersökningar beträffande de handlingar, som föreligger i målet — resultatet av sådana anses ju numera ha visst bevisvärde. Tyvärr är det inte möjligt att ur den synpunkten analysera herr De Geers anförande. Man får begränsa sig till Kungl. Maj:ts proposition och till utskottets utlåtande.

I Kungl. Maj:ts proposition framhålls — för att ta ett exempel — följande: »Enligt min uppfattning, som bestyrks av vad som framkommit vid remissbehandling, kan läget ingalunda anses så ogynnsamt att en dylik lösning» — som ju innefattar en avskrivning av det investerade kapitalet — »bör förordas. Den omständigheten att full förräntning icke synes kunna ernås inom närmast överskådlig tid, om nuvarande priser blir bestående, eller att bolaget lidit jämförelsevis mättnings förluster — vilka i stort sett kan förklaras av osedvanligt ogynnsamma betingelser för rörelsen — torde icke utgöra tillräckligt skäl för nyssnämnda åtgärder.»

Man frågar sig: Vilka är de osedvanligt ogynnsamma betingelserna för en järnverksrörelse under de senaste åren, som under alla förhållanden fram till mitten

av förra året kännetecknades av en järnkonjunktur, till vilken vi mycket sällan haft maken? Man frågar sig vidare: Räkna statsrådet verkligen med att de under denna järnkonjunktur nådda höga priserna skulle komma att ytterligare stegas, eller vad är innebörden i hans reservation om de nuvarande prisernas bestående? Man frågar sig över huvud taget med anledning av den kungliga propositionen: Var finns konkretionen i den, var finns de praktiska synpunkterna, var finns de företagsmässiga bedömningarna? Det är väl här under alla förhållanden fråga om ett företag och ett stort företag, ett företag som engagerar en betydande del av de resurser, som över huvud taget står till den svenska företagsamhetens förfogande.

I statsutskottets utlåtande, om vilket den sedvaliga majoriteten har samlat sig, står följande mening: »Departementschefens förslag härutinnan, som tillstyrks av flertalet remissmyndigheter, innebär i stort sett, att en del av låneskulden konverteras till aktiekapital.» När man förvandlar utomordentligt osäkra fordringar till aktiekapital, är det alltså fråga om en konvertering!

Utskottet tar också upp frågan om den föreslagna utredningen rörande Norrbottens järnverks förhållanden och framhåller, att en sådan icke lämpligen bör igångsättas nu, eftersom utbyggnaden först nu är avslutad — vilket jag för min del tolkar som en orsak till att den bör igångsättas nu — och att bolaget tidigast år 1956 synes kunna uppnå normal produktion. »Härav följer», säger utskottet vidare, »att tillräckligt underlag för närvarande saknas för en verklig finansiell rekonstruktion av bolaget.» Sedan detta har konstaterats, föreslår utskottsmajoriteten en finansiell rekonstruktion av företaget.

Om de framlagda räntabilitetskalkylerna, som jag något skall återkomma till, framhåller utskottet, att dessa kalkyler förefaller vara »baserade på så långt görligt är realistiska utgångspunkter» — och så heter det — »med reservation dock för pris- och kostnadsutvecklingen». Får jag fråga utskottets ärade

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

representanter hur en räntabilitetskalkyl, fotad på realistiska utgångspunkter med reservation för priser och kostnader, ser ut?

Man skulle kunna fortsätta en undersökning av språkbruket mycket längre, och man skulle finna, att det här uppenbarligen har varit fråga om ett ämne, som utskottet inte har varit särskilt intresserat av att realdiskutera, utan där detsamma har begränsat sig till att — om än med viss tvekan — instämma i vad i sista hand Norrbottens järnverks styrelse har presterat.

Två exempel ytterligare kan i sammanhanget vara av betydelse.

Statsutskottet tar upp frågan om det värdet, till vilket de nytecknade aktierna i Norrbottens järnverk bör bokföras hos förlagsgivaren, i detta fall staten. Det har framhållits, att om man bokför dessa aktier i den statliga förmögensredovisningen — och det är ju det som det är fråga om — till pari, så bokför man dem till ett värde, som de inte har och som de mänskligt att döma aldrig kommer att få. Utskottet »medger, att ifrågasvarande förhållande icke i och för sig är fullt tillfredsställande men bör kunna godtagas, till dess en säker grund för värderingen av bolagets tillgångar åstadkommit». När man tecknar aktier på det viset att man förvandlar osäkra fordringar till aktiekapital, är man alltså berättigad — i den statliga bokföringen men ingenstans i övrigt — att bokföra dessa aktier till nominellt värde, tills man får tillfredsställande grund för värdering av vad de verkligen är värda. Får jag fråga: När kommer den stunden, och har vi då att vänta oss att Kungl. Maj:ts regering kommer att begära anslag på driftbudgeten för att möjliggöra den nedskrivning av aktiekapitalet som med all säkerhet kommer att visa sig ofrånkomlig?

Utskottet har också tagit upp den, såvitt jag förstår, utomordentligt väsentliga frågan om storleken av det föreslagna aktiekapitalet ur företagsmässig synpunkt. Den föreslagna nyteckningen skulle ju medföra ett fullständigt orimligt förhållande mellan företagens kapi-

tal och omsättning. »Denna anmärkning har», säger utskottet, »måhända visst fog för sig. Då det emellertid här icke är fråga om en definitiv lösning av bolagets finansieringsfråga» — jag stryker under finansieringsfråga — »synes påtalade omständighet icke böra tillmätas större betydelse.» Av det sagda torde den slutsatsen kunna dragas att vi har att vänta förslag till ytterligare finansiella rekonstruktionsåtgärder i Norrbottens järnverk. De 423 miljoner kronor som är engagerade räcker synbarligen inte till utan nya påfrestningar för det allmänna är att vänta.

Herr talman! Det gäller här, som jag tidigare har framhållit, ett företag, även om det är fråga om ett statsägt företag. Ur den synpunkten är naturligtvis det väsentliga för en bedömning av framtidsutsikterna de självkostnadskalkyler som kan presteras. Sådana självkostnadskalkyler har företagets ledning försökt sig på; jag vill minnas att de är hemligstämplade, men det hindrar väl inte att man uttalar sin uppriktiga mening om försöket. Och min uppriktiga mening är att vad som här har åstadkommit är ett räkneexempel med siffror om vilkas verklighetsunderlag man inte vet mera när man läst självkostnadskalkylerna än man visste innan man började med dem. Låt mig bortse från det förhållandet att företagsledningen märkligt nog rensar sin självkostnadskalkyl från kapitalkostnad, vilket ur företagsmässig synpunkt är ägnat att inge förvåning och oro. Låt mig bara konstatera att de räkneexempel, som har presterats, knappast ger grund för den optimism åt vilken herr De Geer i sitt anförande gav uttryck, då han talade om att styrelsen för järnverket till arbetshypotes hade att någon del av aktiekapitalet skulle kunna förräntas. Tar man hänsyn till den utvecklingstendens inom denna bransch med vilken man har att räkna under den närmaste framtiden, tar man hänsyn till konsekvenserna för svensk järnverksindustri över huvud och Norrbottens järnverk i synnerhet av den omfattande utbyggnadsverksamhet inom denna industri, som pågår på det internationella

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

planet, och tar man hänsyn till de planer på investeringar utanför Amerikas förenta stater som mäktiga amerikanska intressen uppenbarligen hyser, då är jag rädd att man måste konstatera att den rena driftkostnads kalkyl, med vilken Norrbottens järnverk i dag räknar, icke ger konkurrenskraft ens år 1956, icke ger tillräcklig säkerhet för att man skall kunna avsätta de anställdas arbetsprestationer till priser som möjliggör sådana löner till de anställda som dessa kan godta. Och detta, herr talman, är det väsentliga problem vi här har att syssla med.

Naturligtvis tilltror jag mig ingen förmåga att göra någon mera ingående analys; jag har endast utgått från det material, som föreligger, och gjort de reflexioner till vilka detta material föranleder. Det har talats om att nu uppkomna förluster på driften skulle bero på alldeles speciellt ogynnsamma förhållanden. Det skulle ha sitt intresse att få dessa ogynnsamma förhållanden företagsmässigt redovisade och konkretiserade.

Herr De Geer nämnde tre omständigheter mot vilka han ville se de uppnådda resultaten i järnverket. Den första skulle vara bristen på rörelsekapital. Där hade man hänvisats till den öppna marknaden, men kreditrestriktionerna skulle ha varit ett avgörande hinder. Jag undrar om denna förklaring är hållbar, jag undrar om den är realistisk, och jag undrar om man från regeringsbanken vill vidhålla den. Den andra omständigheten skulle vara merkostnader under utbyggnaden, vilka angavs till 18 miljoner kronor. Ja, dessa kostnader är 18 miljoner i förhållande till vad järnverket såg sig nödsakat anmäla för några år sedan, men i förhållande till den ursprungliga kalkylen är det inte fråga om 18 miljoner kronor utan någonting mellan 160 och 170 miljoner kronor. Den tredje omständigheten skulle vara att aktiekapitalet har varit för litet. Det skulle uppgå till en tredjedel av de fasta anläggningarnas värde. Jag får inte själva sifferexemplet att stämma. Så vitt jag kan förstå skulle detta påstående ge anlägg-

ningskostnader av en annan storleksordning är den som har redovisats. Men detta är inte det avgörande, utan avgörande är att man naturligtvis inte — som herr De Geer gjorde då han försökte förklara förlusten — kan räkna bort hela den årliga kapitalkostnaden. Mig veterligt finns det inget företag i detta land som kan arbeta utan kapitalkostnader, och jämför man Norrbottens järnverk med dess konkurrenter undrar jag om kapitalkostnaden per ton är nämnvärt lägre för konkurrenterna än för Norrbottens järnverk.

Det finns inte heller några mera påfallande skäl att ånyo fördjupa sig i diskussionen om subventionerna till Norrbottens järnverk. Det enda som där kan konstateras är att verket har ett förmånspris i förhållande till sina konkurrenter och att detta pris ligger väsentligt under det vi skulle kunna få ut vid försäljning av malmen på marknaden. Ur företagsmässig och samhällsekonomisk synpunkt är det fullkomligt likgiltigt om en sådan subvention också har stått andra till buds för den händelse de startat företaget i Luleå. Det är ur den samhällsekonomiska och företagsmässiga synpunkten som subventionsfrågan har sin betydelse, inte ur någon annan.

Herr talman! Järnverket anser sig år 1956, men inte förr, kunna börja förränta sitt rena rörelsekapital efter 3,5 procents ränta. Man förutsätter tydligen att man skall komma i åtnjutande av en prioriterad ränta även för rörelsekapitalet. Det är den slutsats till vilken hela denna framställning leder. Den fråga vi då måste ställa oss är om det kan vara rimligt att med sådana utgångspunkter i dag fatta ett beslut, som innebär att vi binder ytterligare 200 miljoner kronor av de svenska skattebetalarnas pengar i ett enda företag. Anser sig kammaren ha de utgångspunkter för bedömningen som ett sådant beslut kräver? Anser sig kammaren kunna slå sig till ro med att genomföra en finansiell transaktion av den föreslagna arten i ett företag, där man nu binder 2 000 människor inom en bransch, vars främsta

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

karaktistikum är dess konjunkturkänslighet?

Ja, har kammaren modet att finna allt väl beställt i dessa båda avseenden, då skall den naturligtvis inte tveka. För min del vill jag inte vara med om att dela ansvaret, varken ansvaret för att binda dessa väldiga belopp eller ansvaret mot människorna där uppe i verket.

Det är naturligtvis sant, att det stora flertalet företag inom samma bransch har haft att brottas med stora svårigheter under sin uppbyggnads- och utbyggnadstid. Men, herr De Geer, det finns två omständigheter som man i det sammanhanget icke alldeles bör förbise. Den ena av dessa omständigheter är, att svårigheterna har uppkommit i utomordentligt pressade och pressande järnkonjunkturer, de har uppkommit i ett läge där konkurrensen har varit driven till det yttersta och priserna pressade till det yttersta. Den andra omständigheten är, att dessa enskilda företag har övervunnit svårigheterna, byggt ut sina anläggningar och konsoliderat sin ställning — inte genom att plötsligt ta hundratals miljoner i anspråk, inte genom att vända sig till skattebetalarna med sina krav utan genom att långsamt och försiktigt bygga på tidigare misslyckanden och misstag, genom att gå varsamt fram och välja de säkra vägarna.

Herr DE GEER (fp) kort genmäle:

Jag vill påpeka att den föregående talaren tydligen missförstod mig när han sade, att jag åberopade tre omständigheter som förklaring till förlusten. Jag började mitt anförande med att påpeka, att tre omständigheter utgör bakgrunden till den föreliggande propositionen, nämligen att frågan om rörelsekapital icke är ordnad, att anslaget är överskridet och att aktiekapitalet borde få en mera rimlig relation till låneskulden. Detta var således bakgrunden till propositionen men inte någon förklaring till förlusten.

Vidare framställde herr Svärd en fråga till mig — eller riktade en kritik mot utskottet, jag vet inte hur jag skall bedöma det. Han sade att utskottet har ta-

lat om realistiska principer. Men, sade han, vad är det för realistiska principer när det talas om reservation för priser och kostnader?

Där måste jag vända mig mot herr Svärds synpunkt. I det osäkra läge som för närvarande råder för all ekonomisk verksamhet kan man inte förutse priser och kostnader, men man kan trots detta göra realistiska bedömningen. För tillverkningsidan kan man basera dem på den tekniska utrustning man har. Man vet att man i detta fall har goda, moderna valsverk, man vet att man har riktiga arbetsmetoder och räknar på att kunna köra in dem. Detta gäller alltså tillverkningsidan. Ser man på avsättningssidan håller jag med herr Svärd om att produktionskapaciteten för järn i världen är i oroande tillväxt. Men se också på förbrukningen per capita av denna grundläggande råvara! Den har undan för undan stigit under detta århundrade och är inte särskilt hög i Sverige. Den är högre i Belgien och England än här, och den är nästan dubbelt så hög i Amerika. De potentiella möjligheter till ökad avsättning av järn och stål, som detta innebär, utgör också en realitet som man kan räkna med.

Kände man kostnader och priser vore det inte svårt att göra upp kalkyler, men jag sade också i mitt första anförande att styrelsen har utgått från det läge som rådde i november. Sedan dess har priserna fallit två gånger, men trots detta är i dagens läge — jag upprepar det — marginalen mellan tillverkningskostnaderna och dagens försäljningspris för Norrbottens järnverk icke sämre utan snarare bättre än den var i november månad förra året.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad som är karakteristiskt för det räkneexempel — jag använder fortfarande det uttrycket — som järnverksstyrelsen har i stället för självkostnads kalkyler är att man bara utgår från att då gällande priser skulle gälla under en tid av tre år. Inte med bästa vilja i världen kan jag anse en sådan utgångspunkt realistisk.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Herr De Geer hävdar nu, att för ögonblicket är marginalen snarare bättre än den var i höstas mellan kostnaderna för framställningen och de priser järnverket kan få ut. Får jag bara då fråga: Har man därvid i kalkylen över huvud taget räknat med några kapitalkostnader, eller har man det inte?

Det råder tydligen mycket varierande uppfattningar om järnkonjunkturen. Jag har framför mig årsberättelsen från ett annat järnverk, vari man framhåller att för tackjärn är för närvarande prisrelationen mellan å ena sidan malm- och kokspris och å andra sidan tackjärnspriset särskilt ogynnsam.

Låt mig sedan bara tillägga att det är riktigt att konsumtionen av järn per capita har visat en stigande tendens. Men kan herr De Geer se detta isolerat från den våldsamma upprustning som har ägt rum i världen under senare år? Om så inte är fallet, räknar herr De Geer med att denna upprustning skall fortsätta i oförminskad takt och på samma sätt som hittills?

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det är ju inte första gången som frågan om Norrbottens järnverk är uppe till behandling i riksdagen. Det kanske är skäl att erinra om att det är 15 år sedan riksdagen för första gången fattade beslut om att bygga ett järnverk där uppe. De bakomliggande motiven är kända. Det var fråga om att försöka på ett bättre sätt än tidigare säkra sysselsättningen för Norrbottens befolkning, och man ansåg att det förelåg ett behov av en ökad järnproduktion.

De ursprungliga planerna var relativt blygsamma. 1946 och jag tror också 1947 års riksdag beslöt ett betydligt större program. Det programmet är nu genomfört. Utbyggnaden är i stort sett klar, och vi har ett verk med en kapacitet på någonting mellan 225 000 och 250 000 ton per år.

Det är klart att anläggningarna har blivit dyra, men jag frågar kammaren: Finns det några anläggningar, åstadkom-

na under dessa år, som inte har blivit betydligt dyrare än vad som ifrån början räknades med? Säkerligen inte. Jag kunde ställa en fråga till, som skulle kunna formuleras så: Har fördyringen av Norrbottens järnverk varit exceptionellt stor? Eller finns det manne andra verk, som har blivit lika dyra, men som inte har tvingats att redovisa kostnaderna på samma sätt som ett statligt företag måste göra? Det glädde mig att en ledamot av denna kammare sade, att han i stort sett inte hade några anmärkningar att rikta mot kostnadsstegringen, och den frågan har ju inte heller intagit någon central plats i denna debatt.

När man inte heller från något håll har ifrågasatt att verket skulle läggas ned, utan bara begränsat sig till ett krav på en utredning innan man fattar beslut om aktieteckning, är väl detta ett bevis för att man ändå har klart för sig de alldeles speciella omständigheter som ligger bakom besluten att anskaffa detta järnverk.

Det behöver sägas i en sådan här debatt, i synnerhet efter anförandet av herr Svärd, att den privata företagsamheten inte har velat verkställa de investeringar i Norrbottens län som har varit nödvändiga för att ge befolkningen där arbete. Och märk väl, det går alltjämt en ström av ung arbetskraft söderöver. Detta var ju ett av de grundläggande motiven för att det allmänna skulle göra investeringarna i Norrbottens järnverk.

När herr Svärd säger, att han inte är beredd att definitivt binda 200 miljoner ytterligare i detta verk, måste jag tyvärr säga, att ett sådant uttalande måste böttna i bristande kunskap om vad det är fråga om. Vi har redan bundit dessa 200 miljoner så hårt vi över huvud taget kan binda dem. Jag tror herr Svärd på ett mycket verksamt sätt bidrar till att sprida föreställningar i landet som inte har med verkligheten att skaffa. Jag har med förvåning mött den missuppfattningen, att vi nu skulle bygga ut verket ytterligare, vilken missuppfattning just kan komma av sådana uttalanden som att man inte är beredd

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

att binda ytterligare 200 miljoner i verket, när staten äger verket och har betalt verket. Med andra ord: den reella investeringen i Norrbottens järnverk är redan verkställd, den nationalekonomiska belastningen har vi tagit i form av upppoffringar, som har resulterat i denna fullt moderna anläggning. Det är här endast fråga om en rekonstruktion i den meningen, att man ändrar ett lån i riksbanken till aktier, som staten blir ägare av. Om staten inte kräver förräntning av aktierna, så förbättras bolagets likviditetsställning med ungefär 7 miljoner kronor per år, om vi räknar med en räntesats på 3 1/2 procent. Eftersom staten redan förut har aktier för 100 miljoner i verket, som staten inte får någon utdelning på, måste man också räkna med dessa om man skall få en tillförlitlig och verklighetstrogen räntabilitetsberäkning.

Tro inte, herr talman, att jag har den uppfattningen, att belastningen därmed är borta. Alldeles tvärtom. Staten får betala ränta på de upplånade pengarna, och det skulle aldrig falla mig in att dölja att det innebär övertagandet av en börda som Norrbottens järnverk nu får bära. Däröfver behöver vi inte tvista. Det är ett faktum.

När det i övrigt har begärts pengar för att ge möjlighet till en omplacering av banklån till en rörlig kredit i riksgäldskontoret, har jag utgått ifrån att vederbörande bolag skall betala ränta på denna kredit. Det är sant, att det kan ligga en favör i detta. Att låna pengar från riksgäldskontoret till låt oss säga 3,5 procents ränta blir billigare än att låna på öppna marknaden, sådan som marknadsräntan i dag är. Men om man jämför med andra företag i branschen har de i varje fall möjlighet att ordna sådana transaktioner som det här gäller genom ett obligationslån till i varje fall i dagens läge obetydligt högre ränta. Här är alltså ingen väsentlig skillnad.

Dessa 75 miljoner innebär en fördel, och krediten hos riksgäldskontoret ger trygghet åt företagsledningen när det gäller att komma över de svårigheter,

som företaget otvivelaktigt nu har att kämpa med vid de stora anläggningarnas färdigställande.

Hur kommer det att gå med detta företag framöver? Åtminstone den ena reservationen till statsutskottets utlåtande går närmast ut på åstadkommandet av en mera genomgripande rekonstruktion. I sak innebär detta att man redan nu skulle förklara, att det kapital som är investerat i anläggningarna är förlorat för ägaren. De produkter, som kommer att tillverkas, kommer nätt och jämnt att kunna försälas till priser som täcker löpande kostnader.

Så pessimistiskt bedömer jag emellertid inte för min del verket. Det har hänvisats till en framstående företagsledare, som har skrivit en tidskriftsartikel om Norrbottens järnverk, och det yrkande han kommit fram till. Jag förstår författaren till artikeln, då han kräver stora resurser och stor handlingsfrihet och då också samtidigt kan säga: Om vi ger bolaget ökade medel — i stället för 300 miljoner kronor låt oss säga 400 miljoner — skall det sägas ifrån, att företaget inte får komma igen med nya krav därför att det på nytt har kommit i svårigheter. Något sådant kan en ledare för ett enskilt företag säga. Med hänvisning till vad jag nämnde om de bakomliggande motiven för anskaffandet av detta verk, tror jag emellertid inte att många i dag är beredda att säga, att om Norrbottens järnverk i framtiden kommer i svårigheter, så skall det inte få några möjligheter att gå till statsmakterna och bebära hjälp, utan då får det läggas ned. Jag tror inte att detta är en realistisk bedömning av detta företags läge.

Styrelsen för verket framhåller nu att den inte vill ställa i utsikt en förräntning av hela aktiekapitalet. Den säger, att verket kanske endast förmår underhålla och förnya anläggningen. I den prognos som har upprättats räknar man med en låg avskrivningsprocent, nämligen 4,5 procent. Det vill jag gärna vitsorda. Detta är kanske lågt för anläggningar av denna typ, även om mera kommer på maskiner och mindre på byggnader.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

De förutsättningar som bolaget har att arbeta under är det naturligtvis svårt att uttala sig om, och jag har heller inte några särskilda förutsättningar därför. Så mycket är emellertid givet, att om de produkter som järnverket framställer kommer att falla i pris, under det att de fasta och rörliga kostnaderna blir oförändrade eller kanske högre, kommer resultatet att bli mycket dåligt. Om det återigen blir en relativt stabil marknad för järnprodukter och verket kan förbättra sitt produktionsresultat — vilket jag hoppas — blir läget genast betydligt ljusare. Vågar man ta ännu ett steg och anta, att det blir en högkonjunktur, behöver inte bolaget skaffa sig nya, dyra anläggningar utan kan köra med de anläggningar, som bolaget redan har skaffat sig för en viss kostnad, och direkt utnyttja de högre priserna. Under sådana omständigheter måste det bli ett mycket tillfredställande resultat.

Är det inte på det sättet som den svenska järnbruksindustrin och många andra industrier i detta land och annorstädes har lyckats konsolidera sin ekonomi? Man har varit verksam under en längre tidsperiod, och så har det inträffat en gynnsam situation, som man helt naturligt haft fördelar av, och därmed har man också fått ett bättre utgångsläge.

Om vad som kommer att inträffa finns det ingen anledning för mig att försöka spå. Men så mycket vågar jag säga, att det inte finns någon anledning att redan nu påstå att företaget inte kommer att förränta någon del av det investerade kapitalet.

Detta är den egentliga orsaken till att regeringen inte har föreslagit en större nedskrivning av aktiekapitalet. Vi vill nämligen vänta och se. Finansiellt och ekonomiskt spelar det inte någon som helst roll om inte aktieägaren kräver förräntning. Det blir ju då endast en fråga om statens förmögenhetsställning. Utgifterna i form av höjning av ränteutgifterna på statsskulden får vi ta; det kan vi inte undgå. Ingenting sker i verkligheten om vi inte skriver ned bolagets aktiekapital just nu utan väntar och ser

hur det kommer att gå med företaget framöver.

När man på sista tiden ofta har sagt, att man vill ha till stånd en undersökning för att få en objektiv belysning av företagets framtidsmöjligheter innan man fattar beslut om att omvandla de nuvarande lånen till aktier, förefaller det som man inte går in med särskild kraft när det gäller att föra fram det kravet. Man vill ha en utredning, där den expertis, som finns inom företaget, skall vara diskvalificerad redan från början. Den expertisen skall således inte anlitas. Man skall inte heller ha några konkurrenser med i utredningen, ty det finner man — glädjande nog — olämpligt.

Inför det krav som man reser i fråga om utredningens sammansättning måste jag konstatera att det är lätt att säga tulipan, men betydligt svårare att göra den! Jag vill direkt fråga, om reservanterna underkänner den expertis som finns i företagets ledning. Vi har haft och har alltså förmånen att få framstående företagsledare att gå med i styrelsen. De utgör i själva verket majoriteten av järnverkets styrelse. Vi har enligt min uppfattning all anledning att ge den sakkunskap som finns i denna styrelse chansen att hålla i gång verket någon tid framöver och själv undersöka möjligheterna att förbättra driftresultatet, vilket ovillkorligen bör vara möjligt. Sedan bör denna styrelse, med ledning av de erfarenheter och det material som den får fram, få säga sin mening om verkets framtidsmöjligheter. Detta är enligt mitt sätt att se en rimlig ståndpunkt. Eftersom man inte kunnat för mig på något sätt påvisa att man skulle kunna finna en ändamålsenligare metod om man följde reservanternas linje, vill jag varna kammaren för att biträda det förslaget. Därmed har jag dock icke sagt att det inte kan finnas anledning framöver att verkställa utredningar och analyser, ty det krävs inom alla företag, och förmodligen även inom Norrbottens järnverk.

Man kan naturligtvis alltid välja olika metoder när det gäller att utarbeta förslag för att underlätta för ett företag

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

att komma igenom svårigheter. Jag har den uppfattningen att detta företags ledning och anställda icke skall ha till förfogande större resurser än som är oundgängligen nödvändigt. Det är mycket stora investeringar ifrån det allmänns sida som har ägt rum uppe i Luleå. Jag tror emellertid inte att det finns någon som helst anledning för statsmakterna att ångra sitt beslut, utan tvärtom. Det är också glädjande att man nu på senare år fått bättre sysselsättningsmöjligheter i Norrbotten än vad som tidigare funnits där. Men det finns ändå anledning att erinra om de stora investeringar, som där har skett, och detta bör bli en maning till både verkets ledning och de anställda över huvud taget att försöka göra det bästa möjliga av det verk som nu står färdigbyggt. Det är klart att i samma mån som verkets effektivitet kan förbättras, så ökas också möjligheterna för verket att ge försörjning åt alltflera människor. Samtidigt skapas underlag för andra industrier, och vi har ju i varje fall redan nått en bit på vägen mot det mera differentierade näringsliv som vi alla gärna skulle vilja se växa fram i Norrbotten.

Det gläder mig, herr talman, att de många överord som har yttrats i den offentliga debatten i dag tonats ned åtskilligt. Det glädjer mig att en ledamot av högerpartiet har velat säga ut här, att han egentligen inte vill betrakta de s. k. förmånerna till Norrbottens järnverk såsom subventioner, ty alla och envar som vill starta ett företag där uppe får samma villkor. Bara detta är ett betydande framsteg.

När man vidare är beredd att vitsorda, såsom har skett i medkammaren, att Norrbottens järnverk är planerat på ändamålsenligt sätt och fyller höga krav i tekniska och andra avseenden, så är det likaledes med glädje jag konstaterar denna inställning.

Det är också för mig personligen en stor tillfredsställelse att man från oppositionens sida trots kravet på utredning ändå uttalar sitt förtroende för verkets ledning.

Jag hoppas, herr talman, att denna

kammare kommer att följa statsutskottets rekommendation att bifalla propositionen.

Herr SVÄRD (h):

Tillåt mig, herr talman, att fästa kammarens uppmärksamhet på att den prognos, på vilken herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet byggde hela sitt resonemang, av ordföranden i styrelsen för Norrbottens järnverk betecknats såsom en *kalkyl* och icke som en prognos.

Tillåt mig också att få fästa kammarens uppmärksamhet på att statsgaranti för lån enligt handelsministerns uppfattning synbarligen är detsamma som statlig aktieteckning. Ur den synpunkten framstår en kommuniké, utfärdad av Norrbottens järnverk, enligt vilken det här skulle röra sig om friska pengar på enbart 20 miljoner kronor, som mycket egendomlig. Propositionen föreslår inte blott 20 miljoner i ny aktieteckning utan också 75 miljoner i lånegaranti.

Jag skulle också gärna vilja fästa uppmärksamheten på att jag inte kan ta lika lätt på frågan om statens förmögenhetsställning som statsrådet och chefen för handelsdepartementet gör. Från mina utgångspunkter är det nämligen förhållandevis väsentligt, att de tillgångar, som redovisas som statlig förmögenhet, är verkliga tillgångar och icke bara bokförres som tillgångar i avvaktan på den stund, då man skall kunna bedöma deras värde.

Det mest karakteristiska, herr talman, för hela den diskussion som här föres är kanske att den rör sig med mycket allmänna talesätt och med mycket allmänna omdömen. Det förefaller omöjligt att i fråga om detta stora statliga företag få något ordentligt praktiskt och konkret grepp på frågorna. Är detta något karakteristiskt för statlig verksamhet över huvud taget eller endast för detta företag?

Herr BERGH (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet frågade

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

om vi, som önskade att en av personer utanför verket bestående expertutredning skulle titta på verkets driftekniska förhållanden, därmed underkände den expertis, som finns representerad inom verkets styrelse. Jag undrar, herr statsråd, om icke detta är att alldeles i onödan tillspetsa hela detta spörsmål. Jag har för min del i det anförande, som jag höll, redan besvarat statsrådets fråga. Jag sade att vårt förslag icke innebär något misstroendevotum mot verkets styrelse.

Men kan det inte, herr statsråd, tänkas en annan förklaring? Ätminstone för mig som norrbottning ligger en sådan nära till hands. Vi där uppe har mött detta verk med mycket stora förväntningar. Vi knyter ännu mycket stora förhoppningar till det. Ätminstone för mig ställer sig saken så, att vi kan inte få tillräckligt med garantier och tillräckligt med trygga försäkringar om att allting är som det bör vara. Vi är ytterst angelägna att alla goda krafter skall kunna åstadkomma de driftekniska anordningar, som gör det möjligt att infria dessa förhoppningar. Det ligger icke något misstroende, i varje fall inte från min sida, i detta krav, utan en önskan om ökad trygghet för verkets framtid.

I mitt förra anförande sade jag att den finansiella konstruktion, som föreslås med avseende å verkets driftekonomi, endast innebär att 7 miljoner kronor i form av ränteutgifter avlastas från verket. Jag vill nu begagna tillfället att understryka, att detta mitt påstående blev bekräftat av statsrådet. Herr statsrådet var inte inne i kammaren, när jag höll mitt förra anförande. Jag gjorde därvid gällande att denna avlastning för verkets driftekonomi tämligen säkert är alldeles för ringa för de närmaste åren.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Eftersom herr Svärd i sin replik kom in på frågan om kalkylen, skall jag be att få göra ett klarläggande.

Vi räknar i Norrbottens järnverk, likasom i alla andra företag, vilka kämpar

med en otillfredsställande konjunktur, med tre kalkyler. För det första har vi en kalkyl, som omfattar de rörliga kostnaderna, d. v. s. utgifter för kol, koks, arbetslöner o. s. v. För det andra räknar vi med en kalkyl med de rörliga kostnaderna plus fasta kostnader — vilka senare avser administrationsutgifter, försäljningsarbete m. m. — men exklusive kapitalkostnader. För det tredje har vi en kalkyl, som omfattar både rörliga och fasta kostnader samt kapitalkostnader.

Varje försäljning som görs i dagens läge bedömes med hänsyn till de tre kalkylerna. I början skedde försäljningar, som många gånger icke ens täckte de rörliga kostnaderna. Någon enstaka försäljning kanske inte gör det i dag heller. I det stora hela torde emellertid försäljningarna f. n. täcka de rörliga kostnaderna och en varierande del av de fasta kostnaderna, i enstaka fall samtliga fasta kostnader.

Vi räknar med i vår kalkyl, att vi år 1956 skall ha kommit dithän, att försäljningarna täcker såväl de rörliga kostnaderna som de fasta kostnaderna och kapitalkostnaderna, då begränsade till 85 miljoner kronor, vilket skulle innebära full förräntning på förlagskapitalet. Såsom jag sade förut står styrelsen bakom mig i denna mycket försiktiga kalkyl. Vi hoppas att kunna nå detta bättre resultat redan före år 1956, men det är omöjligt att göra någon utfästelse därom.

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Jag reagerade mot herr Svärds anförande, när han framställde saken så att man inte borde binda 200 miljoner kronor så fast som det skulle innebära att teckna aktier. Jag sade, att vi har bundit dessa pengar redan nu så fast som vi över huvud taget kan göra. Vill herr Svärd bestrida riktigheten av detta? Vi är ägare av verket, och vi har lånat pengarna av riksbanken. Ifrågasätter herr Svärd att vi skulle kunna komma fram till ett beslut, där vi säger att vi inte står för våra förpliktelser? Något sådant är otänkbart.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Herr Svärd säger att denna debatt är så rörlig, att man inte får något grepp på den. Jag vet inte om kammarens övriga ledamöter har samma känslor som herr Svärd. Om herr Svärd frågar, får han ju omedelbart besked. Men det synes vara klart att när herr Svärd ställer sakerna alldeles på huvudet, som t. ex. när han säger att vi binder oss alldeles särskilt hårt om vi i detta fall tecknar aktier, är det väl inte någon annans fel än herr Svärds eget, om diskussionen blir rörlig och mindre begriplig. Det kanske beror på att herr Svärd inte lyssnar på vad som sägs i den här diskussionen. Jag kan inte förstå, att inte herr Svärd kan kostas på sig att erkänna ett misstag och en felsyn och sluta med att driva den tesen, som är alldeles orimlig, att riksdagen genom beslutet att teckna aktier hårdare skulle ha bundit de pengar det här gäller. Det är ingen mening i att föra en sådan debatt.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Vi har i dag upplevt den sällsamma situationen, att en av de främsta inom det s. k. fria näringslivet fackmannamässigt mycket verksamt skjutit sönder den position, som högern och folkpartiet har byggt upp i denna fråga. Jag skall därför inte i nämnvärd grad syssla med de fackmannamässiga och ekonomiska synpunkterna på NJA, utan i huvudsak nöja mig med några politiska konklusioner i anledning av högerns och folkpartiets framstöt i frågan.

Man har länge haft på känn att högern och folkpartiet under de gångna åren har avvaktat ett lämpligt tillfälle för en offensiv framstöt mot Norrbottens järnverk. Det är tydligt att man på det hållet nu har ansett tidpunkten lämplig, när verket står färdigbyggt.

Styrelsen har lagt fram programmet för NJA:s finansiella rekonstruktion. Departementschefen tillstyrker i huvudsak det framlagda rekonstruktionsprogrammet, och detsamma gör också utskottsmajoriteten.

Man måste här fråga, om man inte från

högerns och folkpartiets sida, därest Norrbottens järnverk varit i privat ägo, skulle ha sökt bringa upp aktiekapitalet till den storlek, som utskottsmajoriteten föreslår. Utan tvivel skulle man ha gjort så. Men vad högern och folkpartiet anser vara affärsmässigt och företagsmässigt riktigt inom den privata järnindustrin får enligt deras mening inte tillämpas vid Norrbottens järnverk.

Högern och folkpartiet önskar genom utredning få klarlagt, i vilka former en rekonstruktion av NJA bör ske. Jag tror att vi här har en avgörande punkt i högerns och folkpartiets framstöt mot NJA. Är det svårt att förstå vad man menar med formen för NJA:s rekonstruktion? Nej, ingalunda, ty i folkpartiets motion talas ju också om att företaget överförande i enskild ägo skulle ingå i denna utredning. Vad innebär detta? Jag vill till att börja med erinra om att chansen tidigare har funnits för det privata initiativet att bygga upp en järn- och stålindustri i Norrbotten. Detta underströk ju också departementschefen nyligen i sitt anförande i denna kammar. Men vad menar folkpartiet med »enskild ägare»? För vad skall det vara enskild ägare? Är det för att nedlägga verket? De historiska erfarenheterna i Norrbotten är nämligen att det s. k. privata initiativet har vandrat denna väg.

Men det kan också tänkas en annan form för rekonstruktionen, som jag förmodar att högern tar sikte på, nämligen att göra Norrbottens järnverk till ett kolonialt bihang till de privatmonopolistiska företagen inom järn- och stålindustrin, att helt underordna NJA deras profitintressen och hämma dess utveckling.

Jag vill understryka att hädanefter dessa former — den som folkpartiet bl. a. anger i sin motion och den som tydligt förespeglar högern — är olyckliga lösningar. Jag tror för min del inte att någon regering skulle kunna våga sig på att föreslå någonting sådant som förespeglar högern och folkpartiet.

Men jag måste tyvärr i sammanhang et konstatera, att monopolkapitalet bland annat via prissättningsorganen kunnat

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

under årens lopp i inte ringa grad underordna NJA sina intressen. Jag vill erinra om att handelsministern i en debatt här i kammaren våren 1952, eller möjligen på våren 1951, yttrade att det är fel att påstå att NJA erhåller subventioner; i stället får NJA ge den privata industrien subventioner med uppåt 30 miljoner om året. Jag vill erinra herr Lundgren om detta faktum, ty han var inne på temat varför NJA inte lämnat bättre driftekoniskt resultat med de höga priser som gällt bland annat på tackjärnet. Men det är uppenbart att prissättningsorganens politik gent emot NJA inverkat menligt på driftresultatet. Om NJA fått ta ut de priser på sina produkter som i övrigt tillämpats vid exporten av järn, är det tydligt att NJA i denna dag hade kunnat uppvisa avsevärt bättre resultat än fallet är.

Högerns och folkpartiets framstöt i syfte att försvåra utvecklingen av Norrbottens järnverk syftar också till att hindra uppkomsten av en utvecklad järnmanufakturindustri i Norrbotten.

Jag kan inte underlåta att knyta några reflexioner till vad herr Bergh från Luleå yttrat i denna debatt. När man hörde hans resonemang måste man få den uppfattningen, att han gick som katten kring het gröt. Han sökte i ett för högern trängt läge få fram en mera tilltalande motivering än herr Svärd mäktat prestera som tackning för högerns reservation. Nåja, för mig är dessa trollerikonster ingen överraskning; de förefaller tämligen karakteristiska för högermannen Bergh från Luleå. Men jag passar i sammanhanget på att säga, att det inte är tillbörligt att stiga upp i denna kammare och göra sig skyldig till sådana historieförfalskningar som herr Bergh utnyttjade för att över huvud taget kunna bygga upp den plattform han sökte åstadkomma. Han erinrade om statens stora råvaruresurser i Norrbotten, och det är alldeles riktigt, men det är fel när herr Bergh säger att det förhållandet, att staten äger mer än hälften av Norrbottens skogar, ger förklaringen till den stora sågverksdöd som drabbade Norrbotten på 1920-talet. Det

är att förfalska historiska fakta, ty det var andra motiv som låg bakom när det privata kapitalet på 1920-talet nedlade sågverksdriften på det sätt som skedde. Det var aldrig fråga om annat än att dessa sågverk skulle få köpa råvaran till samma förmånliga priser som alla andra sågverk och cellulosafabriker i detta land, eller till och med ännu lägre priser. Detta är sanningen, och man skall inte nu, år 1954, söka förvanska den.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr BERGH (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att jag skall glädja herr Persson med att ägna mer än högst två minuter åt hans resonemang, i vad det avsåg mig.

Jag vill kort och gott deklarerera, att herr Persson förvisso icke har sådan kännedom om Norrbottens näringspolitiska historia, att han kan göra anspråk på att veta något väsentligt om dessa ting eller bedöma andras uppfattning.

Men jag skall be att få säga också en viktigare sak. Jag vill ge herr Persson det rådet, att om man i någon mån känner sig som talesman för länet och inte såsom ett propagandainstrument för sitt parti, bör han i framtiden undvika att göra sig skyldig till ett fel, som han delar med åtskilliga andra norrbottningar, nämligen att betrakta varje resonemang om Norrbottens järnverk, som icke föres för att glorifiera verket, dess ledning, regeringen o. s. v., såsom en attack mot verket. Det vore en betydligt mera realistisk inställning, om vi norrbottningar skulle komma överens om att försöka se sakligt på frågan och inte undandölja fel eller underlåtenheter, som eventuellt har begåtts. Vi vinner mera på det i längden och handlar då till verkets och länets bästa.

Men jag medger, herr talman, att det kanske är en from önskan, då jag talar med herr Persson i det sammanhanget, ty han är nog mera ett språkrör för den sekt han tillhör än talesman för Norrbottens verkliga intressen.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Herr BERGVALL (fp):

Herr talman! Under den debatt, som har pågått i dag och som sträckt sig över ett par, tre timmar, tror jag att det föreliggande problemet har fått en allsidig belysning därigenom att man kommenterat alla de uppgifter, man för närvarande har tillgängliga och som skall bilda underlaget för ställningstagandet i den här frågan. Jag skall därför inte upprepa dem.

I stället skulle jag vilja börja med ett enkelt konstaterande av en sak, som jag tror kan vara av intresse i det här sammanhanget för att det inte skall uppkomma någon falsk mytbildning. Det är att man kort och gott kan säga, att i praktiskt taget samtliga de anföranden, som hållits här i kammaren, har det visats en full förståelse för de speciella förhållanden ur närings- och arbetsmarknadspolitisk synpunkt, som föreligger uppe i Norrbotten och som ställer speciella fordringar på det svenska samhället i övrigt. Jag tro inte att det saknats förståelse i det avseendet, alldeles oavsett att i detta speciella fall i fråga om Norrbottens järnverk har rätt strid om på vilket sätt och i vilken takt järnverket borde ha utbyggt och den omfattning som utbyggnaden skulle ha haft.

Det har i varje fall i den reservation, som har avgivits av några partivänner till mig, inte förutsatts, att man skall kasta yxan i sjön och lägga ned Norrbottens järnverk. Tvärtom har det, när man diskuterat olika alternativ för dess fortsatta drift, uttryckligen betonats, att vi inte räknar med något sådant.

Jag vet inte för min del hur man skall ställa prognoserna för verket. Vi har här hört mycket pessimistiska tankegångar, men också mycket optimistiska sådana här framförts. Anledningen till att jag i det avseendet inte kan bilda mig någon uppfattning är — och där kommer jag till det som jag tycker egentligen borde vara det verkliga diskussionsämnet i dag — att underlaget för våra möjligheter att bilda oss en någorlunda säker uppfattning om de ekonomiska förutsättningarna för verkets framtida drift är utomordentligt svagt.

Vi har i grund och botten icke det material, som i dag sätter oss i stånd att med någorlunda stor trygghet bedöma, hur den rekonstruktion skall se ut, som alla är på det klara med måste göras. Det är detta som ligger bakom kravet på en utredning av de ekonomiska förutsättningarna i vidsträcktaste mening för Norrbottens järnverk. Det är bristen på kunskapsmaterial, som ligger bakom kravet på en utredning. Det ligger i detta krav på en utredning inte något som helst misstroende mot den expertis på det specifika område, där Norrbottens järnverk arbetar, eller på den sakkunskap i allmänhet, som finns i företagens styrelse, i dess ledning och bland dess personal över huvud taget. Det ligger intet av misstroende i det avseendet, utan resonemanget är det ytterligt enkla, som man säkerligen varje gång för fram då det blir fråga om att rekonstruera ett företag. Vare sig några enskilda personer skall satsa det kapital, som kräves för rekonstruktionen, eller en bank skall gripa in, skaffar man sig givetvis det underlag, som behövs för att man skall kunna bedöma rekonstruktionens art och omfattning och dess möjligheter att ge en framtida gynnsam utveckling för företaget. Sådant material får man genom att göra en så vitt möjligt opartisk och förutsättningslös utredning.

Även med den största respekt för den expertis och sakkunskap i olika avseenden, som finns inom Norrbottens järnverks styrelse, får jag nu säga precis vad jag skulle säga i andra liknande situationer: Om man skall bedöma resultatet av ett företags verksamhet och därmed i viss mån resultatet av de personers arbete, vilka har ledningen av detta företag om hand, så är det inte den naturliga utgångspunkten att sätta dem själva till bedömare. Det är detta som ligger bakom kravet på utredning. Och för att gardera sig mot beskyllningarna att i det fallet skapa en utredning, som skulle kunna bereda företaget svårigheter — herr De Geer var inne på detta — har man betonat att man icke anser det vara rimligt och lämpligt att insätta med företaget konkurrerande företagsledare eller

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

styrelseledamöter i företag, som konkurrerar med Norrbottens järnverk, i denna utredning. Även detta tycks mig vara ett rimligt och naturligt krav.

Jag förstår många av de tvister, som har förekommit i detta sammanhang. Det enda jag inte riktigt förstår är att man, när materialet uppenbarligen är bristfälligt och när alla rör sig med mer eller mindre hypotetiska antaganden inte kan acceptera en utredning. Med hänsyn till att det kan dra en smula ut på tiden, innan förhållandena i Norrbottens järnverk har stabiliserat sig — något som handelsministern och styrelseordföranden här betonat — behöver ju denna utredning ingalunda ha karaktären av en omedelbar snabbutredning, utan den kan få den rimliga tid på sig som den behöver för att fullgöra sin uppgift.

Själva formerna för rekonstruktionen — om man skall gå fram på det ena eller det andra sättet — är för mig personligen av mindre betydelse. De pengar, som ligger i järnverket, är investerade. »De är förlorade i begränsad utsträckning», säger en del; »i mycket stor utsträckning», säger andra; »helt och hållet», säger en tredje grupp. Jag skall inte ge mig in på det bedömandet. Men för att kunna bedöma formen för rekonstruktionen, hur djupgående den bör vara o. s. v., behöver vi åtskilligt material utöver det vi disponerar. Och när en enkel framställning härom göres, förvånar det mig, att regeringen och statsutskottsmajoriteten i det avseendet inte kan tillmötesgå den. Jag tycker att det ligger någonting av skuggrädsla bakom den negativa inställningen i detta sammanhang, och detta fastän det kanske inte finns motiv för någon rädsla alls. Varför då inte undanröja även skenet av att man är rädd för att titta närmare på det hela?

Jag kan ju tillägga, att även en rent politisk bedömning av frågan kanske skulle leda till att denna utredning borde göras. En elak herre — det kanske jag är själv ibland, men i detta fall är jag alldeles oansvarig — sade till mig i går, att han tyckte att detta var en utomordentligt värdefull investering, ty om vi

tog upp detta problem tillräckligt ofta i riksdagen och medgav nya avskrivningar och beviljade nya anslag, så var detta en briljant försäkringspremie mot fortsatt socialisering, som folk ideligen blir påminta om. Även ur politiska synpunkter anser jag därför att det hade varit motiverat att gå med på en förutsättningslös och objektiv utredning av den typ vi begär.

När detta krav är motiverat såväl ur sakliga synpunkter som utifrån ett mera allmänt bedömande, förstår jag mig inte på statsutskottsmajoritetens inställning till denna fråga. Det är möjligt att vi i fortsättningen får den belyst.

Det som frapperat mig mest i den diskussion, som ägt rum, är att vi hittills har hört endast reservanterna, styrelseordföranden i Norrbottens järnverk och handelsministern — de enda vi inte har hört är talesmännen för statsutskottets majoritet. Så blygsamt brukar inte det riksdagens utskott vara, som av ålder och tradition ansetts vara dess mest förenämliga.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Efter de sakligt starka och sakkunniga anföranden som hållits här tidigare i denna debatt, främst av herr De Geer och av handelsministern, är det ju inte så mycket att tillägga. Motståndarna har, åtminstone såvitt jag kan förstå, fått svar på tal. Jag hade i förväg gjort en del ekonomiska anteckningar, men, herr talman, dem skall jag hoppa över helt och hållet! I övrigt har de också redovisats i proposition nr 51 och även i statsutskottets utlåtande.

Jag antar, herr Bergvall, att talesmän för statsutskottet nog kommer att lämna de upplysningar, som herr Bergvall har begärt; och jag vet att herr Näsgård såsom utskottets talesman har anmält sig på talarlistan.

Det är endast vissa allmänna reflexioner, som jag nu i all korthet tänkt göra. Jag vill då först framhålla, att det för den överväldigande delen av Norrbottens befolkning verkar synnerligen egendomligt — för att nu använda ett mycket milt uttryck — att detta järnverk

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

jämt och ständigt blir utsatt för en så envis och intensiv kritik från visst håll, framför allt från högerhåll och åtminstone i viss utsträckning även från folkpartihåll. Det har varit så ända från början. Jag skall inte ge mig in på någon historik, jag vill endast omnämna — vilket för övrigt är kammarens ledamöter bekant — hurusom t. ex. utredningar i ärendet förhållades i det oändliga. Alltid hittade man på något skäl som kunde förebäras för att slippa ifrån att framlägga ett positivt förslag. Tanken på hur befolkningen i denna nordliga landsända hade det i försörjnings- och andra hänseenden spelade en underordnad roll i sammanhanget. Att människorna i Norrbottens län på grund av brist på försörjningsmöjligheter hade det svårt och ibland rent av kunde lida nöd, var för många då, liksom det tydligen är nu, ganska likgiltigt. Jag tror inte att det är överord, om man påstår att skallet mot järnverket tiderna igenom har något att göra med vad man i dagligt tal kallar för sabotage. Man kan väl ändå inte komma ifrån att attackerna mot järnverket inte alls är avsedda att hjälpa företaget utan att stjälpa det. Att sedan komma och tala om att man vill hjälpa och lyfta upp en länge eftersatt landsända är ett grovt hyckleri och ingenting annat.

Jag skall inte närmare gå in på de motioner som väckts med anledning av den kungl. propositionen i ärendet. Det är väl inte alldeles obekant för kammarens ledamöter, men jag vill ändå framhålla det här, att det har väckt stor förvåning bland allmänheten i Norrbotten att även en norrbottensk riksdagslemt — herr Löfroth i andra kammaren — har sällat sig till dem som vill att riksdagen skall avslå regeringsförslaget om aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag och än ytterligare i sin motion ifrågasätter, om det inte vore på tiden att överföra företaget i enskild ägo.

Av motionen får man ingen klarhet om hur herr Löfroth och hans medmotionärer har tänkt sig lösningen av problemet att överföra järnverket i enskild ägo. Det vore intressant att få veta av

stockholmarna herr Bergvall och fru Gärde Widemar, om meningen är att de statliga investeringarna skulle skänkas bort då företaget överfördes i enskild ägo. Eller kanske den enskilde skulle ta hand om järnverket utan en sådan subvention, om jag får använda det ordet här. Jag vet självfallet ingenting om folktopmotionärernas innersta tanke i denna fråga. Det kan mycket väl hända att de går på samma linje som högern och vill att järnverket i Luleå skall läggas ned.

Jag vill visst inte bestrida att den enskilda företagsamheten kan ha sina fördelar, men nog har den även sina nackdelar. Från gångna tider har vi i vårt län bittra erfarenheter, som vi inte har glömt bort, av de s. k. enskilda storföretagarna. Man kan med bästa vilja i världen inte påstå att de var Guds bästa barn. Därför har inte heller norrbottningarna den respekten för eller tilltron till den enskilda storföretagsamheten, att de anser att den skulle kunna bemästra svårigheterna på ett bättre sätt än den statliga.

Här har nämnts att staten äger över hälften av skogarna i Norrbotten. Det är alldeles riktigt — kronan äger närmare bestämt 53 procent av den produktiva skogsarealen i Norrbotten. Inte vill väl någon påstå att dessa kronoskogar förvaltas på ett sämre sätt än t. ex. bolagskogarna. Det förhåller sig långt ifrån på det sättet. Att sedan kronoskogarna lämnar sämre rotnetto än bolagsskogarna är en annan sak. Kronoskogarna är mycket sämre belägna än de andra, som ju är gamla bondeskogar och ligger intill kommunikationslederna, så att avbränningarna blir mindre där än på kronoparkerna.

På trävaruindustriens område har vi i Norrbotten både statliga och enskilda företag. Det är väl ingen som kan påstå, att de statliga industrierna på detta område sköts på ett sämre sätt än de privata. Den statliga industrien i Norrbotten försvarar mycket väl sin plats, inte minst som ett led i folkförsörjningen men även ur andra synpunkter. Staten har sina skyldigheter där uppe, det kan

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

man inte komma ifrån. Det är ju staten som äger lejonparten av naturtillgångarna — så är det med skogen, så är det med malmen och vattenkraften. Staten har sannerligen inte förlorat någonting på Norrbotten, tvärtom. Jag skulle rent av vilja fråga vad Sverige vore utan Norrbotten. Att det för en lekman är vanskligt för att inte säga omöjligt att profetera om Norrbottens järnverks framtida ekonomiska bärighet är alldeles uppenbart. Till och med fackmän kan ju i många fall och inte endast på detta område göra felbedömningar. Det kan då mycket väl tänkas att järnverket så småningom blir en inte så dålig affär för staten.

För min del anser jag och många norrbottningar med mig att järnverkets ledning nu bör få arbetsro. Det vore bäst att sluta upp med klankandet. Man vinner ingenting med det.

Mig veterligt finns ingen norrbottning med i järnverkets styrelse. Vi klagar inte på sammansättningen av bolagets styrelse — långt därifrån. Alla styrelsemedlemmar är aktade och dugliga personer, ingen av dem kan väl beskyllas för att ha bedrivit någon osvensk verksamhet, och jag är förvissad om att de inte heller framdeles kommer att göra det. Som ordförande i styrelsen sitter en framstående man, som även företräder den privata storindustrien. Det finns väl inte någon här i kammaren, som kan underkänna kunnigheten och kapaciteten hos friherre De Geer. Om det finns någon här i kammaren, som eventuellt har på lager en om jag så får säga övernaturlig järnverksmänniska med alla de högsta fullkomligheter, så meddela i så fall detta till Kungl. Maj:t — styrelsens mandattider är ju inte eviga. Men till dessa övernaturliga människor kan jag sannerligen inte räkna vare sig herr Bergh eller herr Svärd, utan det måste vara folk av annan kaliber. Vi norrbottningar, med undantag av motionären herr Löfroth och möjligen någon annan av samma typ, har fullt förtroende för herr De Geer, men så är han inte heller någon folkpartist vem som helst.

Jag ber, herr talman, med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Herr Bergvall var mycket förvånad över att inte utskottsmajoriteten ännu hade låtit höra av sig i denna debatt. Men det är väl inte så märkvärdigt, herr Bergvall, när vi är i den lyckliga situationen, att vi kan använda en av herr Bergvalls egna partivänner att sköta diskussionen med honom och hans parti. Herr De Geer är ju också avsevärt mycket sakkunnigare än statsutskottets representanter, och då är det väl en rationell arbetsfördelning att låta honom få sköta saken i kammaren i stället för att vi på ett tidigt stadium skulle lägga oss i diskussionen.

Om jag fattade herr Bergvall rätt, så var hans enda anmärkning mot utskottet, att det inte vill gå med på en utredning omedelbart. Nu säger emellertid herr Bergvall själv, att denna utredning, som han finner så nödvändig, inte behöver vara någon snabbutredning, utan att den skulle kunna få dra ut på tiden. Vi hörde för övrigt samma toner i statsutskottet, men det stämmer dåligt med reservationen. Det kan ju tänkas, att herr Bergvall, om han fortsätter på den tråden, kommer på samma linje som utskottet. Om han menar att utredningen inte behöver komma till något resultat förrän efter 1956, då järnverket är inkört, skulle vi vara överens.

Jag har lyssnat till den debatt som pågått här, och jag tycker inte att reservanternas framställning skiljer sig så mycket från utskottets ståndpunkt. Jag vet nu inte riktigt, vilken mening herr Svärd har på den punkten, men ingen har i varje fall yrkat på att järnverket skulle läggas ned. Herr Lundgren, som var förste talare, sade uttryckligen ifrån att man inte kan lägga ned järnverket. Det måste »tills vidare», yttrade han, hållas i gång. Det kan ju hända, att detta *tills vidare* behöver förklaras litet, när herr Lundgren nu efter mig får ordet igen. Strax därpå sade herr Lundgren, att det måste företagas en bestående sa-

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

nering. Detta uttalande får väl tydas så, att han med *tills vidare* menar att man inte skall uppge hoppet.

Herr Bergh höll ett anförande, som jag måste beteckna såsom mycket stats-socialistiskt betonat. Han var, såvitt jag förstår, mer statsocialistisk än departementschefen och avgjort mycket mer än utskottsmajoriteten. Han betecknade visserligen till sist både propositionen och utskottsutlåtandet som mycket otillfredsställande, men egentligen borde hans argumentering ha utmynnat i ett bifall till utskottets hemställan i stället för till högerreservationen.

Sedan var herr Svärd uppe och yttrade sig ganska bestämt och underkände proposition och utskottsutlåtande. Han förklarade med stor emfas, att han på den här linjen inte kunde vara med och dela ansvaret för Norrbottens järnverks framtid. Jag vill minnas att han däri också inbegrep sysselsättningsmöjligheterna för Norrbottens folk. Jag skulle tro att både herr De Geer och handelsministern tar detta med jämnom liksom väl också Norrbottens folk.

Det kan inte vara nödvändigt att nu gå igenom Kungl. Maj:ts förslag eller utskottsutlåtandet efter de anföranden som hållits först av herr De Geer och sedan av handelsministern. Vi har i utskottet följt Kungl. Maj:ts förslag, och detta är i huvudsak byggt på framställningen från styrelsen för Norrbottens järnverk. Däremot har reservanternas i vissa avseenden avvikit från motionerna. Det är kanske ingenting att anmärka emot detta. Jag skulle bara vilja ta upp en enda passus i folkpartiets motion. I slutet av motionen står, att man borde kunna enas om att den föreslagna utredningen jämväl borde få i uppdrag att alternativt överväga möjligheten av och formerna för företagets överförande i enskild ägo. Det tillägges: »Detta måste i så fall förknippas med de garantier för företagets drift och fortbestånd i Norrbotten, som måste anses erforderliga med hänsyn till de allmänna förhållandena i denna del av vårt land.»

Herr Bergh har redan betecknat denna lilla antydan om att företaget skulle

kunna övergå i enskild ägo som realistisk, och det skulle jag tro är fallet. Om man på något håll har planer på att på grund av den för närvarande föga lysande prognosen för Norrbottens järnverk slumpa bort järnverket till enskilda företaget, tror jag att det skulle bli mycket svårt att realisera det villkor som folkpartiet har uppställt i sin motion, nämligen att man skulle få garantier för företagets drift och fortbestånd i Norrbotten. Det är inte bara ett norrbottensönskemål, som herr Grym nyss har framställt med stor kraft, utan det är ett intresse för hela vårt land att vi kan bibehålla och utveckla denna industri i Norrbotten. Jag tror också, att om den kostar Sveriges skattebetalare mycket pengar, kan Norrbotten samtidigt med fog göra gällande, att det har dragits stora värden från Norrland och det är inte för mycket att Sveriges skattebetalare i gemen nu återbetalar en del av detta.

Herr Svärd var inne på vad som har skrivits i högermotionen om att malmpriset är en subvention, och herr De Geer påvisade, att enskilda företagare hade erbjudits samma malmkontrakt men inte velat ta risken att bygga en anläggning där uppe. På detta svarade herr Svärd i sin tur, att det inte gjorde någon skillnad företagsmässigt sett. Han måste då ha menat, att man kunde exportera malmen till förmånligare pris. Men därvidlag är att framhålla en mycket viktig synpunkt, nämligen att vi behöver förädla så mycket som möjligt av våra råvaror här i landet. Varför skall Norrland endast exportera råvarorna? Varför skall inte Norrland också kunna förädla dem?

Jag tror, herr talman, att de pengar som svenska staten offrar på Norrbottens järnverk är väl använda och att vi inte behöver ångra denna placering. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Det var närmast ett par saker i friherre De Geers anförande som föranledde mig att begära ordet. Fri-

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

herre De Geer sade, att det är kutym inom näringslivet, att aktiekapitalet sättes så stort att det motsvarar kostnaderna för de fasta anläggningarna. Detta är såvitt jag kan förstå en sanning med ganska stor modifikation. Tänk t. ex. på de bolag som skall bygga ut kraftstationer. Där är aktiekapitalet ingalunda så stort, att det svarar mot kraftstationens anläggningskostnad. Det ser vi ju bl. a. på de kraftverkslån som står omtalade i tidningarna då och då. Påståendet att aktiekapitalet alltid skall vara så stort att det motsvarar det fasta anläggningskapitalet kan väl därför inte vara riktigt.

Den andra saken som friherre De Geer var inne på var att friherre De Geer ansåg att en del av aktiekapitalet så småningom kunde förräntas. Tror friherre De Geer att någon enskild företagare skulle vilja överta företaget efter avskrivningar med några hundra miljoner kronor? Om företaget anses kunna förränta en del av anläggningskostnaderna, borde det inte vara orimligt att, såsom det står antytt i folkpartimotionen, en enskild företagare skulle kunna överta företaget till ett reducerat pris.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet anförde gentemot de krav på en utredning som framstälts i de båda motionerna, att det inte finns någon sakkunskap i detta land som inte tillhör styrelsen för järnverket eller är lierad med den enskilda industrien. Man skulle alltså enligt statsrådets mening inte ha möjligheter att verkställa en sådan utredning som den som begärs i reservationerna. Jag kan inte yttra mig på den punkten, men det är väl ändå inte uteslutet, så vitt jag förstår, att sådan sakkunskap finns inom landet. I varje fall kan man väl anlita sakkunskap från annat håll om den inte finns här.

Herr Grym antydde i sitt anförande att vissa talare i debatten hade riktat starkt klander mot järnverkets nuvarande ledning. Jag antecknade att han använde uttryck såsom »osvensk verksamhet». Ja, herr talman, jag har inte

vid något tillfälle, så vitt jag vet, riktat något klander mot järnverkets nuvarande ledning, vare sig vid behandlingen av frågan i statsutskottet eller här i kammaren. Jag har möjligen sagt att den *tidigare* ledningen för järnverket kanske inte alltid var förutseende, men detta klander riktade sig icke mot järnverkets nuvarande ledning.

Herr Näsgård ställde en direkt fråga till mig. Han undrade vad jag menade med mitt yttrande att järnverket skall hållas i gång »tills vidare». Jag menar helt enkelt, att det är orcalistiskt att tänka sig att lägga ned ett fullt modernt företag, vari man har investerat 300 miljoner kronor. Jag skall gärna gå med på att stryka orden »tills vidare». Det finns inte någon anledning att lägga ned verket, men däremot finns det all anledning att undersöka formerna för hur man skall driva det. Det är på den punkten en utredning bör komma till stånd, ty det kan ju icke anses tillfredsställande att riksdagen vart tredje eller fjärde år kommer i den situationen att den nödgas betala ett större eller mindre antal miljoner kronor för att hålla företaget i gång. Det är rimligare att man får en ordentlig utredning om hur företaget skall kunna upprätthållas på lång sikt, till bätnad kanske främst för Norrbottens folk. Det är nödvändigt ur näringspolitisk synpunkt och med hänsyn till de speciella förhållandena i Norrbotten att hålla detta verk i gång.

Härmed tror jag mig ha svarat på herr Näsgårds fråga.

Herr DE GEER (fp) kort genmäle:

Jag måste vidhålla den uppfattningen att enskilda företag i allmänhet har så stora aktiekapital att de täcker de fasta anläggningskostnaderna. Herr Lundgren anförde ett exceptionellt undantag, nämligen kraftstationerna. De är ju mycket litet riskbetonade, de finansieras städse i stor utsträckning med obligationslån som kan emitteras till fördelaktiga kurser. Det är inte någon riktig jämförelse. Ett sådant företag har inte alls de risker och svårigheter att räkna med som verkliga industriföretag.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Vidare frågade herr Lundgren mig om jag trodde att man skulle kunna få någon enskild spekulant på järnverket. Ja, jag vill meddela att under kriget ansåg Förrenta staternas statsledning att man borde ha ett järnverk på västkusten eller i närheten därav. Därför grundades Geneva Steel Work i Salt Lake City. Det kostade 300 miljoner dollar. När kriget var slut sålde man det verket för 30 miljoner dollar, således en tiondel. Staten ansåg att den gjorde en god affär, men den som köpte verket anser nog att han gjorde en avsevärt bättre affär. Det var den stora ståltrusten United Steel som var köpare. Om vi skulle företa motsvarande prisreduktion här, tror jag att vi skulle kunna få spekulanter som är beredda att i dagens läge t. o. m. betala bättre än United Steel betalade till den amerikanska regeringen. Men jag är tämligen övertygad om — och det vittnar kanske om hur styrelsen bedömer situationen — att vi skulle kunna få ett väsentligt högre pris om tre år. Härmed har jag ingalunda sagt att jag rekommenderar en försäljning vare sig nu eller om tre år.

Herr DAMSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Bergvall tyckte att ämnet efter den hittills förda debatten var utfömt, men jag skulle vilja anföra en synpunkt, som ingen har framfört tidigare utom herr De Geer själv.

Någonting som jag för min del tycker är väsentligt är frågan om den framtida ekonomiska verksamheten i Norrbotten. Herr De Geer nämnde frågan om arbetskraften. Han bad kammarens ledamöter ta hänsyn till att arbetsstyrkan vid Norrbottens järnverk hittills har varit och fortfarande till över 90 procent är ovan vid arbetet. Vad detta innebär vet endast de som har praktisk erfarenhet av järnbruksarbete. För min del har jag mångårig sådan erfarenhet. Inom parentes sagt kan jag nämna, att järnbruken över huvud sedan generationer tillbaka haft den stora favören att ha en fast arbetarstam. Själv tillhör jag femte generationen vid samma företag. Men trots att ett järnbruk har en van arbetarstam

kan det hända, som herr De Geer sade i sitt första anförande, att det allvarligt kan övervägas att lägga ned driften. Så var förhållandet vid Domnarvets järnverk.

Jag tror inte att vare sig reservanterna eller företagare i vårt land hyser någon fruktan för den konkurrens som till äventyrs kan befaras från Norrbottens järnverk. Saken är nog den, att man i princip är emot att staten bedriver verksamhet. Jag tror att reservanterna och andra är rädda för att denna driftform skall få framgång.

Om man när det gäller driftresultatet tar hänsyn till den ovana arbetskraften, vilket man ju måste göra, inte bara tror jag utan är säker på att det kapital som är investerat i Norrbottens järnverk kommer att förränta sig till båtnad för inte bara Norrbottens befolkning utan även hela vårt land, när verket väl fått en van arbetarstyrka.

Vi är alla eniga om att det kapital som staten har investerat i Norrbottens järnverk till syvende och sist ändå är till båtnad för Norrbotten och differentieringen av näringslivet därstädes. Men det är ingen annan än staten som har velat ta de ekonomiska riskerna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Handelsministern hävdade med bestämdhet den uppfattningen, att de medel som nu föreslås skola användas för ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk redan var bundna och att det här följaktligen endast är fråga om en formell åtgärd. Tillåt mig då att först och främst fästa uppmärksamheten på den skillnad som föreligger mellan beloppet på de nytecknade aktierna, 200 miljoner kronor, och de utestående skulder, för vilka statsgaranti föreligger, 180 miljoner kronor. 20 miljoner kronor är ändå icke någon helt obetydlig slant. Därtill kommer ju att det här förutom denna aktieteckning föreslås en ny rörlig kredit på 75 miljoner kronor, vilken av alla tecken att döma mycket snart kommer att förvandlas till

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

ett lika fullbordat faktum som de tidigare lånegarantier riksdagen utfärdat för Norrbottens järnverk.

Det är dessutom för mig fullkomligt omöjligt att genomföra en personlighetsförening mellan styrelsen för Norrbottens järnverk å ena sidan och riksdagen å andra sidan av den art som handelsministern tydligen gör. Enligt min uppfattning har ledningen för detta företag ett företagaransvar, ett tungt företagaransvar för verket, vilket riksdagen icke kan anses ha.

Det finns alltså en avgörande skillnad mellan att binda 200 miljoner kronor i aktier, som nu föreslås, och att följa den linje som högerreservationen har tänkt sig, linjen att äntligen genomföra den analys av företagets förutsättningar och utvecklingsmöjligheter som borde ha varit gjord för länge sedan, och att icke innan resultatet av en sådan analys föreligger på ett oäterkalleligt sätt binda ytterligare statsmedel i företaget i fråga. Är man inte beredd att inse den skillnaden, utgår man ifrån att en statlig lånegaranti är detsamma som ett definitivt statligt engagemang, då finns det ingen anledning, varför inte handelsministern skulle föreslå att hela det belopp som här är tänkt komma i fråga, 275 miljoner, skall anvisas i form av aktier.

Det ställdes också den frågan, huruvida riksdagen hyste förtroende för styrelsen i Norrbottens järnverk. Att vissa ledamöter av riksdagen hyser ett utomordentligt förtroende för styrelsen i Norrbottens järnverk och speciellt för dess ordförande är alldeles uppenbart. Det förefaller mig vara ett förtroende som inte vet någon gräns och inte vill veta någon gräns. För min del har jag ingen som helst orsak att fälla några omdömen om styrelsen i fråga. Den har, förefaller det mig, självt presterat alla de fakta för en bedömning, som behövs, i sina olika framställningar till riksdagen och inte minst i den nu föreliggande framställningen.

Vad är det egentligen som skiljer statsutskottets majoritet ifrån minoriteten? Det är uppenbarligen att statsutskottets

majoritet, ehuru den anser att förutsättningarna för en slutlig finansiell rekonstruktion inte föreligger, nöjer sig med att föreslå en finansiell rekonstruktion. Den vill försöka ordna det så, att företagsledningen där uppe i framtiden icke skall behöva räkna med någon kapitalkostnad i egenlig bemärkelse i sina självkostnadskalkyler.

Minoriteten å sin sida vill låta ordentligt undersöka de förutsättningar under vilka järnverket arbetar och det sätt på vilket dessa förutsättningar utnyttjas. Vi vill ha själva huvudfrågan belyst, och huvudfrågan — även för ett statsföretag — måste vara i vilken grad det är möjligt för företaget att sälja sina anställdas arbetsprestationer till sådana priser, att dessa anställda kan acceptera den därav följande lönesättningen. Det förefaller mig uppenbart att den senare linjen är mera realistisk, för att använda ett här i dag ofta utnyttjat ord, många gånger nyttjat utan täckning. Det förefaller mig också alldeles uppenbart att denna senare linje är mera förenlig med det ansvar man måste känna inför de 2 000 anställdas framtid.

Jag kan inte föreställa mig, även om vissa tecken tyder på det, att man i längden avser att upprätthålla detta företag med ständiga statssubventioner eller tillskott i annan form från det allmänna. Jag har utgått ifrån att avsikten ändock är att få Norrbottens järnverk till ett bärkraftigt företag, som kan fylla den uppgift ett sådant har att fylla i svenskt näringsliv och med hänsyn till den bygd där det är lokaliserat. Är denna min uppfattning felaktig, vore jag tacksam att få den korrigerad.

Jag vill bara tillägga, att enligt mina bedömningar är vad som skall komma att hända med Norrbottens järnverks AB beroende av det resultat verket kan åstadkomma, beroende av i vilken grad det kan uppfylla de primära fordringar som man ställer på ett företag. Jag är alltså inte för min del beredd att under alla förhållanden och så att säga utan att närmare ingå på ämnet deklarerat, att detta företag, som nu finns, alltid skall komma att finnas.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Herr SUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte gå in på att diskutera, huruvida Norrbottens järnverk är som det skall vara eller om det är någonting som brister, utan jag skall i korthet ge uttryck för en norrbottnisk kommunalmanns och riksdagsmans syn på saken. Herr statsrådet snuddade vid vad som var anledningen till järnverkets tillkomst, nämligen att man skulle bereda sysselsättning för folket i Norrbotten. Jag skall här endast anföra en belysande siffra. I landstingets yrkesskolor utbildas sammanlagt 750 elever, som är beredda att gå ut i produktionen. 30—40 procent av dessa elever måste sedan de slutat skolan söka sig till andra län för att få arbete. Vi har därför betraktat järnverket såsom en möjlighet att bereda fortsatt arbete åt alla de unga människor som utbildas i länets yrkesskolor. Vi tar sikte på framtiden, och vi vill ha till stånd olika industrier, som kan inom länet bearbeta de produkter som Norrbottens järnverk levererar. I första hand strävar vi då efter att få till stånd en järnmanufaktur. Landstinget har tillsatt en näringskommitté, och även kommunerna arbetar på att skapa förutsättningar för att få till stånd företag inom länet, som kan ytterligare bearbeta järnverkets produkter. Vi har dock hittills inte lyckats i större utsträckning.

Trots de bittra erfarenheter vi tidigare haft av privat företagsamhet, vill jag vädja till reservanterna och motionärerna, som nu vill ha till stånd en utredning om Norrbottens järnverk, en utredning som enligt vad som tydligt framgått under denna debatt inte kommer att kunna medföra något egentligt resultat, att i stället inrikta sina ansträngningar på att få till stånd en utredning om en fortsatt utbyggnad av industrien i Norrbotten för att möjliggöra att järnverkets produkter kan ytterligare förädlas inom länet. Såsom riksdagsman, landstingsman och kommunalman försäkrar jag att vi skulle bli mycket tacksamma uppe i Norrbotten om ni ville medverka till att det där skapas industrier som utgör så att säga en fortsättning på Norrbottens järnverk. Om den utredning, som ni nu

är så bittra över att ni inte får till stånd, i stället skulle inriktas på det målet, tror jag att den skulle kunna ge ett värdefullt resultat.

När vi diskuterade Norrbottens problem med de riksdagsledamöter, kvinnor och män, som deltog i riksdagsresan i höstas, och interPELLERADE dem om deras uppfattning, så svarade alla över lag, att man ansåg att statens insatser i Norrbotten är storartade. Vi reste under riksdagsresan förbi Norrbottens järnverk, besökte statens skogsindustrier, besåg Harsprånget etc. Alla tyckte att staten gjort gigantiska ansträngningar, och man kunde inte fatta att så mycket kunnat åstadkommas för de pengar som staten satsat.

Jag vill erinra folkpartiet om att vi på sin tid fick ett mycket gott handtag av folkpartiets dåvarande statsminister C. G. Ekman, när statens skogsindustrier i Kalix skapades. Han tvekade inte ett ögonblick att sätta in statens medel i detta företag. Ingen torde ångra att staten den gången satsade de pengarna. Jag vill fråga folkpartiet: Förpliktar inte detta arv i form av den insats som C. G. Ekman gjorde med tanke på människornas bästa, att vi nu slår vakt om den statens industri som det denna gång gäller, Norrbottens järnverk, när de privata företagen, såsom tidigare belysts här, inte velat vara med om att själva bygga upp denna industri i Norrbotten?

Företaget är enligt min uppfattning redan i hamn, men en fortsättning bör följa på den verksamhet som staten här inlett. Jag inbjuder därför reservanterna och motionärerna att medverka i de fortsatta ansträngningarna att få till stånd ytterligare industrier där uppe, som kan ta till vara produktionen från järnverket i Luleå.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDGREN (h) kort genmäle:

Herr talman! Endast ett par ord med anledning av min vän herr Sundbergs yttrande.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Det är alldeles klart att järnverket har haft och har en viss betydelse för sysselsättningen i Norrbotten. Det är också klart att det är av stor betydelse, att Norrbottens växande befolkning får sysselsättning inom länet. Men, herr talman, frågan är om inte de 400 miljoner kronor och något däröver, som staten har lagt ner på Norrbottens järnverk, skulle kunna användas på ett bättre sätt och på ett sätt som bereder en större del av Norrbottens befolkning hjälp än de 2 000 som sysselsätts vid järnverket till en kostnad av 8 000—10 000 kronor per person.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Innan klubban faller i denna debatt skall jag tillåta mig att göra några reflexioner. De rör sig kanske i högre grad om förhållandena i Norrbottens näringsliv än speciellt kring förhållandena vid Norrbottens järnverk.

Många av kammarens ledamöter kommer säkerligen ihåg att när Ytterstfors-Munksund, som behärskade stora delar av sågverks- och trävaruindustrien i Norrbotten och Västerbotten, på sin tid gick i konkurs, blev frågan aktuell, hur man skulle förfara med de sågverk som fanns t. ex. i Seskarö, Båtskärsnäs och Karlsborg. Vederbörande sågverksbolag kunde inte — och jag är inte heller säker på att de velat, om de hade kunnat — göra någonting åt saken. Det var bara att lägga ned verken. Det fick ankomma på kommunerna, i första hand Kalix kommun, och sedan i någon mån på staten att söka vrida förhållandena rätt igen, om det fanns någon möjlighet. Jag kommer väl ihåg, hur jag vid denna tid diskuterade frågan med en i Norrbotten då ledande man, som dessutom hade anknytning till vad man skulle kunna kalla Sveriges största trävarubank. Han förklarade för mig, att enligt hans mening kunde man inte driva trävaruindustri så högt upp som i Norbotten. Jag frågade honom: Om det skulle vara så att Du har rätt i det, vad skall man då göra åt saken? »Det är ingenting annat att göra än att evakuera befolkningen», sva-

rade han. Det var ju en utväg som jag — jag tror att jag tillhörde statsrådet vid den tiden — betraktade som minst lika verklighetsfrämmande som hans påstående att det över huvud taget inte gick att driva trävaruindustri där uppe i Norrbotten. Nu vill jag inte alls miss-tänkliggöra hans motiv, men jag vill fästa uppmärksamheten på att detta var uppfattningen hos en man, som hade direkt anknytning till den ledande sågverksbanken. Denna bank hade mycket stora trävaruintressen även i andra delar av landet, kanske framför allt i Ådalen men delvis också i sundsvallstrakten. Banken hade satsat pengar i en mängd företag, av vilka då en del måste nedläggas. Sälunda blev Byske nedlagt, och jag tror också något annat företag i Västerbotten, för att aldrig mera återuppstå.

Vad var då det innersta motivet till denne mans hållning? Jo, att vissa av företagen i låt mig säga Mellannorrland, nedåt Ådalen etc., icke i sina egna skogar hade tillräckliga råvaror för sin sågverksdrift. Man ville ha — och det diskuterades i många sammanhang vid denna tid — Norrbotten såsom ett slags råvarureserv. Timret skulle skickas från de norrländska hamnarna i s. k. havsflottnings ned till andra delar av landet. Det skulle bidraga till att göra dessa andra sågverk bättre räntabla än de var. Det var ju en allmän kris på cellulosa- och trävarumarknaden vid denna tidpunkt.

Vi kunde ju inte vara med om en så brutal befolkningspolitik som här ifrågasattes. Efter många om och men bildades Statens skogsindustrier AB. Jag vet inte om det kommer att gå med vinst i 100 år eller endast i 10 år eller ens till nästa år. Det enda jag vet är att detta företag, sedan det bildades, icke har besvärat riksdagen med några egentliga kapitalinvesteringar, utan investeringarna har skötts från domänverket och baserats på Statens skogsindustriers egna vinster och inkomster. Bolaget har haft en god konjunktur. Det har varit ett krig, som skapat goda konjukturer för industrier av detta slag.

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

Så mycket får väl ändå anses klart, att Statens skogsindustrier har bevisat, att det icke är omöjligt att driva trävaruindustri i Norrbotten, till och med att ekonomiskt framgångsrikt bedriva sådan verksamhet. Besvärigheterna den gången fick alltså staten klara av, sedan det enskilda helt enkelt givit upp.

Jag skulle vilja göra gällande, att det största felet med Norrbottens järnverk är att det inte byggdes 10 år tidigare än som skedde. Hade Norrbottens järnverk varit färdigt någon gång 1935 eller 1936 och då varit fullt leveranskraftigt, hade det också fått glädje av världskrigets konjunktur inom järnindustrien. Då hade, mina damer och herrar, alla våra bekymmer nu varit över. Jag är fullkomligt säker på att vartenda öre, som så pass tidigt hade satsats på järnverket, hade nu varit till fulllo betal. Alla investeringar hade varit betalade helt enkelt därför att under kriget kunde man ta vilka priser man ville och efterfrågan på järnvaror var praktiskt taget obegränsad. Jag vågar alltså beteckna det som det största felet, att Norrbottens järnverk kom till tio år för sent. Det var också många andra omständigheter, som gjorde att själva utbyggnadsplanen kom till efter hand och att det tog en mycket lång tid innan vi kom dithän att vi fick Norrbottens järnverk färdigbyggt.

Jag har med det anförda inte bara velat berätta en liten historia ur min erfarenhet, utan att jag begärde ordet berodde även på att jag framlade den första propositionen om Norrbottens järnverk. Jag har också varit handelsminister en gång i tiden. Det var då fråga om en anläggning, i mycket liten skala, 90 000 ton och icke de nuvarande 300 000 med utbyggnader åt olika håll och på olika sätt.

Det är ju enskilda företagare, som sitter i järnverkets styrelse och som såvitt jag förstår i allra högsta grad känner sitt ansvar för utvecklingen av järnverket. Jag har emellertid gjort den reflexionen under diskussionen här i dag, att det finns andra kretsar, för vilka herr Svärd utan tvivel är den lika sakkunnige som tvärsäkre — ja, i det närmaste

åtminstone tvärsäkre — talesmannen, och det är de kretsar, som inte kan känna någon större ekonomisk fara för de ideologier och samhällsideal som är deras, än att staten en vacker dag skulle visa, att det även i dess regi kan drivas företag, som inte går med förlust utan som är åtminstone något så när bärigt. De som omfattar denna ideologi med verklig fanatism — och det finns ju de som gör det, åtminstone större delen av dem som skriver i tidningarna på den kanten — måste ju betrakta ett statsföretag, som går med stora förluster och som behöver stora nyinvesteringar, såsom en utomordentlig tillgång i sin propaganda. Å andra sidan måste de med fasa se, om deras ideologi en vacker dag i detta avseende skulle lida ett allvarligt nederlag. Jag förstår så väl att det finns personer, som hoppas att detta företag verkligen skall gå åt skogen, att det inte skall lyckas på något sätt. Därigenom får de ju ett slags triumf. De får, om man så vill, en ideologisk fjäder i sin hatt. Det var egentligen närmast detta jag velat påpeka.

Min erfarenhet från långa tider är, att de som ser så krasst ekonomiskt på sådana här spörsmål inte bryr sig så mycket om hur det går med de människor, som blir utsatta för de verkliga farorna, för försörjningsbekymmer för att inte säga rena nödbekymmer. Det är inte så viktigt hur det går med människorna. Huvudsaken är att satsade pengar blir föräntade. Människorna är en bisak i detta sammanhang. Jag trodde att detta resonemang var förlegat, men nog har jag hört ett eko av detta sätt att resonera i kammardebatten här i dag.

Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, men jag tyckte ändå att jag borde säga någonting i denna fråga.

Jag skulle bara vilja tillägga, att det, såvitt jag har fattat det, är tre högermän som yttrat sig i dag, en från Västerbotten, en från Norrbotten och en från Göteborg i varje fall som representant för Göteborg. Representanterna för Västerbotten och Norrbotten har varit mycket mjuka. Detta gäller framför allt norrbottensrepresentanten, som ju egentligen

Ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk m. m.

har ansett att det är för små investeringar som nu göres. Representanten för Västerbotten har visserligen gjort en liten antydan om att pengarna kanske kunnat användas bättre men han säger att nu ligger järnverket där, etc. Om jag däremot går till representanten för Göteborg är tonen litet hårdare och krassare. Jag förstår att herrar Bergh och Lundgren — den ene har ju hela järnverkets befolkning, åtminstone dess barn, under sina vingars skugga, och den andre representerar i alla fall en valkrets här i kammaren, som innesluter även Norrbotten — i sina inlägg i diskussionen inte rikigt vågar gå på herr Svärds linje.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Herr Möller ansåg att Norrbottens järnverk säkerligen hade blivit en god affär, om det stått färdigt i mitten av 1930-talet och kunnat tillgodogöra sig krigskonjunkturen. Det är alldeles uppenbart att så skulle ha blivit fallet, främst beroende på den penningvärdeförsämring som ägt rum sedan dess och som skulle ha inneburit att de eventuella skulderna minskats med hälften eller mer av vad de var före kriget.

Herr Möller säger också att ett sådant företag som Norrbottens järnverk, som går dåligt, borde vara en tillgång för alla dem som vill motsätta sig en utvidgning av statsverksamheten. Såvitt jag vet finns det tyvärr alltför många exempel på statsdrift som går dåligt för att vi bara ur denna rent pedagogiska synpunkt skulle skaffa oss några nya.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som förordats i den av herr Lundgren m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i herr

Ohlons m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lundgren begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i herr Ohlons m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Herr Lundgren äskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 60 antager bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i herr Lundgrens m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om utbyggnad av kårhuset vid Chalmers tekniska högskola.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den av herr Lundgren m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Grym* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 15.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.**Om utbyggnad av kårhuset vid Chalmers tekniska högskola.**

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Spetz* och *Sjödahl* (I: 303) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göteborg m. fl. (II: 368), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels lån finge beviljas med ett belopp om 1 600 000 kronor till Chalmers tekniska högskolas studentkår för utbyggnad av

studentkårens kårhus, dels ock för budgetåret 1954/55 å kapitalbudgeten finge anvisas ett anslag om 1 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 303 och II: 368, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anfört.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Boman*, *Aastrup* och *Malmberg* i Skövde, fröken *Elmén*, herr *Widén* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 303 och II: 368, till Lån till Chalmers tekniska högskolas studentkår för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Chalmers tekniska högskola i Göteborg har tidigare haft sina lokaler i Vasastaden, alltså mitt i den gamla bebyggelsen. Under de senaste åren har högskolan emellertid till större delen förflyttats till utkanten av staden. För närvarande kan man räkna med att 900 å 1 000 av högskolans studenter får sin undervisning i de nya institutionerna söder om den gamla bebyggelsen, under det att bortåt 400 tills vidare är kvar i högskolans äldre lokaler. Under nästa läsår kommer ytterligare ett antal av studenterna att flyttas ut till de nya institutionerna, och det dröjer inte länge förrän all undervisning meddelas i högskolans nya lokaler.

Såsom kammarens ledamöter kanske har klart för sig, är fackhögskolornas och speciellt de tekniska högskolornas undervisning i hög grad schemabunden; det kan inträffa att denna högskolas studenter tidvis har ända upp till 42 timmars undervisning i veckan. Nu finns inga matställen i närheten av de nya institutionerna, och den schemabundna undervisningen gör att studenterna inte kan få sina måltider på det sätt som

Om utbyggnad av kårhuset vid Chalmers tekniska högskola.

man skulle önska. I en motion har därför hemställts om ett lån till Chalmers' studentkår för att ordna elevernas utspisning genom att bygga ekonomilokaler och matsal. Det heter i motionen, att den närmaste matservering som kan komma i fråga för chalmersstudenterna är Göteborgs högskolas studentkårs matsalar, belägna cirka 20 minuters väg från det nya Chalmers. I själva verket är detta bara en teoretisk konstruktion; chalmeristerna kommer inte in på högskolestudenternas lokaler, eftersom dessa redan är fullbelagda och man där bildar kö. De närmsta måltidslokaler, som finns för chalmeristerna, ligger alltså nere i staden, på minst en halv timmes väg från den nya institutionen. Som regel är det inte möjligt för studenterna att offra så mycket tid för att ge sig ned i staden och få mat, utan de får klara sig på annat sätt.

För tre, fyra veckor sedan var statsutskottets andra avdelning nere i Göteborg och tittade på Chalmers lokaler, och jag kan säga, att om inte de lokaler, om vilka nu är fråga, vore så upprörande dåliga, skulle de vara skrattretande. Jag har aldrig sett så primitiva utspisningslokaler som dem, som nu erbjuds Chalmers studenter. Jag har tidigare mött motsvarande primitivitet till dessa lokaler i gamla Physicums och Chemicums verkstadsutrymmen i Uppsala eller i bibliotekslokaliteterna för Stockholms högskola, men där har på grund av riksdagens anslag rättelser kommit till stånd. Vad som här mötte oss var numera ett unicum.

Tack vare privata insamlingar med bidrag från studenterna själva, från enskilda och från fonder har Chalmers studenter byggt ett kårhus för 1,1 miljon kronor på det nya Campus, där de nu har sina lokaler. Men de har ingen matsal. I stället har de ordnat sin utspisning på det sättet, att matlagningen sker i en gammal utdömd förvaltarbostad på Gibraltarområdet. Huset kallas för »lopphuset». Beteckningen är fullt adekvat. Lokalerna är utdömda, inte bara av hälsovårdsmyndigheterna, utan också av vederbörande yrkesinspektör. Vidare är

lokaliteterna sådana, att vederbörande organisation har förbjudit personal att ta anställning där. Man får alltså anlita oorganiserad arbetskraft till extra höga priser. I detta s. k. »lopphus», där maten nu under synnerligen bristfälliga förhållanden lagas, trängs en massa människor i mycket små lokaler. När maten är färdig, forslas den i den s. k. »tuggbussen» vidare till kårhuset, där den får värmas upp — att den får värmas upp medför, att bara vissa maträtter kan komma i fråga till frukost eller middag. Där får studenterna stå i kö ungefär 20 minuter i genomsnitt för att få sin enkla föda — jag vill nämna att utspisningen sker i ett kafé, som inte är avsett för matservering — och ingen får uppta plats längre tid än en kvarts timma för att imundiga denna uppvärmda mat.

Det är klart, att så som förhållandena är, kan inte alla komma åt att äta i kaféet, utan ett stort antal studenter lever på medförd skaffning i form av smörgåsar och kaffe i termos. Var och en kan ju förstå, att detta inte kan vara någon vidare nyttig föda, i all synnerhet som det här gäller ungdomar, som, även om de inte befinner sig i den uppväxande åldern, dock i alla fall mer än vi äldre har behov av en fullgod föda.

Jag får säga att så som det ordnats för chalmeristerna i Göteborg är det ganska upprörande. För det första sätter man i gång med en stor nybyggnadsverksamhet, och för det andra struntar man fullständigt i de studentsociala åtgärder, som borde vara en konsekvens av lokaliteternas förläggning så långt bort från stadens hank och stör. För andra studentkårer — i motionen finnes här uppräknade en hel rad — har staten antingen byggt måltidslokaler eller lämnat lån till byggande av måltidslokaler, och det får väl då i rättvisans namn anses vara skäligt, att även chalmeristerna finge samma möjligheter.

Utskottet har skrivit hårt på motionen och yrkat, att staten med det snaraste skall åstadkomma en förbättring av måltidsförhållandena för chalmeristerna, men i den beställning, som utskottet sålunda gjort hos Kungl. Maj:t, har ingen

Om utbyggnad av kårhuset vid Chalmers tekniska högskola.

tidsfrist utsatts. Och jag får säga, för mitt och för mina medreservanterns vidkommande, att läget därnere är så upprörande, att vi inte kan ta på vårt ansvar att låta med nuvarande ordning bero.

Staten bör med det snaraste ge den hjälp i form av lån till Chalmers studentkår som behövs för att den skall få sina utspisningsförhållanden ordnade. Om man mötte något liknande i en militärförläggning eller en skola eller ett industriföretag, skulle det inte tolereras, men i fråga om studenter tycks man kunna tolerera litet av varje. Jag är övertygad om att ifall kammarens ledamöter själva hade varit i tillfälle att ta de nuvarande förhållandena i ögonsikte, skulle här bli en överväldigande majoritet till förmån för motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, vari föreslås att i år skall beviljas ett lån till Chalmers studentkår på en miljon kronor och att samtidigt riksdagen utfäster sig att för nästa år bidra med ytterligare 600 000 kronor i form av lån.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Då andra kammaren redan med mycket stor majoritet har bifallit utskottets förslag, kan jag fatta mig mycket kort.

Den skildring, som herr Ohlon gav av skolans utspisningsförhållanden, tror jag är i stort sett riktig, även om han kanske målade litet starkt, men det är väl alltid en motionär förlåtet, när han skall försvara sitt alster. Kammarens ledamöter torde emellertid vid ett studium av utlåtandet i denna punkt finna, att det är sällan som statsutskottet har skrivit så välvilligt angående en motion, som fordrar så pass stora pengar som det är fråga om här. Utskottet har bl. a. skrivit: »Med hänsyn till de föreliggande lokala förhållandena synes dock spørsmålet om anordnande av tillfredsställande utspisningsmöjligheter i det nya kårhuset vara av sådan angelägenhetsgrad, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t till övervägande upptar frågan om möjligheterna att framdeles,

så snart sig göra låter, bereda utrymme för en kapitalinvestering i detta syfte.» Utskottet hemställer också, att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet sålunda och i övrigt anfört.

Jag skulle tro att det inte är ofta, som motionärer blir så välvilligt behandlade när det gäller så stora belopp. Men att det skett i detta fall beror helt enkelt på att avdelningen och utskottet i övrigt har den uppfattningen, att saken är av sådan angelägenhetsgrad, att man så snart ske kan bör överväga den. Men det är inte möjligt vare sig för andra avdelningen eller för utskottet att göra en avvägning och säga: »Det här är det absolut nödvändigaste inom ecklesiastikdepartementets område.» Så kan vi inte säga. Även om man inte är särskilt kungatrogen, måste man väl ändå anse, att Kungl. Maj:t har vida större möjligheter att avgöra en sådan sak än vad utskottet kan ha.

I sak är vi överens; det är bara fråga om den takt, i vilken saken kan genomföras. Jag tror också att första kammaren i likhet med andra kammaren anser att vi i det avseendet får förlita oss på Kungl. Maj:ts goda omdöme.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! I fråga om önskvärdheten av att detta byggnadsföretag kommer till stånd har jag inte alls någon annan mening än vad de bägge föregående talarna har givit uttryck åt, utan även jag har den uppfattningen, att staten bör genom att anslå medel från den läncfond, som det här gäller, tillgodose det ifrågavarande ändamålet.

När jag likväl inte har föreslagit detta i år, beror det inte på bristande intresse eller på att saken förbisågs i departementet. Tvärtom hade jag satt upp detta ändamål såsom synnerligen önskvärt, och det var med tungt hjärta, kan jag försäkra, som jag i alla fall till sist fann, att det inte var möjligt att inom den ram, som stod till buds, få med det-

Om utbyggnad av kårhuset vid Chalmers tekniska högskola.

ta lån för igångsättande av byggnadsföretaget.

Det gäller här i alla fall en avvägningsfråga. Undervisningen måste tillgodoses, och de sakkunniga myndigheterna måste göra en avvägning från sina olika utgångspunkter. Det är också en fråga om hur mycket man kan investera och hur mycket man kan bygga på en viss plats. Chalmers högskola har åtminstone i någon mån blivit tillgodosedd på den kapitalbudget, som vi nu har att besluta om, och såvitt jag förstår är en angelägenhetsgradering gjord, som man inte kan rikta några vägande invändningar emot. Frågan kommer alldeles säkert att bli föremål för en mycket ingående prövning vid nästa budgetberedning, och jag är för min del övertygad om att det uttalande som riksdagen här gör — jag tänker närmast på statsutskottets uttalande — då kommer att väga tungt i vägskaalen.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf):

Herr talman! Av herr Ohlons framställning framgick att statsutskottets andra avdelning på ort och ställe gjort sig underrättad om förhållandena. Av reservanternas namnlista framgår, att det är ledamöter ur folkpartiet och högern, som står för reservationen. Man kan därav få den uppfattningen, att de utskottsledamöter från andra partier, som var med vid besöket, inte fått samma intryck som reservanternas och deras meningsfränder fick. Men så är ingalunda förhållandet. Vi blev alla lika slagna av häpnad över de förhållanden, som rådde på platsen.

Det utrymme, som användes för matlagning, var otroligt litet, och det var förvånansvärt, att personalen verkligen kunde lösa sina uppgifter tillfredsställande. Vidare måste maten fraktas med buss en avsevärd sträcka ned till utspisningen, där det var så trångt, att varje studerande fick uppta platsen vid matbordet endast 15 minuter. Därefter måste vederbörande avlägsna sig — han fick inte sitta kvar längre. Så är det ordnat,

och vi kan omöjligen övertyga svensk studerande ungdom om att det måste vara så.

Vi fick alltså alla samma uppfattning, och att utskottsmajoriteten inte har gått reservanternas väg beror ju på svårigheten att i ett ansträngt budgetläge utvälja och undanfösa andra berättigade krav på anslag för att bereda utrymme åt här ifrågavarande anslag i en redan uppgjord budget.

Men det har också varit allas livliga övertygelse, att Kungl. Maj:t skall behjätta de krav som framkommit, och efter ecklesiastikministerns uttalande här kan vi säkerligen lita på att saken redan vid nästa budgetberedning kommer att uppmärksammas och problemet lösas, vilket är högeligen av nöden.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Det var med stor tillfredsställelse, som jag här hörde utskottsrepresentantens inlägg. Det klarlade för kammaren, att här egentligen inte föreligger så stora meningsskiljaktigheter mellan utskottsmajoriteten och reservanternas. Det är min förhoppning, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet lägger detta på minnet.

Jag vill i övrigt bestyrka allt vad som här har sagts av herr Ohlon och nu senast av herr Larsson. Dessa talare har riktigt nog närmast uppehållit sig vid förhållandena på det nya Chalmers. Vi hade emellertid också möjlighet att vid vårt besök i Göteborg även se utspisningslokalerna vid det s. k. gamla Chalmers, där 400 studenter studerar. Där mötte oss samma bedrövliga syn. Det är visserligen mera begripligt, eftersom det där gäller byggnader, som är mer eller mindre ställda på avskrivning, men jag måste i alla fall säga, att jag aldrig sett så dåliga utspisningslokaler, som vi där fick se.

Intrycket blev emellertid än mera beklämmande, när vi sedan fortsatte ut till nya Chalmers med dess moderna byggnader för olika ändamål och fann, att man där inte hade fyllt ens de mest elementära krav, som kan ställas på en ut-

Om utbyggnad av kårhuset vid Chalmers tekniska högskola.

spisningslokal för ett så stort klientel, som det här gäller.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att yrkesinspektören — det talade också herr Ohlon i någon mån om — har starkt kritiserat att man i ett litet angränsande rumsutrymme till det kök, där maten i det s. k. Loppuset beredes, ett litet kyffe, verkställer diskning, skalar potatis och utför annat köksarbete, som står i samband med tillredningen av maten. Detta skapar, har yrkesinspektören sagt, uppenbara hygieniska vådor. Man undrade, när man gick där ute, var svaret skall läggas, om det t. ex. kommande sommar eller höst utbryter en paratyfusepidemi i Chalmers elevkår, kanske med ett flertal dödsfall såsom följd. Den risken har man att räkna med här, det bekräftades av folk, som vi talade med. Det stod också fullt klart för oss, att studenterna vid Chalmers kände sig psykiskt och fysiskt pressade av dessa bristfälliga utspisningsförhållanden.

En speciell synpunkt på frågan anlades av föräldrar till blivande studenter, som tänkt sig att börja sin utbildning vid Chalmers. De måste ta under allvarligt övervägande att skicka sina pojkar till läroanstalten i Stockholm i stället för till Chalmers, då de var rädda för de vådor i här berörda avseenden, som kunde uppstå. Det skulle i så fall medföra en snedvridning av elevfördelningen på de olika anstalterna, som vore högst olycklig.

Jag har inte velat underlåta, herr talman, att vid detta tillfälle ge ett bidrag till debatten och att lägga statsrådet, eftersom han är närvarande här, på hjärtat, att allt, vad det här talats om, verkligen är en skamfläck i ecklesiastikdepartementets organisation ute på fältet. Det var med glädje jag nyss hörde att statsrådet delade denna uppfattning och att statsrådet är beredd att redan till nästa år se till att en ändring här kommer till stånd. Han talade bl. a. visserligen om vikten av att i år göra »avvägningar». Dessa hade beklagligtvis givit detta olyckliga resultat. Men vid avvägningarna synes man ha glömt, att det här också gäller en investering i unga

människors hälsa. Detta tycker jag borde ytterligare styrka statsrådet i hans här proklamerade föresats att här verkligen så snart som möjligt göra någonting. Det är verkligen hög tid.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Som motionär må det tillåtas mig att säga några ord.

Av dem som har besökt de lokaler det här gäller och studerat de önskemål som framförts har vi hört att den motion som herr Spetz och jag har väckt i denna kammare, måste betecknas såsom synerligen välmotiverad. Det tycks inte råda mer än en uppfattning både bland utskottets och bland reservanternas talesmän om att något här måste göras och göras snart.

När jag nu befinner mig i den situationen att utskottet har avstyrkt motionen, så måste jag emellertid samtidigt understryka att en motion sällan har avstyrkts med en mera välvillig motivering av det stränga statsutskottet. Det betyder måhända döden för motionen, men det är en död i en viss skönhet, en död som tycks lova en återuppståndelse mycket snart. Jag ber, herr talman, att få tacka utskottet för denna verkligt välvilliga motivering. När utskottet, efter att ha åberopat vad som förevarit, säger att motionärernas förslag i princip bör genomföras och att angelägenhetsgraden är sådan att detta bör ske snart, då tror jag att vi kan hoppas på att utskottet skall behandla frågan ännu välvilligare när den återkommer ett följande år. Ty det framgick väl ändå av statsrådet Perssons anförande, där han sade att det var med tungt hjärta han hade nödgats motsätta sig låneanslaget, att man kunde vänta sig att han, med det stöd han nu har fått genom statsutskottets uttalande och genom den mening som tydligen är mycket utbredd i denna kammare, ett följande år med lätt hjärta kommer att förelägga riksdagen ett förslag i rätt nära överensstämmelse med motionen. Jag tror man kan förutsätta detta efter utta-

Om utbyggnad av kårhuset vid Chalmers tekniska högskola.

landena av statsutskottet och departementschefen.

Men, herr talman, jag har givetvis ingenting emot om första kammaren, trots medkammarens avslag, vill understryka sin mening ytterligare genom att bifalla reservanternas förslag, till den verkan det hava kan.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Det var någon som för en stund sedan frågade mig, om inte ett mycket stort antal av Chalmers studerande är göteborgare. Jag har redan förut undersökt den saken med ledning av den senaste katalogen och kan konstatera, att om man undantar licentiander och specialstuderande som, även om de är hemmahörande på andra orter än Göteborg, ändå har skrivit sig i Göteborg, så är det bara 21 procent som är skrivna i Göteborg. Men av dessa 21 procent, som är skrivna i Göteborg, finns det ett mycket stort antal som utan att egentligen vara bosatta i Göteborg har valt staden till skrivningsort. Man torde inte kunna räkna med att mer än ungefär var sjätte student är göteborgare.

När jag nu har ordet, herr talman, skulle jag vilja begagna tillfället att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framföra ett tack för hans mycket välvilliga uttalande nyss till förmån för motionen. Jag tolkade statsrådets anförande så, att han gärna skulle ha varit med om att bevilja detta låneanslag i år men att det har varit andra och mäktigare krafter som har hållit emot. För att ge statsrådet ett extra stöd, när han nästa år tydligen kommer att sätta in allt till förmån för reservationen, vore det säkert nyttigt om första kammaren ville bifalla reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han uppre-

pat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ohlon begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 61 punkten 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ohlon begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 44.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till utbildningskurser för sysselsättnings- och arbetsterapeuter;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att gälda visst skadestånd m. m.;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.;

nr 65, i anledning av väckta motioner angående omreglering av vissa äldre pensioner från statens pensionsanstalt;

Ang. beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för privatanställda.

nr 66, i anledning av väckta motioner angående ändrad löneklassplacering för vissa befattningshavare vid statens järnvägar; och

nr 67, angående överlämnande till lagutskott av vissa till statsutskottet hänvisade motioner, som äga samband med frågan om fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Ang. beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för privatanställda.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i enskild tjänst, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) motionen I: 334 av herr *Franzén*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn inom riksskattenämnden av reglerna för avdrag vid deklaration av inkomst i överensstämmelse med motionens syfte; samt

2) motionen II: 434 av fru *Löfqvist* och fru *Ericsson* i Luleå, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att frågan om beskattningen av traktamentsersättningar måtte närmare utredas och att utredningen måtte ta sikte på att om möjligt också för de privatanställda införa ett schablonmässigt avdrag vid beskattningen av dagtraktamenten.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att motionen I: 334 av herr *Franzén* om en översyn inom riksskattenämnden av avdragsreglerna vid taxering till skatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionen II: 434 av fru *Löfqvist* och fru *Ericsson* i Luleå angående be-

skattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i enskild tjänst icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! När utskottet har avstyrkt den i andra kammaren väckta motionen om utredning rörande beskattning av dagtraktamenten, har det framför allt grundat sitt ståndpunktstagande på tre skäl. Det första är att man anser att bestämmelserna i anvisningarna till kommunalskattelagen är riktiga. Där står att läsa, att avdrag med samma belopp som den anvisade ersättningen i regel torde böra medgivas i de fall, då ersättningen ej överstiger vad som av staten i motsvarande fall anvisas. För det andra återfaller utskottet på riksskattenämndens uppgift att verka för ökad likformighet vid bestämmelsernas tillämpning, och man konstaterar att härvidlag har åtskilligt gjorts. För det tredje erinrar utskottet om 1950 års skattelagssakkunnigas arbete rörande ändrade bestämmelser för beräkning av inkomst av tjänst. Utskottet förutsätter att de sakkunniga får anledning att överväga även de bestämmelser som det nu är fråga om.

Jag vill inte bestrida, herr talman, att dessa skäl i och för sig utgör motiv för det avslagsyrkande som utskottet framställt. Ändå känner jag, ehuru varken motionär eller reservant, ett behov att i detta sammanhang framföra några synpunkter, innan kammaren går att fatta sitt beslut.

Frågan om dagtraktamentenas beräkning och den alltmer komplicerade frågan om besparade levnadskostnader vid resor utgör otvivelaktigt en synnerligen besvärlig del av taxeringsnämndernas arbete. Det är sannerligen inte lätt att skilja på vad som kan vara skäligt och icke skäligt i de avdrag, som yrkas. Följden har nog alltför ofta blivit att under det hektiska taxeringsarbetet mera ingående undersökningar inte hinner verkställas i fråga om begärda traktamentsavdrag och att många taxeringsnämnder därför hellre faller för frestel-

Ang. beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för privatanställda.

sen att vara litet för försiktiga än att vara litet för generösa. Praxis är olika inom olika nämnder, och inte minst detta förhållande väcker irritation hos de beskattade.

Som motionärerna mycket riktigt påpekar, verkar det för den enskilde fullkomligt obegripligt när personer, sysselsatta i parallellföretag till statliga verk, gör likadana resor med samma restider och samma traktamentsersättning men det slutliga utfallet vid taxeringen blir att den, som är anställd vid det statliga verket, inte behöver skatta för någon del av traktamentet, medan den, som är anställd i det enskilda företaget, får skatta för en viss del därav, s. k. besparade levnadskostnader, tre kronor, fem kronor, tio kronor eller mera om dagen, vad det nu kan vara. Den som drabbas av detta finner sig oftast orättvist behandlad. Han tycker att han är prisgigen åt ett godtycke som knappast har någon resonans i allmänt rättsmedvetande. Kanske inte utan rätt säger man ju att vi svenskar är särskilt känsliga för rättvisekrav och likställighetskrav, men i de fall, som berörs här, är ett dylikt krav på likartad behandling enligt mitt sätt att se fullt berättigat. Vare sig man är anställd i statens tjänst eller inte, skall man beträffande dylika ting behandlas lika.

Detta har säkerligen också varit lagstiftarnas mening. Möjligheten till skiftande bedömning beror kanske på att de nyss av mig nämnda anvisningarna, punkt 4 till kommunalskattelagens 32 §, är alltför tänjbara. Där står ordagrant, jag upprepar det: »Avdrag med samma belopp som den anvisade ersättningen torde i regel böra medgivas» o. s. v. Jag vet inte vad som ligger bakom en sådan kautschukbestämmelse. Befinns deklaranter höra till en inkomstgrupp eller tjänsteställning som är likadan som motsvarande statliga befattningshavares, skall, såvitt jag förstår, likartade bestämmelser gälla vid bedömningen av traktamentsbeskattningen.

Jag har vid flera tillfällen diskuterat detta problem med taxeringsfolk och själv träffat det under mina år i taxeringsnämnder. Med en viss förvåning

har jag konstaterat, hur olika man ser på detta spörsmål. Jag skall inte gå in på några detaljer. Syftemålet med detta anförande är nämligen bara att understryka, att här är det fråga om en sak som verkligen är värd uppmärksamhet, som åstadkommer stor irritation bland skattedragarna och som medför mycket besvär och, jag vill tillägga det, ofta också obehag bland taxeringsfolk. Därför skulle jag ha funnit betydligt rimligare, om utskottet föreslagit riksdagen att inte bara säga sig »förutsätta» att 1950 års skattelagssakkunniga får anledning överväga frågan, utan att direkt begära att de sakkunniga tar upp saken. Det synes nämligen, som om redan anvisningarna till kommunalskattelagen borde kunnat göras något mindre tänjbara. Orden »torde i regel böra», som det heter, borde väl kunna utbytas mot en klarare och mera bestämd formulering, som ger taxeringsnämnderna tydligare anvisning om hur de skall förfara.

Därest nuvarande formulering skall gälla för framtiden, bör riksskattenämnden, tycker jag, ytterligare söka befrämja en enhetlig tolkning inom de olika taxeringsnämnderna. Vad man har gjort i kontakt med skilda intresseorganisationer är i och för sig bra och kanske med tiden kommer att bli ännu bättre. Men många människor, som träffas av dessa bestämmelser, tillhör inte sådana intressegrupper, och därför är det inte till fyllest att man intresserar sig för bara vissa speciella grupper.

Jag har, herr talman, inte något yrkande, men jag vill sluta dessa små reflexioner med en direkt vädjan till finansministern att uppdra åt den sittande skattelagsutredningen att verkligen ta sig en allvarlig funderare på de här berörda problemen.

Herr FRANZÉN (bf):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande avstyrkte bevillningsutskottet en av mig väckt motion. Jag vill med några ord påpeka vad jag avsett med denna motion.

Frågan gäller avdrag vid taxeringen beträffande kostnader för resor till och

från arbetsplatsen. De avdragsbestäm-
melser, som länsprövningsnämnden nu
anbefaller, ger möjligheter till avdrag
med 5 öre per kilometer eller 50 öre
per mil för färd med motorcykel eller
bil. Jag tror inte att någon av kamma-
rens ledamöter menar, att detta är ett
skäligt avdrag. Det nuvarande systemet
har också fått en praktisk och för kom-
munerna allvarlig konsekvens, därige-
nom att vederbörande inkomsttagare of-
ta sett sig nödsakade att bosätta sig så
nära arbetsplatsen som möjligt. En stor
del av de arbetare och tjänstemän, som
nu har sitt arbete i städer och samhäl-
len, har ofta sin bostad på landsbygden.
Den skatteutmätning, som gällande av-
dragssystem innebär, påverkar dem att
i större utsträckning flytta bort från
landsbygden, vilket måste betraktas som
en oförmånlig utveckling.

Jag kan nämna ett exempel från den
kommun, där jag hör hemma. Kommun-
en har ett invånarantal av cirka 3 500
personer. Ett hundratal personer i den
kommunen arbetar utanför kommunens
gränser. Dessa är närmast sysselsatta vid
jordbrukets förädlingsanläggningar samt
med byggnadsverksamhet i Visby stad.
Jag föreställer mig att förhållandet kan
vara någorlunda likartat på annat håll i
landet.

Jag har, herr talman, i motionen hem-
ställt, att riksdagen måtte besluta att i
skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en
översyn inom riksskattenämnden av reg-
lerna för avdrag vid deklaration i över-
ensstämmelse med motionens syfte.

Utskottet erinrar om att 1950 års skat-
telagssakkunniga har för avsikt att under
året framlägga ett förslag om ändrade
bestämmelser för beräkning av inkomst
av tjänst. Denna förklaring får jag väl
nöja mig med. Jag förstår att det är me-
ningslöst att yrka bifall till motionen.
Av den anledningen, herr talman, fram-
ställer jag inte något yrkande, men jag
har dock velat anföra dessa synpunkter
på denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning bi-
fölls vad utskottet i förevarande betän-
kande hemställt.

Ang. resultatutjämning mellan olika be- skattningsår.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 35, i anledning av väckta
motioner om utredning och förslag till
sådan ändring av skattelagstiftningen att
bättre möjligheter till resultatutjämning
vinnes.

I de inom riksdagen väckta, till be-
villningsutskottet hänvisade likalydande
motionerna I: 216 av herr *Magnusson*
m. fl. och II: 284 av herr *Nilsson* i Sva-
löv m. fl. hade hemställts, att riksdagen
måtte besluta att i skrivelse till Kungl.
Maj:t hemställa om utredning och för-
slag i syfte att åstadkomma bättre möj-
ligheter till resultatutjämning än för
närvarande, särskilt beträffande för-
värvskällan rörelse.

Utskottet hade i det nu föredragna be-
tänkandet på åberopade grunder hem-
ställt, att de likalydande motionerna I:
216 av herr *Magnusson* m. fl. och II:
284 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl. om utred-
ning och förslag till sådan ändring av
skattelagstiftningen att bättre möjlighe-
ter till resultatutjämning vinnes måtte,
i den mån de icke kunde anses besvara-
de genom vad utskottet i betänkandet
anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar
Velander, *Anders Johansson*, *Kristensson*
i Osby, *Strandh* och *Nilsson* i Svalöv,
vilka under åberopande av innehållet i
de förevarande motionerna ansett, att ut-
skottet bort hemställa, att riksdagen, med
bifall till de likalydande motionerna
I: 216 av herr *Magnusson* m. fl. och II:
284 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl., måtte
besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t
anhålla om utredning och förslag i syfte
att åstadkomma bättre möjligheter till
resultatutjämning än för närvarande,
särskilt beträffande förvärvskällan rö-
relse.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! De föreliggande motio-
nerna gäller bl. a. sådana fall, då exem-
pelvis på grund av progressionen i be-
skattningen skattskyldiga med varierande
årsinkomster blir vissa år högre, and-

Ang. resultatutjämning mellan olika beskattningsår.

ra år lägre beskattade än som kan vara att betrakta såsom skäligt. De starkast framträdande skillnaderna i detta hänseende uppkommer ju, om den skattskyldige visst eller vissa år råkat få underskott och andra år haft en mera betydande inkomst. Det är sålunda icke ovanligt att hantverkare, småindustriföretagare och även andra, särskilt under de första åren efter verksamhetens startande, nödgas redovisa underskott, som med gällande bestämmelser icke får avdragas från senare uppkommande inkomster. Motionärerna är därför angelägna om att vidgade möjligheter skapas för en resultatutjämning mellan olika år och hemställer sålunda om utredning och förslag i sådant syfte.

Det är utan vidare klart, att vi här står inför mycket betydelsefulla frågeställningar, som icke utan vidare kan lämnas obeaktade. Det är också klart, att svårigheter anmäler sig, när det gäller att överväga efter vilka linjer en lösning skall kunna ernås. Riksdagen har emellertid tidigare varit något inne på hithörande spørsmål. I anledning av väckta motioner beslöt sålunda 1940 års riksdag att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående rätt för skattskyldig att vid beräkning av inkomst från vissa angivna förvärvskällor, bl. a. förvärvskällan rörelse, från vinst avdraga tidigare års förlust i samma förvärvskälla samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Denna riksdagsskrivelse har där efter överlämnats först till 1944 års allmänna skattekommitté och därefter till 1950 års skattelagssakkunniga, där den nu synes vila lugnt och tryggt.

Det kan näppeligen vara ägnat att förvåna, om man såsom reservanterna inom bevillningsutskottet finner det föga tillfredsställande att av riksdagen påkallade utredningar av betydelsefulla spørsmål undanskjutes på sätt här skett. I förevarande fall har ju en tid av 14 år förflutit, sedan riksdagen gjorde sin framstöt i ämnet, och även om många och skiftande spørsmål vid sidan därav trängt till utredning och lösning, synes det icke gärna böra tolereras, att direk-

ta beställningar från riksdagens sida icke effektueras på ett bättre sätt.

Det är sådana synpunkter, som föranlett den till utskottsbetänkandet föga de reservationen, och med understrykande därav tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till denna reservation.

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! Den ärade reservanten har ju redogjort för att riksdagen för en del år sedan skrev till regeringen och begärde utredning av det ärende som motionen behandlar. Jag vill erinra om att när det gäller ekonomiska föreningar och bolag rymmer också våra normala beskattningsregler en mycket stor möjlighet till vinstutjämning emellan olika år. Vi har den fria avskrivningsrätten när det gäller inventarier och sådant, vilken även i sin nuvarande begränsade form ger mycket stora möjligheter. Man har vidare den fullständigt obegränsade möjligheten att nedskriva lagren och på det sättet gömma undan toppvinster för att ta fram dem under besvärliga år. Man har vidare under de senare åren, sedan riksdagen skrev, fått vidgade möjligheter att göra avsättningar till investeringsfonder, även om dessa möjligheter för tillfället i icke obetydlig utsträckning är begränsade på grund av det ekonomiska dagsläget. Även avsättning till pensions- och personalstiftelser kan användas i samma syfte.

Vi väntar desslikes under året från företagsbeskattningskommittén ett förslag, som kommer att behandla detta spørsmål i den del, som berör bolagen och de ekonomiska föreningarna och i varje fall ta upp problemet till viss beläggning.

Vad beträffar fysiska personer som bedriver rörelse vill jag erinra om vad utskottet sagt, att när det gäller inkomster upp till 14 å 15 tusen kronor är beskattningen proportionell, vilket betyder att i varje fall progressiviteten inte därvid kan spela in. De flesta företagare i vårt land, som är fysiska personer, har dock en inkomst som inte överstiger

Ang. resultatutjämnning mellan olika beskattningsår.

14 å 15 tusen kronor. Det är ett mindre antal företagare vilkas inkomster går högre, och de företag som mera allmänt har högre inkomster är bolag, för vilka de särskilda regler gäller som jag nyss talade om.

Nu har vi också för några år sedan infört en lag om beskattning av ackumulerade vinster, som ger möjlighet att plocka bort toppvinster, om de hänförs till flera år, och i år har vi antagit en lag om skogskonto, som för skogsägarnas del ger samma möjligheter att fördela inkomsterna på flera år.

Sedan finns det ju också många fysiska personer som är företagare och idka handel. De har ju den obegränsade nedskrivningen av lagren att räkna med, och även för många hantverkare spelar lagerhållningen i detta hänseende en betydande roll.

Allt detta hindrar dock inte att det finns vissa grupper, för vilka man borde överväga en eventuell ändrad lagstiftning. Det finns alltså fortfarande spelrum för riksdagens skrivelse av år 1940, som för närvarande ligger hos skattesakkunniga och som man väntar att de skall ta upp till prövning.

Som förhållandena är, herr talman, finner jag, liksom utskottet, ingen anledning att förnya den skrivelse vi avlämnade för en del år sedan. Den är på många områden redan behandlad eller under behandling men för vissa begränsade områden kräves fortfarande en lösning, vilket utskottet också framhållit i sitt utlåtande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Som kommentar till herr Sjädhals anförande vill jag endast säga, att det inte är riktigt, när herr Sjädhall gör gällande, att vissa av de önskemål med avseende å här berörde skattefrågor, som framfördes år 1940 och i årets motioner, redan skulle ha tillgodosetts. Utskottets av riksdagen godkända hemställan år 1940 gick ut på att riksdagen »måtte i skrivelse till

Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning angående det i motionerna berörda spörsmålet, att skattskyldig vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet, rörelse och tillfällig förvärvsverksamhet måtte äga rätt att från vinst avdraga tidigare års förlust i samma förvärvskälla». Vad herr Sjädhall här var inne på, ger ingen täckning för påståendet att det problem, som upptogs i riksdagsskrivelsen av år 1940, redan skulle i viss utsträckning ha lösts.

Om utskottets majoritet hade varit angelägen om att befordra denna frågas lösning, förefaller det som om sista meningen i utskottets yttrande skulle inbefatta anvisning på en framkomlig väg. Där talas om att företagsbeskattningskommittén har under omprövning frågan om den framtida utformningen av lagstiftningen om avskrivning på inventarier, om värdering av varulager och om avsättning till investeringsfonder. Och så heter det: »Det synes utskottet uppenbart att nu förevarande spörsmål inte kan fullt bedömas utan kännedom om det förslag, som nämnda kommitté väntas framlägga under året.» Skulle det inte ha varit lämpligt att utskottet förklarat sig vara med om den begärda utredningen samt förordat, att den skulle anförtros åt företagsbeskattningskommittén? Utskottet förutsätter ju, att det resultat, vartill denna kommitté kan komma, måste bli av stor betydelse, när det gäller att bedöma de spörsmål, som åsyftas i de föreliggande motionerna.

Herr HEÜMAN (s):

Herr talman! Herr Velander har uttalat sitt missnöje över att den beställning, som 1940 års riksdag gjorde, ännu inte effektuerats trots att det gått 14 år sedan dess. Av herr Velanders anförande framgick att han trodde att ingenting skulle ha åtgjorts med anledning av riksdagens skrivelse av år 1940. Faktum är dock att riksdagsskrivelsen av år 1940 varit remitterad till 1944 års allmänna skattekommitté som har diskute-

Ang. resultatutjämning mellan olika beskattningsår.

rat de problem som berörs i motionerna och riksdagsskrivelsen. Kommittén har diskuterat olika vägar för att lösa frågan, bl. a. exempelvis genom att följa det norska systemet att tillämpa genomsnittsberekening för inkomsterna. Man har dock ansett problemet vara så omfattande att det fordrar en ingående utredning. 1944 års skattekommitté stannade därför för att lösa endast en del av problemet, nämligen frågan om ackumulerade inkomster. Den delen av frågan fick ju på utredningens förslag sin lösning vid 1952 års riksdag. Kommittén har alltså inte i sin helhet behandlat riksdagsskrivelsen, men Kungl. Maj:t har sänt över den för vidare behandling till 1950 års skattelagskommitté. Från Kungl. Maj:ts sida har man sålunda gjort vad man kunnat för att få till stånd en lösning av dessa problem.

Jag ville, herr talman, bara säga dessa ord med anledning av herr Velanders yttrande.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Med anledning av herr Velanders senaste yttrande vill jag endast erinra om att företagsbeskattningskommittén närmast har att syssla med bolag och ekonomiska föreningar. Det är klart att kommittén på sitt område genom sina förslag kan komma att belysa även här föreliggande spörsmål, men faktum är väl att det nu närmast gäller fysiska personer.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! I egenskap av motionär i detta ärende skall jag be att få säga ett par ord i anslutning till herr Velanders yttrande.

För nybildningsverksamheten när det gäller företag skulle det vara av utomordentligt stor betydelse, om kvittningsrätt skulle kunna medgivas för under de första åren uppkomna förluster. Detta skulle ha sin stora betydelse icke minst för många småföretag ute på landsbygden. En dylik möjlighet skulle sålunda tjäna såsom en sporre för rörelseidkar-

na att upprätthålla dessa småföretag ute på landsbygden och sätta i gång nya sådana. Men den har också sin utomordentligt stora betydelse i övrigt i en tid, då vi går kanske mot ett försämrat konjunkturläge. Det är ju angeläget att vi då söker upprätthålla en så stor produktion som möjligt. I en sådan situation skulle det vara av en viss betydelse, om kvittning kunde tillåtas mellan under ett dåligt konjunkturår uppkomna förluster och större vinster vid en bättre konjunktur.

Herr talman, med dessa ord ber jag få yrka bifall till herr Velanders reservation.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Magnusson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 326 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 283 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) de likalydande motionerna I: 329 av herr *Spetz* m. fl. och II: 435 av herr *Sjölin* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att 24 och 47 §§ i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) samt anvisningarna till 47 och 60 §§ skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionerna angivits.

Yrkandet i motionerna I: 326 och II: 283 avsåg, att procenttalet för beräkning av garantibelopp för fastighet måtte sänkas från det av föregående års riksdag fastställda talet fyra till tre. Härjämte hade i berörda motioner yrkats viss justering av bestämmelserna i 58 § kommunalskattelagen rörande fördelning mellan olika kommuner av inkomst av rörelse, som bedrevs från fast driftställe i mer än en kommun.

Yrkandet i motionerna I: 329 och II: 435 innebar, utom annat, att ett belopp av 20 000 kronor av fastighets taxeringsvärde skulle undantagas vid beräkning av garantibeloppet. Motionerna hade endast i angivna del upptagits till behandling i det nu föreliggande betänkandet.

Utskottet hade i berörda betänkande av angivna orsaker hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 326 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 283 av herr *Hjalmarson* m. fl. om vissa ändringar beträffande fastighetsskatten icke

måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 329 av herr *Spetz* m. fl. och II: 435 av herr *Sjölin* m. fl. om ändrad ordning för taxering av villafastigheter, i de delar motionerna behandlats i detta betänkande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort under punkten 1 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 326 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 283 av herr *Hjalmarson* m. fl., för sin del antaga i motionerna intaget förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Spetz*, *Anders Johansson*, *Kristensson* i Osby, *Strandh* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

1) att de likalydande motionerna I: 326 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 283 av herr *Hjalmarson* m. fl. om vissa ändringar beträffande fastighetsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 329 av herr *Spetz* m. fl. och II: 435 av herr *Sjölin* m. fl., i de delar motionerna behandlats i detta betänkande, för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Alla partier har numera deklarerat sin principiella anslutning till tanken på fastighetsskattens avskaffande. Meningarna är däremot delade i fråga om den takt, i vilken detta bör ske, och i det hänseendet framföres mycket skiftande synpunkter.

Fastighetsskatteunderlaget — jag nödgas inlåta mig på ett par bestämmingar

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

— utgör ju med den nya ordningen 4 procent å fastigheternas taxeringsvärden. Detta skatteunderlag växlar i hög grad de olika kommunerna emellan. Vad som är av intresse för oss i detta sammanhang är den effektiva fastighetsskatten, alltså den skatt, som utgår, om och i den mån fastighetsskatteunderlaget icke täckes av faktisk inkomst. Den effektiva fastighetsskattens andel av det totala antalet fastighetsskattekronor är mycket växlande, från exempelvis 3 procent i någon norrlandskommun upp till cirka 65 procent i den i sammanhanget något namnkunniga Nämndö församling av Djurö kommun.

Ett slopande av fastighetsskatten skulle sålunda få mycket skiftande verkningar på kommunernas skatteunderlag. I vissa kommuner skulle knappast några verkningar alls inträda. I åtskilliga andra kommuner åter skulle konsekvensen bli en icke oväsentlig höjning av utdebiteringen. Detta visar oförtydligt, hur ojämnt och slumpartat fastighetsskatten går ut över de skattskyldiga. Den med avseende å fastighetsskattens vara eller icke vara något tveksamme drar härav en något överraskande slutsats. Eftersom ojämnheterna, säger man, i de enskilda fallen kan vara rätt så framträdande, måste man gå fram med varsamhet, så att man inte ställer en del kommuner inför svärbemästrade ekonomiska problem. Är emellertid detta ett logiskt, ett följdriktigt resonemang? När ojämnheterna de skattskyldiga respektive de olika kommunerna emellan är så stora, när belastningen i beskattningshänseende blir så skiftande, kan väl detta icke åberopas såsom skäl för fastighetsskattens bibehållande. Det måste väl i stället vara ett tungt vägande skäl för dess avskaffande! Om med andra ord 80 procent av alla jordbrukare i riket icke erlägger någon effektiv fastighetsskatt, kan väl detta icke utgöra ett skäl för att återstående 20 procent jordbrukare även i fortsättningen skall belastas därmed! En liknande frågeställning föreligger även beträffande ägarna av annan fastighet, ehuru relationen mellan dem, som icke betalar effektiv fastighetsskatt,

och dem, som betalar sådan skatt, blir en annan.

För övrigt bör man nog ålägga sig den största försiktighet vid bedömningen av de svårigheter, som förmenas uppkomma för en del kommuner vid ett slopande av fastighetsskatten. Därvid är det nämligen icke möjligt att komma förbi den av 1950 års skattelagssakkunniga verkställda utredningen, som låg till grund för propositionen vid fjolårets riksdag om sänkning av repartitionstalet från 5 till 4. De sakkunniga hävdar sålunda den uppfattningen, att uppgiften att åt varje kommun garantera ett visst skatteunderlag, som ursprungligen tillmättes garantiskatteystemet, har förlorat sin betydelse, att något egentligt behov av en sådant garanti numera icke synes föreligga samt att för övrigt möjligheter torde saknas att anvisa till kommunerna knutna beskattningsföremål av den natur, att de utan avseende å inkomstutvecklingen erbjuder dem ett beständigt skatteunderlag av tillräcklig storlek.

Dessa konstateranden utlöser den frågan: Hur är det möjligt och vilken kan anledningen vara af man med sådan utgångspunkt understundom intar en tveksam för att inte säga negativ hållning till spörsmålet om fastighetsskattens avskaffande?

Man åberopar hänsynen till kommunernas, såsom det heter, berättigade intressen, d. v. s. intresset att i olika hänseenden utnyttja det skatteunderlag, varöfver de nu förfogar. Och detta sker i full insikt om att fastighetsskatten utgör den rena ironien inför kravet på, jag skall icke säga rättvisa, utan jämlikhet i beskattningen. Den sammanlagda utdebiteringen till våra primärkommuner och landsting ligger dock f. n. i medeltal i närheten av 14 kronor per skattekrona. Att applicera en utdebitering av sådan höjd på ett helt fingerat eller konstruerat skatteunderlag, som det var på fastighetsskatten ovedersägligen grundas, borde icke vara möjligt.

Vad är f. ö. kommunerna? Är det någonting annat än kommunmedlemmarna? Och om detta är riktigt, vad blir då

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

kommunernas berättigade intressen? Blir det någonting annat än de icke fastighetsägande kommunmedlemmarnas intresse att enligt en ordning, som ur principiell och rationell synpunkt näppeligen kan försvaras, beskatta kommunernas fastighetsägande medlemmar i denna deras egenskap?

När det gäller förskjutningen eller skärpningen av utdebiteringen inom kommunerna till följd av fastighetsskattens eventuella bortfallande, går man ofta till överdrifter. Man generaliserar undantagsfallen och får så fram en förvanskad bild av verkligheten. Enligt en av skattelagssakkunniga verkställd provtaxering, avseende år 1952, skulle fastighetsskattens bortfall medföra en genomsnittlig höjning av utdebiteringen till allmän kommunalskatt av 58 öre. Därvid är emellertid att märka, att denna provtaxering näppeligen kan betraktas såsom representativ för riket i dess helhet. Fastighetsskatteunderlaget för hela riket sagda år låg nämligen i förhållande till totala antalet skattekrönor cirka 30 procent lägre än för de provtaxerade kommunerna. Den genomsnittliga utdebiteringshöjningen skulle från sådan utgångspunkt stanna vid inte 58 öre utan cirka 40 öre. Det torde sålunda från dessa utgångspunkter kunna sägas, att fastighetsskattens bortfall inte skulle mera avsevärt påverka den kommunala utdebiteringen.

Att högern i förevarande sammanhang stannat för en sänkning av fastighetsskatten med en enhet, alltså från repartitionstalet 4 till 3, innebär ingen ändring av dess principiella inställning att fastighetsskatten bör snarast möjligt helt elimineras. Högern har dock ingenting emot att för uppnående av detta mål samverka med de andra demokratiska partierna. De har ju samtliga förklarat, att de är med om fastighetsskattens slopande, fastän de av försiktighetsskäl ansett, att man borde gå fram i etapper. Vi har därför velat inbjuda till samverkan efter en sådan linje, men det synes som om intresset inte skulle ha nämnvärt stimulerats av denna vår inbjudan! Vårt bud borde dock i dagens läge, utan stör-

re tveksamhet på något håll, vinna allmän anslutning. Det skulle nämligen i praktisk tillämpning med avseende å skatteunderlaget ligga inom ramen för den övervältring av skattebördan på fastighetsskatteunderlaget, som ägt rum genom 1952 års höjning av fastigheternas taxeringsvärden samt den under år 1950 genomförda regleringen uppåt av orsavsdragen. Steget borde sålunda, med mitt sätt att se, alla våga ta.

På den förevarande punkten vill jag till sist ha sagt, att mina egna överväganden sedan tiotal av år tillbaka rörande en objektsbeskattning av fastighet i kommunalt hänseende icke kunnat rubba min även i tidigare sammanhang deklarerade inställning, att en sådan beskattning icke låter sig väl försvara vare sig från principiella eller från andra utgångspunkter. Den gällande garantiskatten har heller ingenting att skaffa med principen om skatt efter förmåga, och den tillgodoser icke rimliga krav på jämlikhet i beskattningen över huvud taget. Dess borttagande skulle innebära en verklig rationalisering av skattesystemet och ett underkännande av varje spekulation i den riktningen, att fastigheterna vid en utpräglad eller djupgående lågkonjunktur, som icke kan förutsättas lämna dessas ägare oberörda, skall garantera kommunerna ett visst skatteunderlag till täckning av kostnaderna för fullföljande av deras uppgifter. Fastighetsägarna drabbas också de av försämrade konjunkturer, och de har lika svårt som andra att komma ut med sina skatter. Man måste därför, om och i den mån det gäller en skattegaranti för kommunerna, gå fram på andra vägar; och då ligger det väl till på det sättet, att man får lita till den kommunala skatteutjämningen, som bör och måste vara den väg, som skall beträdas, då en utjämning av det kommunala skattetrycket olika skattskyldiga eller grupper av skattskyldiga emellan finnes påkallad.

I högermotionerna upptas även ett annat spörsmål av ur principiella och praktiska synpunkter icke oväsentlig betydelse. Därmed avses en ändring av 58 § kommunalskattelagen. Detta lagrum in-

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

nehåller bestämmelser om fördelning av inkomst av rörelse, som skall upptas till beskattning i mer än en kommun. Motionärernas yrkande går ut på att, i de fall fastighet ingår i rörelse, en inkomst motsvarande fem procent av fastighetens taxeringsvärde bör, såsom tidigare gällt, alljämt beskattas i den kommun, där fastigheten är belägen.

Utskottet ställer sig — naturligtvis höll jag på att säga — avvisande till motionerna jämväl i denna del. Om det vore fråga om ett avskaffande av fastighets-skatten eller en mera avsevärd sänkning av repartitionstalet därför, säger utskottet, måste det av motionärerna aktualiserade spörsmålet upptagas till prövning. »Den av föregående års riksdag beslutade sänkningen av repartitionstalet med allenast en enhet, från fem till fyra,» — anför utskottet vidare — »nödvändiggör däremot icke enligt utskottets mening en justering av ifrågavarande fördelningsregler.»

Delta utskottets ställningstagande måste framstå såsom överraskande. I fjol och i år var och är sänkningen av repartitionstalet för fastighetsskatten med en enhet ett heligt tal. Man bemödade sig och bemödar sig alljämt om att uppvisa, att denna sänkning medför en väsentlig reduktion av den effektiva fastighets-skatten, till i varje fall mer än en fjärdedel, och att det med hänsyn till kommunernas ekonomi icke är möjligt att nu gå längre. Men när det gäller att i kommunernas, särskilt de i fråga om skatteunderlag svaga kommunernas, intresse slå vakt om den för närvarande dem tillförsäkrade rätten till beskattning av inkomst av rörelse, då är den där fjärdelen, de 25 procenten, så blygsam, att en anpassning därtill av de gällande fördelningsreglerna för inkomst av rörelse icke anses påkallad! Detta är varken ett följdriktigt eller ett verklighetsbetonat resonemang, och det blir icke ur någon synpunkt bättre genom att utskottet finner sig böra deklarera, att det »insers emellertid väl att motionärerna, vilkas huvudyrkande avser en ytterligare lindring av fastighetsbeskattningen, ansett

sig böra framföra det nu förevarande följdyrkandet.»

Ja, tacka för det! Men det räcker inte långt såsom alltför tydligt återspeglade den obotfärdiges förhinder! Och det kan inte föranleda att jag, i anslutning till det anförda, ställer annat yrkande än om bifall till den av herr Nilsson i Svalöv och mig till utskottets betänkande foga-de reservationen. Detta är sålunda, herr talman, mitt yrkande.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Då vi så sent som i fjol ingående diskuterade det föreliggande spörsmålet, har jag ingen anledning att nu gå in på någon längre argumentering. Framför allt har jag inte någon anledning att vända mig mot vad herr Velander nyss sade beträffande fastighetsskatten, då vi ju allesammans är inne på den linjen att fastighetsskatten skall avskaffas. Vad jag nu närmast skulle vilja säga som stöd för ett yrkande om bifall till den reservation, som jag och några andra ledamöter har avgivit till utskottets betänkande, är följande.

Vid fjolårets debatt invände finansministern mot mitt resonemang, att den schablontaxering, som då beslöts när det gäller en- och tvåfamiljsvillor, ju icke avsåg att ge ett högre taxeringsresultat än vad som redan genomsnittligt sett taxerades såsom inkomst. Emellertid har jag under det år som gått haft tillfälle att se på en mängd deklarationer rörande en- och tvåfamiljsvillor, och det har varit mycket enkelt för mig — liksom det är för kammarens ledamöter, i den mån någon har en enfamiljsvilla — att räkna ut hur denna schablontaxering kommer att slå nästa år, då man alltså har att räkna med 3 procent på taxeringsvärdet och avdrag för räntan. I alla de många fall, som jag har sett, betyder det, om skuldsumman inte är alltför överväldigande, en betydlig höjning av den taxerade nettointäkten från dessa fastigheter. Man kan göra den invändningen, att det beror på att hyresvärdet för närvarande inte är tillräckligt högt

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

taxerat. Detta är ju en ren omdömessak, som man kan diskutera i det oändliga, men det är ju ett faktum att skattebördan stiger.

Denna stegring av skattebördan skulle i någon mån kunna undvikas genom ett skattefritt avdrag av den storlek, som vi har tillåtit oss att föreslå. Bortfallet av skattekrönor för kommunerna blir inte 4 procent på 20 000 kronor, alltså 8 skattekrönor på varje fastighet, utan det verkliga skattebortfallet blir skillnaden mellan detta belopp och den schablontaxering som kommer att äga rum i kommunerna. För en fastighet, där det inte finns någon skuldränta och inte heller någon tomträttsavgäld, blir taxeringen 3 procent, och det verkliga bortfallet blir i så fall endast 1 procent av dessa 20 000 kronor. Det blir alltså ett bortfall av 2 skattekrönor. Om det finns en viss skuldsumma, så att nettointäkten inte uppgår till mer än exempelvis 2 procent av taxeringsvärdet, blir skattebortfallet 2 gånger 2, alltså 4 skattekrönor, o. s. v. Det är följaktligen — jag tillät mig säga det i fjol, och jag vågar upprepa det i år — inga äventyrligheter det är fråga om för kommunerna.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till min reservation.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Här föreligger från Kungl. Maj:ts trogna opposition, om jag får använda en utländsk term i svensk översättning, två olika yrkanden, som inte alls kan förenas.

Det ena yrkandet har i kammaren framförts av herr Velander och avser, att man skall sänka fastighetsskatten från 4 till 3 procent. Det är alltså ett förslag, som innebär, att riksdagen skall fortsätta på den väg, som den slog in på i fjol, då skatteprocenten sänktes från 5 till 4. Det är också — det får jag villigt erkänna — i överensstämmelse med riksdagens mening så till vida, att riksdagens mening är att fastighetsskatten skall successivt avskrivnas. Det är bara fråga om den takt, i vilken vi skall vandra mot detta mål.

Förra årets nedskrivning av skatteprocenten från 5 till 4 betydde att kommunerna förlorade 40 miljoner kronor i effektiv fastighetsskatt. Kommunerna var över huvud taget misstänksamma och motspänstiga, eftersom de måste skaffa sig kompensation för detta skattebortfall. Det måste bli en övervältring av skattebördan på andra skattebetalare. Bland dem befinner sig för övrigt också fastighetsägarna själva. Vad dessa såsom grupp betraktade vinner i minskad fastighetsskatt, förlorar inkomsttagarna över lag inom kommunen genom att inkomstskatten måste höjas. Kommunen kan nämligen inte undvara dessa pengar. Detta har gjort kommunalmännen — efter vad jag tror inom alla partier — mycket betänksamma inför en alltför snabb avskrivning av den kommunala fastighetsskatten. Man har därför beslutat sig för att gå fram i etapper, och i fjol tog man bort en procent. Om vi nu skulle följa herr Velander, skulle det betyda, att kommunerna, som i fjol förlorade 40 miljoner, i år skulle förlora, efter vad de sakkunniga räknat med, ungefär 35 miljoner kronor. Det beloppet skulle alltså ersättas genom en höjning av inkomstskatten i kommunerna.

Jag vill erinra om att en sådan åtgärd skulle få sin största betydelse i sådana orter, där man är mycket beroende av fastighetsskatten. Jag tror att också herr Velander nämnde, att en ökommun utanför Stockholm, Nämndö, skulle få en skatteökning, landstingsskatten inberäknad, med 3 kronor 75 öre per skattekröna. Det är alldeles uppenbart, att när en sådan kommun förlorar en femtedel av sitt fastighetsskatteunderlag, så blir även det rätt kännbart. Skulle kommunen ytterligare förlora en femtedel i enlighet med högerns förslag nu, skulle det givetvis bli ännu besvärligare. Om vi tar gods kommunerna nere i Skåne skulle de visserligen drabbas lika hårt som kommuner med rik sommarstugebebyggelse, men en nedskrivning av fastighetsskatten skulle även där bli mycket kännbar. Under dessa förhållanden är det anledning att här skynda långsamt. Men målet avser vi att nå.

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

Vid denna riksdag har Kungl. Maj:t lagt fram en proposition, enligt vilken kommunerna skall avsätta ett belopp, motsvarande den extra fastighetsskatt, som de kommer att få 1957. Avsättningen skall vara gjord senast 1957 men kan fördelas på de mellanliggande åren. Medlen skall bilda en särskild skatteregleringsfond. Motivet till åtgärden, som gäller omkring 300 miljoner kronor, anges av Kungl. Maj:t vara att fonden skall användas för att lindra anpassningssvårigheterna, då kommunerna i en framtid kommer att gå miste om den kommunala fastighetsskatten. Genom ett sådant förslag skapar man ett medel som möjliggör att i en relativt nära framtid avskaffa fastighetsskatten.

Jag tror att kommunalmännen är mycket tacksamma för att man inte går för snabbt fram utan låter kommunerna få tid att bereda sig tills den dagen kommer då de skall tömma denna kalk. Denna skatteregleringsfond blir då bra att ha för att mildra avvecklingssvårigheterna. Detta förslag från regeringens sida är inte bara ett uttryck för förtänksamhet. Det är också ett löfte att inom en snar framtid överväga, huruvida inte förslag bör framläggas för riksdagen om att gå vidare på vägen att nedskryva fastighetsskatten.

Herr Velander berörde fastighetsskattens betydelse för den kommun, där fastigheten är belägen, i de fall, då fastigheten ingår i en även annorstädes bedrivna rörelse. Utskottet har uppmärksammat den saken och uttalat, att den nog bör övervägas för att man skall nå ett rättvist resultat. Eftersom de skattelagssakkunniga inte framlagt något förslag om slopande av fastighetsskatten, hade de inte tänkt på denna följd av en avveckling eller nedskrivning av fastighetsskatten. Jag tycker, att utskottet varit mycket erkännamt mot högern i detta avseende, då denna fäst fingret på en öm punkt, där man måste försöka att vidta åtgärder när den stunden kommer då fastighetsskatten i större utsträckning än nu nedskrivs eller helt avskrivs.

Utskottet har i år inte ansett sig böra föreslå någon ytterligare nedskrivning

av fastighetsskatten, förrän det har sett verkningarna av den förra året beslutade nedskrivning av fastighetsskatten, vilken genomföres först från och med i år. Men utskottet är berett, att när litet större erfarenheter vunnits och när måhända kommunerna hunnit samla i ladorna, tillstyrka förslag om ytterligare nedskrivning. Principiellt råder ju ingen skillnad mellan partiernas ställningstagande i utskottet med avseende på fastighetsskattens slutliga avskrivning.

Jag kommer nu in på folkpartiets särtyrkande. Folkpartiets särtyrkande går ut på att ett belopp av 20 000 kronor av fastighets taxeringsvärde måtte undantagas vid beräkning av garantibelopp för fastigheten. Detta förslag är mycket listigt — över huvud taget är folkpartiet ett parti, som utvecklar sig i politisk list för varje år, och jag tror att det nu kan tillerkännas ett synnerligen högt betyg i det avseendet.

Men när det gäller listiga förslag gäller det att noga se till, vad de egentligen innebär. Och vad innebär då detta förslag att nedsätta taxeringsvärdet med 20 000 kronor? Jo, då är man ute för att försöka fånga med allt det politiska lim man har till förfogande — och det är rätt mycket — närmast villafastigheternas ägare. Det är uppenbart, att om en villaägare sitter med en fastighet, vars taxeringsvärde inte är högre än 20 000 kronor, slipper han hela sin fastighets-skatt, d. v. s. efter ett repartitionstal av 4 skulle det betyda att han, om fastigheten är värd 20 000 kronor, tappar 8 skattekröner. Och vad kan det innebära i skattelindring? Kanske 100 kronor! Och då kommer man till egnahemsägaren och säger: »Se här, käre vän, får du 100 kronor av oss — folkpartiet — som i varje fall försöker att genomdriva detta i riksdagen!»

Det är limmet. Men man borde fortsätta vandringen med limstången. Man kunde t. ex. bege sig till dem, som äger en lägenhet i ett bostadsrättsföreningshus, där det kanske finns 50 lägenheter. Denna fastighet är exempelvis taxerad till en miljon kronor. Detta belopp skall också nedsättas med 20 000 kronor. Det

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

blir alltså att fördela dessa 100 kronor på 50 lägenhetsinnehavare. Jag tror inte att man fångar så värst många flugor, när man kommer till bostadsrättsföreningarnas medlemmar!

Om man kommer till den stora massan av hyresgäster, till vilka de flesta av oss hör, blir det även där ofta fråga om stora fastigheter i stenstaden. Det stora stenhus, som jag bebor, hyser förmodligen något hundratal hyresgäster — kanske ännu flera. Om det blir en nedläggning på 20 000 kronor och hyresvärderna har möjlighet att dela ut 80 à 100 kronor till alla dessa hyresgäster, blir det inte många ören per man. »Tack, kära folkparti, vi får en krona i lyckligaste fall!» Det är faktiskt innebörden i folkpartiets förslag.

Nyss stod en talesman för folkpartiet och talade om behandlingen av resor för inkomsters förvärvande och menade, att det förelåg olikhet mellan statliga och enskilda tjänsteresor. Han hade nog rätt i visst avseende. Men då underströk vederbörande med stor styrka att vad som är viktigt i all beskattning — och detta sades med darr på rösten — är att beskattningen var rättvis och drabbade alla lika. Det är alldeles riktigt. Men i detta nu diskuterade fall bryr man sig inte alls om den rättvisa beskattningen. Här gynnar man dem som bor i egna villor på bekostnad av dem som bor i hyreshus eller i bostadsrättsföreningshus. Nu skulle man naturligtvis även kunna få med de sistnämnda, om skattefrihet medgavs för 20 000 kronor på envar lägenhet i fastigheten. Men då kunde vi lika gärna avskaffa fastighetsbeskattningen helt, ty i så fall blev det inte mycket kvar. Enligt en beräkning från Norrtälje skulle i så fall praktiskt taget hela fastighetsskatten försvinna.

Vilka skulle nu verkningarna i kommunerna bli, om man införde detta avdrag på 20 000 kronor? Ja, på den där ön, som är översväddad med sommarvillor, har nog de flesta villorna ett taxeringsvärde som är mindre än 20 000 kronor, och för dem skulle det alltså inte bli någon fastighetsskatt alls. Det skulle betyda, att det måste bli en höjning av

utdebiteringen i kommunalskatt — kanske inte med 3:75 men sannolikt med 3 kronor. Jag har litet svårt att förstå det rättmätiga i att de som bor på ön — låt vara endast några månader om året — skulle slippa att betala skatt så när som på den lilla kommunala inkomstskatt, som de till äventyrs skulle få betala.

I varje fall måste man ge dessa sommarvillorters kommunalmän tid att ordna för den kommunala fastighetsskattens avskaffande och inte genomföra ett sådant helt eller i stor utsträckning på en gång. Men detta är vad man skulle göra enligt folkpartiets förslag.

Om fastighetsskatten helt avskaffades, skulle det i Norrtälje, som ju har införts som ett exempel, leda till en höjning av inkomstskatten med 95 öre. Om sedan landstingsskatten lagts till, skulle det röra sig om ett belopp av sannolikt 1 krona och 25 öre. Om vi medgav ett avdrag av 20 000 kronor, skulle den kommunala inkomstskatten ökas med 42 öre. Om vi därtill räknade landstingsskatten — Stockholms län är ett tätbebyggt område och där finns massor av villor och egnahem — är det möjligt att skatten skulle behöva höjas med 50 à 60 öre.

Hur skulle det nu bli för villaägarna och egnahemsägarna t. ex. i Norrtälje? Ja, de tappar 8 skattekröner, vilket, om man räknar med en skatt på 12 kronor, skulle betyda ungefär en hundralapp i skatteminskning. Men så skulle å andra sidan den kommunala inkomstskatten ökas med låt oss säga 50 à 60 öre. Det innebär för en person med 10 000 kronors inkomst, att hälften av den vinst han gjorde genom bortfallet av de 20 000 kronorna skulle gå förlorad genom denna ökning av kommunalskatten. Den höjda utdebiteringen skulle öka hans kommunalskatt med 50 eller 60 kronor.

Hur skulle det bli för dem som inte är villaägare — villaägarna vinner ju ändå något på kuppen, även om det inte blir så mycket som folkpartiet förespeglar? Ja, de skulle naturligtvis bara få en ökning av kommunalskatten.

Damerna och herrarna har ju sig bekant, att folkpartiet har många limspön

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

ute. Det vill t. ex. också sänka uttaget till statsskatten från 110 till 100 procent. Om nu det förslaget genomfördes — huruvida det är ekonomiskt görligt får vi diskutera vid en senare tidpunkt under denna riksdag — skulle det för en vanlig hyresgäst med 10 000 kronors inkomst betyda, att han fick betala ett belopp, ungefär motsvarande sänkningen av statsskatten på 50 å 60 kronor, i ökad kommunal inkomstskatt. Han skulle buga sig för sänkningen av den statliga inkomstskatten, men han skulle inte vara vidare tacksam för den motsvarande ökningen av den kommunala inkomstskatten. Han är en av dem som blir fullständigt lurade på konfekten när det gäller sänkningen av den statliga inkomstskatten.

Jag har gjort detta diskussionsinlägg i förhoppning om att folkpartiet vid spridandet av sin upplysning — något annat är det naturligtvis inte fråga om från det hållet — även måtte ta med mina randanmärkningar.

Läget är sådant, herr talman, att det säkerligen inte är lämpligt att företa någon ytterligare skattesänkning, innan kommunerna hunnit rusta sig för ett vidaregående på den linjen. Jag kan därför inte ansluta mig till högerns förslag. Och folkpartiets förslag om minskning av taxeringsvärdet med 20 000 kronor vid beräkning av garantibeloppet strider mot viktiga rättfärdighetsprinciper när det gäller beskattning. Det strider mot grundsatsen om likhet i beskattningen. Det är en kurtis med vissa väljare vilken icke bör av riksdagen lagfästas. Vad vi bör sträva efter, när vi söker genomföra en sänkning av fastighetsbeskattningen, är att denna sänkning kommer att åtnjutas av praktiskt taget alla. I varje fall bör vi då det gäller en sådan skatt som fastighetsskatten se till att sänkningen kommer alla egnahemsägare och delägare i hyresrättsfastigheter till godo och därjämte alla hyresgäster.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i detta ärende.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! De spörsmål, som vi här är inne på och som herr Sjödahl hade

rätt mycket att säga om, diskuterade vi mycket ingående under maj månad i fjol. Det kan därför inte komma i fråga att jag inlåter mig på något längre bemötande av vad herr Sjödahl anförde. Jag har så mycket mindre anledning därtill som herr Sjödahl inte vände sig emot mig i sin argumentering, utan mot herr Spetz såsom företrädare för den ståndpunkt som folkpartiet intagit.

Vad den ståndpunkten beträffar skall jag inte säga någonting annat än att, då folkpartiet — liksom övriga partier — i fjol var mycket angeläget om att understryka att dess ståndpunkt var fastighetsskattens eliminerande i dess helhet men samtidigt förklarade, att enligt dess uppfattning det då inte var möjligt att gå längre än till en sänkning av repartitionstalet från 5 till 4, känner jag mig i viss mån chockerad, när folkpartiet nu fullföljer en linje, som i själva verket innebär, att man även via den rätt väsentligt minskar det effektiva fastighetsskatteunderlaget. Detta har ju av herr Sjödahl exemplifierats bl. a. genom talet om hur folkpartiets förslag skulle verka för Norrtälje.

Jag är inte säker på att jag har kunnat tränga in i folkpartiets tankegång på denna punkt. Men jag vill säga — och det är en deklARATION å min sida — att eftersom ett fullföljande av folkpartiståndpunkten väl skulle komma att även det leda till fastighetsskattens bortfallande i dess helhet, är jag beredd att i dag med min röst stödja herr Spetz' reservation, om den reservation, som jag närmast företräder, blir utslagen. Jag anser emellertid, att detta icke är den raka vägen, ty den går över en sänkning undan för undan av repartitionstalet, därest man icke vill slopa fastighetsskatten på en gång. Jag känner mig sålunda något olustig inför folkpartiets förslag, eftersom jag inte riktigt förstår, varför man inte skall kunna förena sig om den klara linje som jag nyss nämnt och som alla partier tidigare i princip har anslutit sig till.

Jag noterar med tacksamhet herr Sjödahls uttalande, att hans egen och hans partis ståndpunkt är fastighetsskattens fullständiga eliminerande under, såsom

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

han uttryckte det, »en relativt nära framtid». Det är bara begreppet »relativt nära framtid» som jag kan ställa mig något frågande inför. Men eftersom detta inte kan betyda alltför många år och eftersom herr Sjödahl på grund av sin principiella inställning och på grund av sin fruktan för herr Spetz' linje säkerligen kommer att ansluta sig till min ståndpunkt, får jag för dagen inhösta såsom en stor vinst att herr Sjödahl har avgivit den deklaration, som jag nyss återopade.

Det är möjligen någon som frågar sig, hur stort det skattebelopp är som tillföres rikets kommuner genom fastighetsbeskattningen. Utgår man ifrån fjolårets siffror, finner man, att det efter förra årets beslut rör sig om cirka 115 miljoner kronor. Därav belöper då på jordbruksfastighet, om jag inte minns fel, cirka 4 miljoner kronor. Jag är för min del övertygad om att därest man nu tog det steget, att man avskaffade fastighets-skatten på en gång, skulle endast ett fåtal kommuner i detta land därigenom komma i ett sådant läge, att det enligt övliga grunder skulle vara påkallat att tillföra dem bidrag av skatteutjämningsmedel. Men jag vill understryka — jag har antytt det förut i dag och jag betonade det starkt i fjol — att, om den reformen för någon kommun skulle medföra en mera avsevärd höjning av utdebiteringen, är det alldeles klart att den kommunala skatteutjämnningen får sätta in. Jag tror emellertid — jag upprepar det — att detta skulle bli nödvändigt endast i ytterst få fall.

Ett av de exempel, som i fjol berördes mer ingående, avsåg Norrtälje. Därvid resonerade man på det sättet, att, om fastighetsskatten toges bort med ens, skulle det medföra en höjning av den kommunala utdebiteringen med 95 öre per skattekrona. Huruvida det av den anledningen skulle »bli synd om» de skattskyldiga i sagda stad kan jag inte yttra mig om, det beror ju på hur hög utdebitering man f. n. har där. Om emellertid Norrtälje nu har en låg utdebitering, är jag för min del inte benägen att tycka synd om dess invånare och

detta därför att skattebördan dock blir rättvisare fördelad. Vi skall nämligen inte glömma, att de, som i första rummet får svara för den effektiva fastighetsskatten, som regel dock är de fastighetsägare som på grund av stor försörjningsbörd, skuldsättning och andra svårigheter har den svagaste bärkraften. I fallet Nämndö, en mycket liten församling, som vi talat så mycket om och där höjningen av utdebiteringen skulle bli kanske 3 kronor och 45 öre, är ju ett extremt undantagsfall, och där har ju skatteutjämnningen sin givna plats. Beträffande skatteutjämnningen bör vi förresten erinra oss, att stödet till skatteutjämnade kommuner, som en gång uppgått till cirka 20 miljoner kronor, har undan för undan kunnat minskas, och jag skulle tänka mig att det för det löpande budgetåret rör sig om kanske inte fullt en miljon kronor.

Vi bör inte heller glömma bort, att om de 115 miljonerna i kommunalskatt bortfaller, bortfaller också motsvarande belopp såsom avdrag vid den statliga beskattningen. Följaktligen blir det en ökning av det statliga skatteunderlaget.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag tänker inte på något sätt bemöta herr Sjödahls som vanligt mycket fantasifulla beskrivningar av folkpartiets listighet och — förmodligen — uselhet. Jag vill bara påpeka att herr Sjödahls argumentering helt och hållet bortser från de beslut som riksdagen fattade dels i fjol om schablontaxering av en- och tvåfamiljshus, dels i år om bostadsrättsföreningarna. Genom den schablontaxering, som vi har beslutat för de sistnämnda, får ägarna där en väsentlig lindring av sin skattebörd.

När jag hörde herr Sjödahl började jag fundera på om inte herr Sjödahl i sin bevisföring skulle ha kommit därhän, att det rent av för en egnahemsägare skulle ställa sig dyrare om han fick 20 000 kronor av fastighetens taxeringsvärde undantagna från skatt! I varje fall var det ju bra nära att han skulle ha råkat så illa ut. Förtjänsten skulle

Om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen m. m.

åtminstone bli mycket ringa. Om brutto-förtjänsten för honom var 100 kronor skulle detta motverkas av en höjning på utdebiteringen, som kanske för den enskilde villaägaren betydde ungefär lika mycket. Ja, jag tycker att detta exempel nästan borde visa att det framlagda förslaget inte är så äventyrligt.

Herr Sjödahl säger med stark emfas att när vi skall ändra på fastighetsbeskattningen skall vi göra någonting som gäller alla. Men, herr Sjödahl, det är ju så att den effektiva fastighetsskatten träffar bara ett litet fåtal. Varje ändring vi gör i fastighetsbeskattningen, om vi sänker repartitionstalet eller vidtar den ändring som jag har föreslagit, kommer bara att gälla för en mindre grupp inom kommunen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag skulle här bara vilja deklarerar från bondeförbundets sida, att vi ingalunda har släppt tanken att man skall ta bort fastighetsskatten så fort som möjligt. Men jag blev litet förvånad när jag hörde herr Velander säga, att vi kan göra detta nu, eftersom 115 miljoner kronor inte har någon betydelse för kommunerna. Jag tror tvärtom att det kommer att sätta rätt djupa spår, allra helst som man för ett år sedan beslöt att sänka repartitionstalet från 5 till 4 och detta ännu inte har trätt i kraft.

Därför ansåg vi inte att man utan vidare kunde ytterligare försämra läget för kommunerna. Då kunde man riskera att behöva komma med någon annan skatt i stället. Vi har många gånger varit med om att ta bort en skatt, men året därpå har en annan måst införas. Skall vi, herr talman, ta bort fastighets-skatten, bör vi se till att vi slipper få någon annan skatt i stället. Annars vinner man ju inte mycket.

Jag tror att vi för dagen gör klokast i att följa utskottets förslag, men vi bör inte låta detta utgöra något motiv för att behålla denna skatt i framtiden. Så

snart vi har resurser därtill bör vi ta bort hela fastighetsskatten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Till herr Elofsson vill jag blott säga, att han gör sig skyldig till en uppenbar förvanskning, när han påstår, att jag har förklarat, att »115 miljoner kronor inte betyder någonting för kommunerna».

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Velander*, att kammaren skulle dels avslå utskottets hemställan i punkten 1 och antaga det förslag, som innefattades i den av honom och herr Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen, dels ock bifalla utskottets hemställan i punkten 2; samt 3:o), av herr *Spetz*, att det förslag skulle antagas, som innehölls i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Spetz'* yrkande.

Herr *Velander* åskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevilningsut-

Ang. stiftsnämnds beslutförhet m. m.

skottets betänkande nr 36 antager bifall till herr Spetz' yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Velanders yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertal röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren dels avslå utskottets hemställan i punkten 1 och antaga det förslag, som innefattas i den av herrar Velanders och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen, dels ock bifalla utskottets hemställan i punkten 2.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en hörjan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velanders* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 14.

Därjämte hade 26 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 § samt anvisningarna till 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i pensionsgrunderna för de äldre riksdagsvaktmästarna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrog ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående viss översyn av lagen om trafikförsäkring å motorfordon; och

nr 16, i anledning av väckta motioner angående utredning om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. stiftsnämnds beslutförhet m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om viss ändring av den eklektiska boställsordningen m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 244 i

första kammaren av herr *Larsson, Nils Theodor*, och nr 304 i andra kammaren av herr *Larsson* i Luttra.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

1) om vidtagande av sådan ändring av stiftsnämndsinstruktionen, att stiftsnämnd bleve beslutför vid närvaro av fyra ledamöter, samt

2) om framläggande av förslag till sådan ändring av den ecklesiastika boställsordningen, att ersättare oberoende av personligt suppleantskap skuile kunna inkallas vid förfall för någon av de ordinarie ledamöterna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förevarande motioner, I: 244 och II: 304, måtte överlämnas till stiftskansliutredningen för övervägande under dess fortsatta arbete.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf):

Herr talman! Jag har i denna kammarväckt en motion med förslag om en viss förbättring i ett avseende; i motionen yrkas vidtagande av sådana ändringar i stiftsnämndsinstruktionen, att stiftsnämnden blir beslutför vid närvaro av fyra ledamöter i stället för fem, och om framläggande av förslag till sådan ändring av den ecklesiastika boställsordningen, att ersättare oberoende av personligt suppleantskap må kunna inkallas vid förfall för ordinarie ledamöter.

Om detta har utskottet funnit, att synpunkterna är värda beaktande. Man skulle ha kunnat vänta sig, att utskottet hade dragit konsekvenserna av detta och föreslagit riksdagen att besluta om dessa små ändringar. Men se, det har inte varit möjligt. Utskottet har faktiskt hittat en utredning som ärendet kunnat hakas fast på, en som benämnts stiftskansliutredningen och för vilken detta ärende var fullständigt främmande. Vid remissen har sagts, att inget önskemål om ändring tidigare har framkommit, och ut-

Ang. stiftsnämnds beslutförhet m. m. redningen har ställt sig oförstående. Till denna utredning vill nu utskottet hänvisa detta lilla ändringsförslag. Det borde inte ha kostat utskottet alltför mycket, sedan man prövat och funnit ändringen vara lämplig, att föreslå en förbättring på detta område.

Nu vågar jag inte här ställa något förslag om bifall till motionen. Jag har bara velat fästa uppmärksamheten på att man här hade kunnat gå en kortare väg än den vanliga vägen att hänga detta lilla förbättringskrav på en utredning, som till på köpet själv känt sig främmande för uppdraget.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Som framgår av utskottsutlåtandet tillsatte chefen för ecklesiastikdepartementet i september 1952 sakkunniga för att verkställa utredning rörande organisationen av stiftsstyrelsernas kanslier. Då vi tyckte att den nu aktuella frågan var mycket likartad med de frågor, som den s. k. stiftskansliutredningen skall syssla med, var det en allmän mening inom utskottet att överlämna den till denna utredning, som består av tre personer. Till denna har dessutom kallats två experter, som just sysslar med ärenden som hör till stiftskanslierna. Stiftskansliutredningen bör sålunda vara ett riktigt forum, där denna fråga säkerligen kommer att behandlas på ett sätt, som jag hoppas skall tillfredsställa motionären.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion angående åtgärder för förbättring av fastighetsbestånd, som skadas genom vägbyggnad; och

nr 21, i anledning av väckt motion om inrättande av ett jaktråd.

Om genomgående zontariffberäkning mellan järnvägar och busslinjer m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 11, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet av en veterinärklinik i Hälsingborg jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om genomgående zontariffberäkning mellan järnvägar och busslinjer m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, över motioner om införande av genomgående zontariffberäkning mellan å ena sidan statens järnvägar och å andra sidan postverkets och statens järnvägars busslinjer m. m.

I de likalydande motionerna I: 160 av herr *Velander* m. fl. och II: 353 av herr *Östlund* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning av möjligheterna till införande av genomgående zontariffberäkning mellan statens järnvägar å ena sidan och postverkets och statens järnvägars busslinjer å den andra samt lika persontrafiktaxor för de båda berörda kommunikationsverkens busslinjer.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 160 och II: 353 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Det må tillåtas mig att här säga några ord i anslutning till det föreliggande utskottsutlåtandet. Det blir knappast något vemodigt begravningstal över de däri behandlade motionerna. Utskottet, som är enhälligt, finner nämligen de av »motionärerna framförda önskemålen förtjäna det största beaktande från statsmakternas sida». Och utskottet tillägger: »Det är enligt utskottets uppfattning en angelägenhet av stor vikt att i trafikhänseende missgynnade delar av landet, enkannerligen norrlandslänen, får sina berättigade önskemål om billigare och mera rationellt samordnade transporter tillgodosedda utan större tidsutdräkt.»

Att utskottet i fråga om införandet av en genomgående zontariffberäkning mellan statens järnvägar å ena sidan samt postverkets och statens järnvägars busslinjer å den andra nödgats uppmärksamma existensen av den sittande järnvägstaxekommittén saknar väl inte motionärerna all förståelse för. Att denna kommitté, vars utredningsuppdrag ospänner så angelägna och trängande spörsmål, redan arbetat eller åtminstone suttit i sex år och måhända kommer att konsumera ytterligare en avsevärd tid för slutförandet av sitt uppdrag måste dock utlösa stark otålighet. Det må likväl vara tillåtet att hoppas, att kommittén snarast möjligt kommer att slutföra sitt uppdrag och att den av motionärerna avsedda genomgående zontariffberäkningen därigenom också blir en verklighet.

Beträffande införandet av lika persontrafiktaxor för de båda kommunikationsverkens busslinjer, alltså postverkets och statens järnvägars, vill jag i frågans nuvarande läge understryka angelägenheten av att de båda styrelserna måtte, på sätt de själva i yttranden över motionerna varit inne på, i samråd och utan större omgång undersöka möjligheterna till genomförandet av en mera enhetlig taxesättning, därvid de av motionärerna framförda synpunkterna bör i möjligaste mån beaktas.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Om genomgående zontariffberäkning mellan järnvägar och busslinjer m. m.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, över motion om redovisning av statens spritinkomster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln, avseende anslagen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 157, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55 jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 158, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.; och

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vartdera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 § samt anvisningarna till 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vartdera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 162, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställen i utlåtande nr 17 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 523, av herr *Larsson, Nils Theodor*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdagsordningen;

nr 524, av herr *Osvald* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av ett ångkraftverk på västkusten;

Interpellation ang. lagringsförhållandena för viss brödspannmål.

nr 525, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete;

nr 526, av herrarna *Eskilsson* och *Björnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fiskeristadga m. m.; samt

nr 527, av herr *Hällgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fiskeristadga m. m.

Interpellation ang. lagringsförhållandena för viss brödspannmål.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp) erhöjll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! För närvarande har vi här i landet betydande kvantiteter brödspannmål lagrade, dels importerade och dels hemmaproducerade sådana. En väsentlig del av nämnda brödspannmål utgöres av överskott, som ej kan konsumeras i det egna folkhushållet och ej heller med fördel kan avsättas genom export. I väntan på att i ett eller annat avseende komma till användning ligger dessa spannmålskvantiteter till en betydande del förvarade i lokaler och under förhållanden, som ej kan anses som betryggande ur förvaringssynpunkt. Inte sällan består dessa förvaringsutrymmen av logar, lador och andra provisoriskt iordningställda sådana, i vilka en kontinuerlig och ändamålsenlig skötsel av spannmålen svårigen går att upprätthålla. I många fall kan man i dessa lokaler heller inte förhindra, att exempelvis råttor och annan ohyra medverkar till att föroreningar och andra olägenheter uppstår. Man kan av denna bristfälliga förvaring dra den slutsatsen, att åtskilliga av dessa spannmålskvantiteter löper risk att ta skada och härigenom

bli oanvändbara för sitt ursprungliga ändamål som människoföda.

Även om det ovannämnda spannmålsöverskottet, så långt man i dagens läge kan bedöma, inte erfordras för den inhemska konsumtionen och även om exportmöjligheterna heller inte ter sig särskilt gynnsamma, så är det ändock ett samhällsintresse, att denna brödspannmål inte förfares eller genom en bristfällig lagring till sin kvalitet blir så försämrad, att den ej kan användas för avsett ändamål. Avsevärda ekonomiska förluster skulle nämligen uppstå, därest en större del av detta spannmålsöverskott skulle behöva klassas ned och senare användas som kreatursfoder.

Med hänvisning till vad ovan framhållits anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

1) Hur stor kan den kvantitet brödspannmål beräknas vara, som för närvarande på angivet sätt ligger lagrad i lokaler, vilka provisoriskt iordningställts för ändamålet och vilka ej kan betecknas som fullt betryggande ur förvaringssynpunkt?

2) Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga till förhindrande av att dessa kvantiteter av brödspannmål genom en fortsatt otjänlig lagring ytterligare försämrats och därigenom blir olämpliga som människoföda med de ekonomiska förluster vartill detta måste föranleda även för statsverket?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.31.

In fidem

G. H. Berggren.